

არსენალი

არსენალი
გეოგრაფიული
ინფორმაცია

14 (57), 11 - 24 ივლისი, 2008. „კვირის პალიცა“. სემეფრო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**„ფეთქებადი“ დღეები
მონოლიტების
გრივზე ზონაში**

**როგორებიან
ზემდგარი ჯარი
უკვე რეალობაა!**

1425

2008

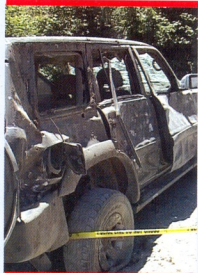
**კრემლიდან სროლა
ჩვევები დამწყობათათვის**

**გაღდადზე
მფრენი**

**ფრანგებს დღემდე ახსოვთ
პოლკოვნიკ აშილასერის
თავგანწირვა...**

**როგორ იცავენ
პრეზიდენტებს**

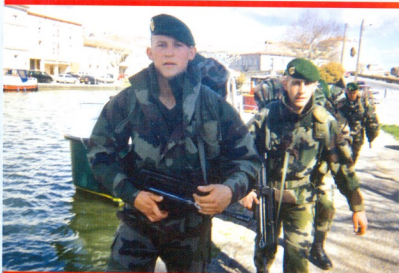
**„ფეთქებადი“
ღლეები
ორივე
კონფლიქტურ
ზონაში**

6

**გალღებზე
გზადნი**

30

**„ფრანგებს ღლედა
ახსოვთ პოლკოვნიკ
ამილასერის
თავბანნიკვა...“**

14

**მოკლესაგელიანი
გერმინაგორები**

23

**გალღები
საზღვაო
სივრცის
გაპონებრღლეას
ითხოვს**

10

**ამერიკული
ლულისქვეზე
ყუბგასა-
გყორსნი
M203**

54

სარჩევი

კალიგრაფია

4 უცხოური ამბები

საზრთხა

6 „ფეთქებადი“ დღეები ორივე კონფლიქტურ ზონაში

მასშტაბის აზრი

7 საჰაერო თავდაცვის სისტემის ეტაპობრივი განვითარების მეთოდია და რეკომენდაციები

რეპორაჟი

10 ბაღაფში აფხაზეთის საზღვაო სივრცის გაკონტროლებას ითხოვს

სამხედრო სიხსნაები

12 ბრიტანეთში უპილოტო საფრენი აპარატისათვის ახალი რაყება შეიქმნა

თანამედროვე მამულეები

14 „ფრანგებს დღემდე ახსოვთ პოლკოვნიკ ამილახვრის თავგანწირვა...“

გაბაშება

17 როგორ იცავენ პრეზიდენტებს

ორღანი

20 თამარ მეფის ორღენი

ბაქნოლოგიები

23 მოკლესახელიანი ტერმინატორი

იარაღი

30 ტალღებზე მფრენი

ომაგის მსოფლიო ისტორია

36 ჯავაღერიის როლი შუა საუკუნეებში

წართმა

39 პრაქტიკული სროლა

გეოგრაფია

43 სახელგანთქმული ბრენდის კონტრაფაქტური წარსული

ფლოპი

47 უშიშარი ვიკინგი ზღვაოსნები

ომაგოვოლიები

49 ნაცნობი-უცნობი ყარაბაღის ომი

კრესპორტი

53 არსენალკორიდი

„არსენალის“ იარაღის მაღაზია

54 ამერიკელი ტულისქვეშა ყუმბარსაცხორენი M203

კალიგრაფია სპეციალი

ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის კონფლიქტის ზონებში ბოლო დღეებში სიტუაცია უკიდურესად გამწვავდა, რითაც კიდევ ერთხელ ისარგებლა რუსეთმა და კონფლიქტის ზონებში დამატებითი და თანაც, შედარებით თანამედროვე შეიარაღებისა და აღჭურვილობის ნიმუშები შეიტანა. მათ შორისაა მობილური რადიოლოკაციური სადგურები, საჰაერო თავდაცვის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები და ტანკ-საწინააღმდეგო მართვადი იარაღი.

ეს შეიარაღება განკუთვნილია ქართული მოიერიშე და უპილოტო თვითმფრინავების აღმოჩენად და მათ დასაზიანებლად. რუსეთი აპირებს, ცხინვალთან განათავსოს მობილური რადიოლოკატორი, რაც ზედშეუქრულების დარღვევა იქნება.

ირაკლი ალდაშვილი
მეორევი ჟურნალისტი

ყურადღება!

გამოიწერეთ
„არსენალი“

და მიიღეთ შინ,
თვეში ორჯერ!

ტელ: 42-43-40;
38-26-73

რედაქციის დაუყოვნებამდე
მასალების გადაბეჭდვა
აქრძალულია

ყურნალ „არსენალის“
ქველი ნომრების შექმნა
შეგიძლიათ რედაქციაში

გაზეთ „კვირის პალიტრის“
დამატება ©

რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47

email: arsenal@kvispalitra.com
ყურნალი გამოცემის თვეში
ორჯერ

ბრიტანეთის ბირთვული არსენალი, შესაძლოა, პოპოკონივით აფეთქდეს

დიდი ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტროს საიდუმლოებამოსხნისლი შიდაისტრუქციის თანახმად, ბირთვული რაკეტების საბრძოლო ნაწილების კონსტრუქციითა არასრულყოფილებამ ჩატვირთვის დროს მათი მიწაზე შემთხვევითი ჩამოვარდნის შემთხვევაში, შესაძლოა, თვითნებური ჯაჭვური რეაქცია გამოიწვიოს. ამჟამად ე.წ. „პოპოკონივით აფეთქების“ საფრთხის ქვეშა 1700-ზე მეტი ბირთვული რაკეტა. ბრიტანელი ექსპერტების აზრით, შესაძლო კატასტროფის მასშტაბები მრავალჯერ გაიზარდება, თუკი გაე-თვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ სტანდარტულ რაკეტა TRIDENT-ს აქვს სამიდან ექვსამდე ბირთვული საბრძოლო ნაწილი, ერთი წყაღევეშა ნაწის შიდაარლებაში კი ამ ტიპის 24 რაკეტა შეიძლება იყოს. შედეგად, ხალხი, რომელიც აფეთქების ეპიცენტრიდან კილომეტრში იქნება, სასიკვდილო ღიაზე 16-ჯერ აღმატებულ დასხივებას მიიღებენ. თავდაცვის კომანანტიც ცდილობენ, აღკვეთონ რაკეტების საბრძოლო ნაწილების პლუტონის ბირთვების შემთხვევითი დეტონაცია ერთჯერადი დარტყმისაღმე მათი სიმტკიცისუნა-რიანობის გაზრდით. მაგრამ ბრიტანეთის სამხედრო უწყების ინსტრუქციის თანახმად, დაცვის ამგვარი ღონე არ იძლევა „პოპოკონივით აფეთქების“ თავიდან აცილების გარანტიას. დოკუმენტის ავტორთა აზრით, უსაფრთხოების საკმარის ღონეს საბრძოლო ნაწილების კონსტრუქციების მრავლობითი ერთდროული დარტყმებისაღმე სიმტკიცე უზრუნველყოფს...

ფრანგებმა ჯავშანმანქანების ბაქლიერებული ვერსიები შეიმუშავეს

კომპანია PANHARD-მა საბრძოლო ჯავშანმანქანა PVP (PETITS VEHICULE PROTEGE)-ების ოჯახი, შესაბამისად, PVP/HD და PVP/XL აღნიშვნით, ორი ახალი ნიმუშით შეავსო. PVP/HD და PVP/XL კომპა-ნიამ თავისი სახსრებით შეიმუშავა მომგებიანი შეკეთების იმედი, რომელთა მიღება გაძლიერებული დაცვის მქონე, გაზრდილი ტვირთამ-წვიობისა და მოცულობის ბორბლიან ჯავშანმანქანებზე მთიხონილებამ უნდა განაპირობოს. ორივე ვერსიამ წარმატებით გაიარა გამოცდა და მზად არის სერიულ წარმოებაში ჩასაშვებად. PVP ახალი თაობის მსუბუქი მრავალმანქანობრივი ოთხბორბლიანი სრულამძრავიანი ჯავშან-მანქანაა. ჯავშანმანქანა აღჭურვილია 2,8 ლ მოცულობის დიზელის ძრავით, რაც საათში 120 კილომეტრამდე სიჩქარის განვითარების საშუალებას იძლევა. PVP-ს საბაზო ვერსია 4,4 ტონას იწონის და 1 ტონამდე ტვირთის გადატანა შეუძლია. მისი შვავსიერცის მოცულობა 4,5 კუბმეტრია. ჯავშანმანქანის კორპუსი NATO-ს სტანდარტებით გათვალისწინებულ მეორე დონის დაცვას უზრუნველყოფს. ვერსია PVP/HD 7 ტონას იწონის, პლუს 2 ტონა სასარგებლო დატვირთვა, მისი შვავსიერცის მოცულობა კი 6,5 კუბმეტრს შეადგენს. ჯავშანმანქანის ზუთკაიანი კორპუსი 6-კაციანი ეკიპაჟის მესამე დონის დაცვას უზრუნველყოფს. PVP/ XL ყველაზე მსხვილგაბარიტოანი და დაცული მანქანაა. მას შეუძლია 3 ტონამდე მასის სასარგებლო დატვირთვის ტრანს-პორტირება, მისი შვავსიერცის მოცულობა კი დანიშნულებისაღმე მიხედვით 8-დან 11 კუბმეტრამდე მერყეობს.

„ბაზალტი“ ყუმბარასატყორცს „კაშიმს“ პირველად წარადგენს

რუსეთის სახელმწიფო სამეცნიერო საწარმო „ბაზალტი“ იორდანიათთან ერთობლი-ვად შექმნილი ხელის ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარასატყორცნი ПНГ-32 „კაშიმი“ მსოფ-ლიოში პირველი მულტისკალბრძიანი ყუმბარასატყორცნია, რომელიც ცვეცხლეს გახსნა პერმეტულ კონტინერებში განთავსებული (კარტრიჯები) 105 და 72-მილიმეტრის საბრძოლო მარაგით შეიძლება. სხვადასხვა კალიბრის ყუმბარების გამოყენება საშუალო მისასამსხურების დატვირთვის კომპლექტაციის ოპტიმულებში* (კონკრეტული საბრძო-ლო ამოცანებისაღმე მიხედვით) საშუალებას იძლევა. ПНГ-32 სულ 3 კილოგრამას იწონის. აღჭურვილ მფლობერობაში მისი მასა 6-10 კილოგრამს შეადგენს. ყუმბარასატ-ყორცის სიგრძე 90 სანტიმეტრია, კონტინერი – 120. დამიზნების სიზორე 700 მეტრს აღწევს.

ჩეხეთმა „პანდურებს“ სხვა ტექნიკა აწვავს

ჩეხეთის მთავრობამ გადაწყვიტა ქვეყნის თავდაცვის ბიუჯეტში საბრძოლო ჯავშანმანქანა PANDUR-ების შესაძენად გამოყოფილი სახსრები სხვა პროგრამების სასარგებლოდ გადაანაწილოს. ჯავშანტექნიკის ნაცვლად ჩეხები სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავ C-295M-ებს, ყველაგანმავალ LAND ROVER-ებსა და სხვა სამხედრო ტიპებს შეძენენ. ავსტრიული წარმოების STEYR-ის 199 ერთეული საბრძოლო ჯავშანმანქანა PANDUR-ების შესაძენად თავდაპირველად დაახლოებით 1 მლრდ ლოლარის გამოყოფა იგეგმებოდა, მაგრამ მიმდინარე წლის მარტში შეკვეთის მოცულობა 107 ჯავშანმანქანამდე შემცირდა, წყენებულ მოთხოვნებთან მისი შეუსაბამობის გამო. საბოლოოდ, დაგეგმილი სახსრების ნახევარი – 110 მლნ ლოლარი – 3 სამხედრო-სატრანსპორტო C-295M-ის საყიდლად დაიხარჯება, კიდევ 65 მლნ ლოლარი ყველაგანმავალსა და ჯავშანმანქანებზე. დარჩენილი თანხა კავშირის საშუალებების, მეტეოროლოგიური სისტემებისა და სხვა სამხედრო ტიპების შეძენას მოხმარდება. ახალი თვითმფრინავები ჩეხეთს უკვე რესურსამოწურული AH-26-ების შესაცვლელად სჭირდება. ადრე ჩეხეთმა ხელი მოაწერა შეთანხმებას ევროპულ კონცერნ AEDS-თან 5 სასწავლო-საბრძოლო L-159-ის 1 სატრანსპორტო C-29M-ზე გაცვლის თაობაზე. შესასყიდი 20 ყველაგანმავლიდან 18 სანატარიოლი, ორი კი ARMORED 4-ის შეფუთული ვერსია იქნება.

პირველი სამხედრო-სატრანსპორტო AIRBUS-ი

ევროპულმა კონცერნმა EADS-მა წარმოადგინა პირველი სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი A400M AIRBUS-ი, რომელიც 30 მლრდ ლოლარზე მეტი ღირებულების პროგრამის ფარგლებში შემუშავდა. ახალი თვითმფრინავის პრეზენტაცია 26 ივნისს გაიმართა სვეიციის მახლობლად, ქალაქ სან-პაბლოში, სადაც განთავსებულია EADS-ის შემდგენლობაში შემავალი ესპანეთის კომპანია CASA-ს ავიასამშენებლო ქარხანა. NATO-ს წევრი შვიდი ევროპული ქვეყანა 2001 წლიდან ამუშავებდა A400M-ს როგორც საშუალო კლასის ერთიან სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავს ამერიკული C-130-ების შესაცვლელად. თვითმფრინავის კომპონენტები დამზადდა გერმანიაში, საფრანგეთში, აფრიკის სამხრეთ რესპუბლიკაში, თურქეთსა და დიდ ბრიტანეთში, საბოლოოდ კი ესპანეთში ააწყვეს. ერთი A400M-ის ღირებულება დაახლოებით 160 მლნ ლოლარს შეადგენს. როგორც თუწყულებიან, ახალი თვითმფრინავის გამოცდა წელსვე დაიწყება, შეიარაღებაში კი 2010 წელს მიიღებენ. A400M-ს, 140 ტონა ტანს მქონე მფრინავი ავიატორი მასით, შეუძლია 37 ტონამდე ტვირთის ტრანსპორტირება. მისი ფრენის სიმაღლე 20 ტონა ტანს მქონე მფრინავი ავიატორი მასით, შეუძლია 37 ტონამდე ტვირთის ტრანსპორტირება. მისი ფრენის სიმაღლე 20 ტონა ტანს მქონე მფრინავი ავიატორი მასით, შეუძლია 37 ტონამდე ტვირთის ტრანსპორტირება.

რუსეთი დამრტყმელი შვეულმფრინავის სახელს დაერქვა

კომპანია „პროგრესი“ შეუდგენენ KA-52 „აღივარტორის“ სერიულ წარმოებას იწყებს. KA-52 „აღივარტორი“ KA-50 „შავი ზებუნის“ სრულყოფილი მოდიფიკაციაა. წინამორბედი მოდიფიკაციდან განსხვავდება ფიზიკური გაფართოებული ცხვირის ნაწილითა და ეკიპაჟის ორადგილიანი კაბინით, რომელშიც პილოტების კატაპულტის საყრდენები ერთიგვარ არის განთავსებული. გარდა ამისა, გაზრდილი შეუდგენების რთულ მეტეოპირობებსა და დამთი საბრძოლო მუშაობის, ასევე ავიაციურსა და მიწისზედა სამეთაურო პუნქტებს შორის ზემოქმედების შესაძლებლობაში. „აღივარტორს“ უნიკალური საფრენი მახასიათებლები აქვს, რომლებიც მცირე მოცულობის საჰაერო სივრცეში უმოკლეს დროში მოზებთან შეტევი პოზიციის დასაჭერად მანერების საშუალებას მისცემს. შეუდგენების მაქსიმალური სიჩქარე საათში 310 კილომეტრს შეადგენს, ფრენის პრაქტიკული სიმაღლე კი 460 კილომეტრს. KA-52-ის მასა 11,4 ტონას უდრის. „აღივარტორის“ შეიარაღებაში შედის 30მმ კალიბრის ქვერეხი მოძრავი დანადგარი, ზეგვერთი ტანკასწინააღმდეგო AT-9 „ვიზირი“ დამინების ლაზერული სისტემით, „პაერი-პერი“ კლასის მართვად რაკეტები „აგადა“ და C-8 ტიპის უმართავი რაკეტები.

შეიარაღებაში შედის 30მმ კალიბრის ქვერეხი მოძრავი დანადგარი, ზეგვერთი ტანკასწინააღმდეგო AT-9 „ვიზირი“ დამინების ლაზერული სისტემით, „პაერი-პერი“ კლასის მართვად რაკეტები „აგადა“ და C-8 ტიპის უმართავი რაკეტები.

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

პროგრესი

კალიბრული

ქვერეხი

საქართველოს

„ფაქტობადი“ დღეები კონფლიქტის ორთხე ზონაში

ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთს აფეთქებების ტალღამ გადაუარა, რამაც კონფლიქტის ზონებში კრიტიკულამდე დაძაბვა ისედაც რთული სიტუაცია

ივლისის დასაწყისი და შემდგომი დღეები ძალზე ფეთქებადობაში აღმოჩნდა ორივე კონფლიქტის ზონისთვის, ამ სიტყვების სრული მნიშვნელობით. აფეთქებების ხმა ისმოდა გაგრანში, სოხუმში, გალში, ენგურის ხიდან, ცხინვალის რეგიონში...

სტატიის დაწერის მომენტისთვის ამ აფეთქებებიდან ყველაზე სისხლისმღერელი 6 ივლისის ღამის აფეთქება აღმოჩნდა, როდესაც ქალაქ გალში, კაფეში ოთხი კაცი დაიღუპა, მათ შორის სეპარატისტების უშიშროების სამსახურის მაღალჩინოსანიც.

მანამდე სამი დღით ადრე, 3 ივლისის დილას მხრე კონფლიქტის ზონაში, ცხინვალის რეგიონში, დიდი ღიახევის ხეობის ოსურ სოფელ დმეჩისის ერთ-ერთ ეზოში ტუალეტზე ორჯერ აფეთქეს, რასაც ამ სოფლის მდიდრის უფროსის დაღუპვა მოჰყვა. ამ ოს მალიციელზე, ეტყობა, დიდი ხანია ნადირობდნენ, რადგან ჯერ კიდევ 28 თებერვალს კაბინეტში ტელევიზორი აუფეთქეს. მაშინ მიიჩნეოდა დაჭრა, მაგრამ გადარჩა. როგორც ამბობენ, მასზე შეძლება იმეტირებინა ნადირობენ, რომ დიდი როლი ითამაშა 2004 წელს ქართულ სოფელ ვანათში მოტყუებით 30-ზე მეტი ქართველი პოლიციელის დატყვევებაში

მძლავრი აფეთქების შედეგად, სამხრეთ-აღმოსავლეთის რეგიონში

და მათ სამარცხვინო დახოქებაში ცხინვალის ცენტრში...

იმვე 3 ივლისის, ერედვი-ხეითის შემოვლით გზაზე, თვითნაკეთი ასაფეთქებელი მოწყობილობა (რომელიც, სავარაუდოდ, დისტანციურად მართვადი პუბი-ცის 122 მმ-ან ჭურვი იყო) მაშინ აღოქმელდა, როდესაც მას დროებითი ადმინისტრაციის შეთაურის, დიმიტრი სანაკოვეის სამანქანო კორტეჟი გაუსწორდა. მძლავრი აფეთქების შედეგად სამი ქართველი პოლიციელი დაიჭრა, თავად სანაკოვე კი გადარჩა.

გალში მომხდარი აფეთქებები ფართოდ გააშუქეს რუსულმა არხებმა

როგორც ჩანს, აფეთქებების სერიას გაგრძელება ექნება როგორც კონფლიქტის ზონებში, ისე შეიძლება მათ გარეთაც.

დევრისული აფეთქებები ყოველივეს მოულოდნელად ხდება. ერთია, როდესაც ასეთი დევრისული აქტი წერტილოვან ხასიათს ატარებს და რომელიმე კონკრეტული პირის ან პირების ლიკვიდაციას ისახავს მიზნად, მაგრამ დევრისული აქტის დამეგმავებსა და შემსრულებლებს შეიძლება ადამიანურმა თვისებებმა უმტყუნოს და აფეთქება მშვიდობიანი მოახლეობის მასობრივი თავშეყრის ადგილზე მოახდინონ, რასაც სამხედრო შედეგი მოჰყვება და ეს უკვე ტერორისტული აქტის კვალიფიკაციას მიეცეს.

აფეთქების სერიით კონფლიქტის მოგვარება შეუძლებელია, პირიქით – ყოველი ახალი აფეთქება კიდევ უფრო ძაბვს სიტუაციას კონფლიქტის ზონებში, რასაც შეიძლება ფართომასშტაბიანი საბრძოლო მოქმედებების განახლება მოჰყვეს.

ირაკლი ალადავილი

საპაეო თავდაცვის სისტემის ეფაქოზიზი განვითარების გეოლოკა და რეკონსტრუქცია

ერნაღ „არსენალის“ წინა (2006 წლის №4, 2007 წლის №1, 9 და 14) ნომერში წინა გერმანი საპაეო თავდაცვის შესახებ, ხოლო 2007 წლის №7 ნომერში მკითხველს დაგპირდით, ერთ-ერთი სტატია მოგვებდნა საპაეო თავდაცვის ეტაპობრივი განვითარების გეოლოკისთვის.

2003 წლამღ სახელმწიფო ბოუტელა, ფაქტობრივად, არ არსებობდა და მისი პროგნოზირება შეუძლებელი იყო. შესაბამისად, ძნელი იყო შეიარაღებული ძალებისა და მისი სახეობების განვითარების პერსპექტივა დაგეგმარება. დღეს გამოცემა პირველი მინიშნულოვანი დოკუმენტები „თავდაცვის სტრატეგეული მიზნობილ“ (თმბ), რომელიც თავდაცვის მინისტრ დავით კეზერაშვილის მამართლით იმსნება. მამართლში ვკითხულობთ, რომ ბოლო წლების განმავლობაში შემუშავებული იქნა მინიშნულოვანი კონცეპტუალური დოკუმენტები: „ეროვნული სამხედრო სტრატეგია“, „საფრთხეების შეფასების დოკუმენტი“, „თავდაცვის პოლიტიკის პრიორიტეტები“ და სხვ.

მოუხედავად იმისა, რომ თმბ საპირიოებს დასვენებს გეგმირებული თვალსაზრისით, ის „თითოი წიგნის“ შემდგ პირველი დოკუმენტი, რომელიც თავდაცვის საეკილოისტების ჩატარებული კვლევების შედეგად შექმნა. თუმცა, კარგი იქნებოდა, ამ და სხვა დოკუმენტის შემუშავებაში მონაწილეობა მიეღოთ სამხედრო ექსპერტებსა და საზოგადოების ფართო საექტრს. მოუხედავად მცირედი ხარვეზებისა, თმბ შეიძლება ჩათვალოს საწყის დოკუმენტად, რომელზე დაყრდნობითაც სარდლობებს შეუძლიათ შექმნან დეტალური პროგრამული დოკუმენტები.

თავდაცვის სტრატეგეული მიზნობილვაში ასახულია სახელმწიფოს წინაშე არსებული საფრთხეები, შეიარაღებული ძალების არსებული და პერსპექტიული სტრუქტურა, ამოცანები და, რაც მთავარია, თავდაცვის ბოუტელის პარამეტრები უახლოესი 10 წლის განმავლობაში. ყოველგვარ უკუიძლევა იმის საშუალებას, რომ სარდლობებმა ზუსტად დასახონ შორეული მიზნები და ვარების განვითარება დავგემონ სახელმწიფოს შესაძლებლობებიდან და გადასწავლენ ამოცანებიდან გამოიმდინარე.

ჩვენთან ბოუტელის გაზრდისათნ ერთად დიწყო შეიარაღებისა და ტექნიკის შეჩება გრძელვადიანი მიზნების შემუშავების, საპაეო თავდაცვის პერსპექტიული მოდელის შექმნის, აოპერატიულ-ტაქტიკური გათვლებისა და გეგმირებული დასაზოუბ-

ის ბოლომღ გათვლისწინების გარეშე, რაც დაუშვებელია. სამოქალაქო ხელისუფლება თავის ფუნქციებს ასრულებს და უზრუნველყოფს არმიის დავინანსებას. სარდლობის საქმეა დავინანსება მაქსიმალურად ეფექტიანად ათთვისონ.

საპაეო თავდაცვის ეტაპობრივი განვითარების გეოლოკა

საპაეო თავდაცვის სისტემის შექმნა უნდა დაიგეგმოს ხანგრძლივი პერიოდით, ეტაპობრივად:

გრძელვადიანი დავგემვის ეტაპი – 8-10 წელი;

საშუალოვადიანი დავგემვის – 4-5 წელი; მოკლევადიანი დავგემვის – 1 საბიუჯეტო წელი.

გრძელვადიანი დავგემვის მიზანია საპაეო თავდაცვის სისტემის პერსპექტიული მოდელის, კონცეპტუალური და პრიგრამული დოკუმენტების შემუშავება. (წინამდებელი სტატიაში მხოლოდ საპაეო თავდაცვის სისტემაზე ვისაზოუბებთ. იფიგე მივღებთ უნდა იქნეს გამოყენებული მოეული სამხედრო-საპაეო ძალების განვითარების დავგემვისას).

გრძელვადიანი დავგემვის ეტაპზე უნდა მიმდინდეს საწყის მონაცემები, რომელთა

განალიზების საფუძველზე უნდა შეგასდეს საერთო ვითარება და ჩამოყალიბდეს მოთხოვნები საპაეო ძალების პერსპექტიული მოდელიდან.

ვითარების შეფასებისას განალიზებული უნდა იქნეს:

1. სამხედრო-პოლიტიკური ასპექტები

1. პოლიტიკური ძალობა თანაფარდობა რეგიონში და მათი ზეგავლენა ვითარებაზე;

2. საქართველოსა და რეგიონის სხვა სახელმწიფოების ეროვნული ინტერესები და ურთიერთდაპირისპირებები მათ შორის;

3. საბრძოლო მოქმედების დავწყების შესაძლო მიზეზები, მიზნები და მასშტაბები;

4. სხვადასხვა ტექნიკის კონფლიქტში ჩარევის შესაძლებლობები და მონაწილეობის ფორმები;

5. დიპლომატიური და სხვა არასამხედრო ზომების ზეგავლენის ხარისხი ვითარების განვითარებაზე.

II. სამხედრო-სტრატეგიული ასპექტები

1. შესაძლო მოწინააღმდეგეების ძალობა დავგეგმვები, მათი დამრტყმელი ძალების შესაძლებლობები;

2. შესაძლო საბრძოლო მოქმედებების

სახმენიტო-სარაკეტო კომპლექსი
PATRIOT

გამანადგურებელი
F-16

წარმოების ფორმები და მეთოდები. ძალთა დაჯგუფების ძლიერი და სუსტი მხარეები;

3. სასიცოცხლო და მნიშვნელოვანი ობიექტების მახასიათებლები, სტრატეგიული რეზერვების მარაგები;

III. სამხედრო-ტექნიკური ხასიათის ასპექტები

1. შეიარაღებისა და ტექნიკის განვითარების მიმართულებები და პერსპექტივები;

2. შესაძლო კონფლიქტებში თანამედროვე შეიარაღებისა და ტექნიკის ამოყენების ალბათობა.

IV. სამხედრო-ეკონომიკური ასპექტები

1. ეკონომიკის, მათ შორის სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსის მდგომარეობა დასავეგმავ პერიოდში;

2. სამხედრო ბიუჯეტი და მასში საპროთავდაცვის ბიუჯეტის წილი;

3. საპროთავდაცვის ქვედანაყოფების აღჭურვის, შენახვის, საბრძოლო მომზადების, პირადი შემადგენლობის შენახვის ხარჯები.

V. ნორმატიულ-სამართლებრივი ასპექტები

1. სახელმწიფოს ვალდებულებები, სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შეზღუდვები;

2. ფარგლის მარეგლამენტარებული საკანონმდებლო, დირექტიული და საკანონმდებლო აქტები;

3. სამხედრო მოსამსახურეების სოციალურ-საყოფაცხოვრებო და მატერიალური უზრუნველყოფის ნორმები და მარეგლამენტარებული აქტები.

შესწავლილ და განალიზებულ უნდა იქნეს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია, სამხედრო დოქტრინა და სხვა კონცეპტუალური თეორიულ-პრაქტიკული დოკუმენტები.

მეტები. უნდა გათვალისწინებულ იქნეს გასული ომებისა და კონფლიქტების, ასევე სხვა ქვეყნების გამოცდილება.

ვითარების შევასების შედეგად იქნება მონაცემთა ბაზა, რომლის შევსება და სრულყოფა მუდმივად მიმდინარეობს წლების განმავლობაში. არსებული მონაცემთა ბაზისა და ანალიზის შედეგად მუშავდება შესაძლო სამართი მოქმედებების დაწყებისა და წარმოების სტრატეგია. უნდა შემუშავებულ იქნეს ყველა შესაძლო ვარიანტი. ყოველი მათგანის შინაარსი უნდა შეიცავდეს შემდეგ მონაცემებს: ორივე მხარის ძალებისა და საშუალებების შემადგენლობა, მათ მდგომარეობას, შესაძლებლობებს, მიზნებს, ამოცანებს, მოქმედებების ფორმებს, ხერხებსა და დინამიკას.

ნატარებული ანალიზის შედეგად და საპროთავდაცვის გადასაწყვეტილი ამოცანებიდან გამომდინარე, ყალიბდება მოთხოვნები საპროთავდაცვის პერსპექტიული სისტემისა და მის შემადგენელ კომპონენტებთან. საზოგადოდ, საპროთავდაცვის სისტემის შედგება შემდეგი კომპონენტებისგან:

1. მართვის სისტემა.
2. დაზვერვის სისტემა.
3. აქტიური ზემოქმედების სისტემა (საავიაციო გამანადგურებლები, საზენიტო კომპლექსები, რადიოელექტრონული ჩახშობის სისტემები);
4. უზრუნველყოფის სისტემა (ოპერატიული და საბრძოლო უზრუნველყოფა, მორალურ-ფსიქოლოგიური უზრუნველყოფა, მორალურ-ფსიქოლოგიური უზრუნველყოფა);
5. მომზადების სისტემა.

შეგვამო ნაბიჯია საპროთავდაცვის განვითარებაზე ჩანაფიქრის შემუშავება და გადაწყვეტილების მიღება. ამ ეტაპის მიზანია საპროთავდაცვის სისტემის პერსპექტიული მოდელის შემუშავება. არსი

მდგომარეობის შემდეგში: ანალიზისა და ოპერატიულ-ტაქტიკური გათვლების შედეგად უნდა მიღებულ იქნეს საპროთავდაცვის განვითარების რაციონალური ვარიანტი.

არსებობს ამ ამოცანის გადაჭრის ორი მდგომარეობა:

1. საპროთავდაცვის სისტემის მოცემული (წინასწარ დასახული) ეფექტანობის მისაღწევად იძენება საპროთავდაცვის სისტემის მოწყობის ისეთი ვარიანტი, რომელიც მოითხოვს ნაკლებ დანახარჯებს;

2. მოცემული (წინასწარ დასახული) დავიანსების ფარგლებში იძენება საპროთავდაცვის სისტემის ისეთი ვარიანტი, რომელიც უზრუნველყოფს მეტ ეფექტანობას.

საბრძოლო მოქმედებების სცენარების შესაბამისად მუშავდება შესაძლო საპროთავდაცვის მოქმედებების სავარაუდო ვარიანტები. ყოველი ვარიანტი უნდა შეიცავდეს საპროთავდაცვის საშუალებების მოქმედებების მიზნებს, ამოცანებს, მიმართულებებს, მარშრუტებს, ტაქტიკურ-საფრთხილო მონაცემებს, მათ რეცხობივ განმარტებას მიმართულებებისა და რაიონების (ობიექტების) მიხედვით.

მოწინააღმდეგის მოქმედებების ვარიანტების შესაბამისად ყალიბდება საპროთავდაცვის მოქმედების საბასუხი ვარიანტები. მოწინააღმდეგის მოქმედების ერთ ვარიანტზე, როგორც წესი, უნდა არსებობდეს არანაკლებ 2-3 ვარიანტისა. ყოველი მათგანი უნდა შეიცავდეს შემდეგ მონაცემებს: საპროთავდაცვის სისტემის მოწყობა, ძალების შევსება, თავმოყრის ობიექტები და მიმართულებები, საბრძოლო მოქმედებების რაიონები, ჯარების დაჯგუფებები ამ რაიონებში, შეიარაღებისა და ტექნიკის ტიპები, რაოდენობები, ტაქტიკურ-ტექნიკური და სხვა მონაცემები, რომლებიც საჭიროა საბრძოლო მოქმედებების მოდელირებისა და გადაწყვეტილების მიღებისათვის.

საბრძოლო მოქმედებების მოდელირების გამოიყენება სხვადასხვა მათემატიკური მოდელი და გამოსათვლილი ამოცანები. მოითხოვს არ გადავლით ორიული ფორმულები. მოდელირების მიზანია საპროთავდაცვის განვითარების სხვადასხვა ვარიანტის ეფექტანობის შეფასება. ამ დროს, ძირითადად, გამოიყენება შემდეგი მანქანები: საპროთავდაცვის მოდელირების მიხედვით უნდა შედგარი წინასწარ დასახულ ეფექტანობასთან, რომელიც აღემა ოპერატიული ნორმატივებისას (ნორმატივები უნდა დადგინდეს გაერთიანებულმა შტაბმა საპროთავდაცვის შტაბის მიწოდებით).

მრავალჯერადი მოდელირებისას მოდელ

ბული მონაცემებისგან ყალიბდება მხარეთა მოქმედების ვარიანტების მატრიცა. თუ საპირო თავდაცვის სისტემის კონკრეტული ვარიანტის ეფექტიანობა ტოლია ან მეტა დასახულ ეფექტიანობაზე, შემდეგ ხდება ავტომატური ვარიანტის სამხედრო-ეკონომიკური შეფასება, რომელიც თავდაცვის სისტემის კონკრეტული ვარიანტის სარეალიზაციო საპირო სრული ზარვების (შესყიდვა, მოდერნიზაცია, შენახვა, კადრების მომზადება) შეფასებას.

საპირო თავდაცვის სისტემის შექმნის რაციონალურ ვარიანტად ითვლება ის ვარიანტი, რომელიც ყველა განიხილული ვარიანტთან უზრუნველყოფს საბრძოლო ამოცანის შესრულებას დასახული ეფექტიანობითა და ნაკლები დანახარებით.

საპირო თავდაცვის სისტემის განვითარების ვარიანტის შერჩევა შეიძლება საინჟინერო-ტექნიკური გზითაც, დასაბუთებლად ფინანსების პრობლემა უპირატესობა ეძლევა იმ ვარიანტს, რომელიც უზრუნველყოფს საბრძოლო მოქმედების მაქსიმალურ გარანტირებულ ეფექტიანობას.

რაციონალური ვარიანტის შერჩევის შემდეგ მიიღება გადაწყვეტილება საპირო თავდაცვის სისტემის პერსპექტიული განვითარებაზე.

გადაწყვეტილების ძირითად ნაწილს შეადგენს ჩანაფიქრი საპირო თავდაცვის სისტემის განვითარებაზე, რომელიც უნდა შეიცავდეს:

1. საპირო თავდაცვის სისტემის შექმნის ვარიანტებს, ეტაპებსა და ვადებს;
2. საპირო თავდაცვის სისტემის განვითარების მიზნებსა და ამოცანებს ყოველ ეტაპზე;
3. საპირო თავდაცვის ძირითადი ძალისხმევის მიმართვის რაიონებს, მიმართულებებს, ობიექტებს.

ჩანაფიქრის გარდა ყოველი ეტაპისთვის გადაწყვეტილება უნდა შეიცავდეს:

1. საპირო თავდაცვის ჯარების ამოცანებს;
2. ურთიერთქმედების ორგანიზების საფუძვლებს;
3. ლოგისტიკის ამოცანებს;
4. მართვის ორგანიზების საკითხებს;
5. კადრების მომზადებისა და გადამზადების, სამობილიზაციო რესურსის მომზადებისა და ღატრვების ამოცანებს.

შემდეგ ხდება მიღებული გადაწყვეტილების ფინანსურ-ეკონომიკური დასაბუთება სახელმწიფოს სამხედრო-ეკონომიკური შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, რათა მომზადდეს მინაცემები საპირო თავდაცვის სისტემის პერსპექტიული განვითარების დავებებისთვის. ამ ეტაპზე უნდა დადგინდეს:

1. არსებული საპირო თავდაცვის სისტემის დასახულ ღირებუ მსაყვანად საპირო რესურსების განსაზღვრა;

2. საპირო რესურსების შედარება სახელმწიფოს სამხედრო-ეკონომიკურ შესაძლებლობებთან;

3. საპირო თავდაცვის სისტემის რეფორმირების ხანგრძლივობისა და ეტაპების განსაზღვრა, ზარვების განაწილება ეტაპებად.

ამ ეტაპის დამსრულებელი ფაზა საპირო თავდაცვის სისტემის განვითარების კონცეფციისა და სხვა პროგრამული დოკუმენტების შემუშავება, ძირითადი ღირებულების დავებებზე.

შემდეგ ფაზა საშუალოვადიან დავებებზე, რომლის ძირითადი მიზანია გრძელვადიანი მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად საპირო თავდაცვის სისტემის განვითარების დეტალური პროგრამის შემუშავება 4-5 წლიანი ვადით. განვითარების პროგრამა შეიცავს ოპერატიულ-სტრატეგიულ და ფინანსურ-ეკონომიკურ ნაწილებს, რომელიც თან ერთვის შემდეგი დანართები:

1. სახენტი, გამანდგურებელი ავიაციის, რადიოტექნიკური, რადიოელექტრონული ბრძოლისა და ლოგისტიკის ნაწილები და ქვედანაყოფების განვითარების პროგრამა;
2. საპირო თავდაცვის (საპირო ძალების) მართვის ერთიანი სისტემის განვითარების პროგრამა;
3. დაზვერვის სისტემის განვითარების პროგრამა;
4. ერთიანი მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სისტემის განვითარების პროგრამა;
5. კადრების მომზადებისა და გადამზადების სისტემის განვითარების პროგრამა;
6. საპირო თავდაცვის ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და ტერიტორიის

ოპერატიული მოწყობის პროგრამა;

7. ფინანსური და სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამა და სხვა.

ამთავან განსაკუთრებით მნიშვნელოვან პროგრამებს შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის სტატუსი და დღეისანისდეს მიზნობრივად.

შემდეგ ფაზას წარმოადგენს მოკლევადიანი დავებებების ეტაპი, რომლის ხანგრძლივობა განისაზღვრება ერთი წლით. ექსპერტიზა, საპირო თავდაცვის განვითარების საშუალოვადიანი გეგმა იყოფა 4-5 საბუჯეტო ნაწილად. ყოველწლიურად გატარებული ღირსებების უნდა მოგვევანოს საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი პროგრამებში დასახულ მიზნებამდე.

მოკლევადიანი დავებებზე არანაკლებ როლია. მოთხოვნის საპირო თავდაცვის წლიური ბიუჯეტის შემუშავებას შესყიდვების, ექსპლუატაციის, საბრძოლო მომზადების, სოციალური და სხვა ზარვების გათვალისწინებით. ასევე ხდება მოვლირება, რათა გამოყოფილი წლიური დღეისანისდეს ფარგლებში მოიძებნოს არსებული სისტემის განვითარების ისეთი ვარიანტი, რომელიც მოგვეცეს ეფექტიანობის მუტ ნამატს.

ცალკე გამოსყოფია საპირო სპეციალობებისა და მოსამზადებელი სპეციალისტების რაოდენობის განსაზღვრა როგორც პერსპექტიული მოვლისთვის, ასევე ყოველწლიური მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად.

გატარდება შემდეგ ნომერში

**ამირან სულშეაძი
საპირო ძალების
საბრძოლო 2003-2005 წ.წ.**

**სამკოორდინაციანი
რადიოლოკაციური
სადგური 36D6**

გალაფი აფხაზეთის საზღვაო სივრცის გაქონებრელებას ითხოვს

აფხაზეთში რუსეთის დამატებითი საზღვაო საზღვაო თვდაცვის ძალების ქვედანაყოფები საქართველოსგან მოსალოდნელი აგრესიის მოტივით შეიყვანეს. 23 ივნისს აფხაზეთის სეპარატისტული ხელისუფლების პრეზიდენტმა ბაღაფუმმა განმარტა, რომ რუსული სამშვიდობო კონტინგენტი მისი თხოვნით გაიზარდა, ამასთან, მოსკოვს აფხაზეთის მიმდებარე საზღვაო სივრცის გაკონტროლება სთხოვა.

ფაქტობრივად, ბაღაფუმმა ამით აღიარა, რომ აფხაზეთის სამხედრო ფლოტის მფლობელია არადასამკაცყოფილებულია და სულ უფრო მნიშვნელოვანია. აფხაზეთის ტერიტორიული წყლების გაკონტროლება.

ბაღაფუმის განცხადებიდან მხოლოდ რუსეთის

ცნობილი გახდა, რომ მალტაში რეგისტრირებული კომპანია „ფალეტა ფასტრეფერი შპი-ინგ“ შეიღობილი „ოლიმპ-ლაინის“ კუთვნილი წყალქვეშა ფრთებიანი კატარა, „ჰერმესი“ I-ელი იელსიდან სოჭსა და გაგრას შორის დღეში ოთხ რეისს ჩაატარებს.

კომპანიის დირექტორის მოადგილის ალექსანდრე ქეშინაძის განცხადებით, მგზავრობას 40 წუთი დასჭირდება. ბოლეთის დირექტორებს ჩვეულებრივ კლასის სალონი 800 რუბლი, ანუ 45,5 ლარი, ლექსი კლასის სალონი კი 1.200 რუბლი, ანუ 68 ლარი ღირება.

სოჭის პორტზე მიწერილი „ჰერმესი“ უკრაინაში ფეოდოსიის ქარხანა „მორეპ“

აივო და 1995 წლის 18 აპრილიდან დატარებს. კატარა „ციკლონი“ პროექტზე მიეკუთვნება და 200-250 მგზავრზეა გათვლილი. 137 ტონა წყალწყვეის „ჰერმესის“ მაქსიმალური სიჩქარე 37 კნაინია.

სოჭისკენ სამგზავრო გემების მიმოსვლის აღდგენა სეპარატისტებმა პირველად 2003 წლის ზაფხულში სცადეს, როცა II-წლიანი შესვენების შემდეგ სოჭიდან ბოლეთის დროებით მოკუთვრე „ვერა-1“ (სოხუმის პორტის ყოფილი თბილისელი „არწი“) გამოვიდა. საქართველოს ხელისუფლების პროტესტზე რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს კომენტარში ნათქვამი იყო, რომ ბოლეთის დროებით მცურავი თბილისელი ეკუთვნოდა და მას ყველა დოკუმენტი საერთაშორისო კონვენციებისა და სათანადო მოთხოვნების შესაბამისად ჰქონდა გაფორმებული.

მომდევრო 2004 წლის ზაფხულში სოჭიდან აფხაზეთისკენ უკვე ორი თბილისელი – „ოკეცია“ და „პლატანი“ დატარდა. ნი. აფხაზეთში თბილისის მწვევ განცხადებების შემდეგ თბილისელი დაცვის ქვეშ აფხაზეთში „გრიფების“ აფხაზეთში.

II აგვისტოს „აკაკიით“ რუსეთის დუმიტს მამინდელს ვიკი-სამიკრებს ვიკინოვსკი რუსი ჟურნალისტების თანხლებითა და აფხაზთა საბრძოლო კატარების ესკორტით იმგზავდა, რითაც საქართველოს მიმართ თავისი ცინიკური დამოკიდებულება გამოხატა.

შარშიან აფხაზეთში დაახლოებით 300-დან 400 ათასამდე რუსი ტურისტები და მამინდელი იყო. წელს ამ მამინდელის ბერად გადატარებას მოვლიან და კატარებში მგზავრობა მომგზავნი საჩუქრები.

ბაღაფუმის თხოვნის პარალელურად, გაფრცელდა ინფორმაცია, რომ რუსული „გაზპრომი“ რუსეთ-აფხაზეთის დამაკავშირებელი წყალქვეშა გაზსადენის მშენებლობის საკითხს სწავლობს.

მოსკოვში სომხეთისა და რუსეთის პრეზიდენტების შეხვედრაზე კიდევ ერთხელ აღინიშნა, რომ კავკასიაში კრიზისის და სხვა სატრანსპორტო კომუნიკაციების ექსპლუატაცია უზოკლეს დროში უნდა აღდგეს. სომხეთი სოჭის ოლიმპიური ობიექტებისათვის ცეცხლისა და სხვა სამშენებლო მასალების მიწოდებით არის დაინტერესებული, ხოლო რუსეთის სომხ-

„სხვეტილიაკის“ ტიპის
სამატარებლო კატარა

ეთში განლაგებული რუსეთის არმიის დაჯგუფების უზრუნველყოფის საკითხი აწუხებს.

რუსეთთან რეგულარული საზღვაო-სარკინო სავაჭრო სავაჭრო ხაზებით დაკავშირება სოხუმის პოლიტიკის მხოლოდ ერთი მხარეა, რომლის არანაკლებ მნიშვნელოვანი მეორე ნაწილი სხვა ქვეყნებთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებს უკავშირდება.

სოხუმი ცდილობს, საზღვაო ტრანსპორტით მხოლოდ ბაზარზე თავისი პროდუქცია თუ ნედლეული გაიტანოს და ამ გზით საერთაშორისო აღიარება მოიპოვოს და უცხოური ინვესტიციებიც მიიზიდოს.

განსაკუთრებით დიდი მოცულობისა საზღვაო გადაზიდვები თურქეთთან. წელს ოქტომბრიდან თურქეთში 100 ათასი ტონა ტყეარელის ქანახშირის გატანა აქტივად განხილული და თურქი ბიზნესმენები სეპარატისტთა ლიდერებისაგან უსაფრთხო ნაოსნობის გარანტიას ითხოვენ.

უკვე რამდენიმე წელია სოხუმი თურქეთთან პირდაპირი საზღვაო-სამგზავრო ხაზის გახსნას ამაოდ ცდილობს. ასეთი ხაზი 1994-98 წლებში მოქმედებდა და სამგზავრო თობიშვალის „რიწა“ ზაფხულობით კვირაში ორჯერ სოხუმი-ტრაპიზონის რეისს ასრულებდა. „რიწა“ აფხაზეთის დროშით დაკრავდა და 1998 წლის 16 ივლისამდე საქართველოს საზღვაო საზღვრების „დაძველი“ რუსი საზღვაო მესაზღვრეები ამას ყურადღებას არ აქცევდნენ, მოუხედავად იმისა, რომ უკვე მოქმედებდა 1996 წლის იანვრის თანამეგობრობის სახელმწიფო მეთაურთა გადაწყვეტილება აფხაზეთის წინააღმდეგ სანქციების შემოღების თაობაზე.

გაზრდილი ტვირთბრუნვისა და მგ-

სოხუმის პორტი

ზავრთბრუნვის პირობებში, აფხაზეთის ფლოტის გასული საუკუნის 70-იან წლებში აგებული „გრიფებისათვის“ და „ფლამინგოებისათვის“ სულ უფრო ძველი ხდება ე.წ. აფხაზეთის ტერიტორიულ წყლებში თითოეული მცურავი საშუალების ესკორტირება. სწორედ ამიტომაც სთხოვა ბაღაფშმა მოსკოვს საზღვაო სივრცის გაკონტროლება და, სავარაუდოდ, მზანს მაღალეც კიდევ. გრცელდება ინფორმაცია, რომ შესაბამისი ორგანოები უკვე განიხილავენ ამ საკითხს და საქართველოს ხელისუფლების სრული იგნორირებით აფხაზეთში შეყვანილ რუსეთის საპერო-სადესანტო, საპერო თვე-

დაცვის, სარკინოგზო ჯარების ქვედანაყოფებს, აღბათ, მაღე რუსი მესაზღვრეები შეუერთდებიან.

მათთვის სამშვიდობო მისიის მორგება საკმაოდ ძველი იქნება. თანაც, გაუგებარია, რუსმა მესაზღვრეებმა საქართველოს ტერიტორიული წყლების აფხაზეთის მონაკვეთზე ნაოსნობა რისგან უნდა დაიცვან. თუ მიუხედავად ისევ რუსეთის მოქალაქეთა უსაფრთხოების დაცვა დასახელდება?

აფხაზეთის წყლებში, სავარაუდოდ, უშიშროების ფედერალური სამსახურის სასაზღვრო ფედერალური სამსახურის 21-ე საზღვაო ბრიგადის საპატრულო მცურავი საშუალებები გამოიწვება.

ბრიგადის შტაბი ნოვოროსისკში მდებარეობს, ერთ-ერთი დივიზიონი კი სოჭშია განთავსებული. ბრიგადის შემადგენლობაში დაახლოებით ორ ათეულამდე საპატრულო ხომალდი და კატარაა. მათ შორის არის თანამედროვე 10410 პროექტით აგებული „სტავროპოლი“, „სოჭი“, „ადლერი“, „აიამლეცი“, 1241.2 პროექტის „გრიფი“, „ორლანი“, „სარიჩი“, „ნოვოროსისკი“, „კუბანი“ და სხვები.

რუსულ საპატრულო ხომალდებსა და კატარებს ბაზირებისათვის შეუძლიათ გამოიყენონ ოქტომბრის პორტი, სადაც ჯერ კიდევ 1996 წლის ოქტომბრამდე რუს საზღვაო მესაზღვრეთა მერ ბრიგადა იდგა, მაგრამ ეს ტერიტორია კეთილმოწყობას მოითხოვს.

თეიმურ ჩაჩინიძე

აფხაზეთში ასეთი რუსული საპატრულო კატარების გამოჩენა მოსალოდნელია

ბრიტანეთში უკილოთო საფრენი აკრატიკისათვის ახალი რაკეტა შეიქმნა

ფინის დასაწყისში კომპანია Thales-მა ლონდონში ზესტარა მართვადი რაკეტა LMM (მსუბუქი მრავალმხრივი დანიშნულების რაკეტა) წარმოადგინა. რაკეტა უბოლო საფრენ აპარატებსა და შეუღებურებს სხვადასხვა სახის სამიზნეების მართვადი სიხლავით განდევნების საშუალებას მისცემს.

LMM-ის სამიზნე რადიუსი 8 კილომეტრია და 3-კილოგრამიანი მსხვერცხვად-ფუგასური სამიზნეო ნაწილით არის აღჭურვილი. რაკეტის გამოყენება მძიმე გავრცელების წინააღმდეგ არ იგეგმება, მაგრამ კომპანიის განცხადებით სამიზნეო სპეცტრი ფართოა. სერიული წარმოება 2011 წლიდან იგეგმება. აღსანიშნავია, რომ წესის აღდგენაში იალიების წინააღმდეგ ბრძანებულმა MQ-9 Reaper-ის ტიპის უბოლოთო საფრენი აპარატებიდან სპეცტრი იარაღი პირველად გამოიყენეს. სამიზნის ტიპი, გამოყენებული სამიზნეო მასალის რაოდენობა და ოპერაციის ჩატარების დრო უცნობი რჩება.

„ურანგებს დღეღა ახსოვთ პოლკოვნიკ აილახვის თავბანძიკა...“

„არსენალი“ ერთხანს საკმაოდ ვრცელ ინფორმაციას აწვდიდა მჭიდროდ საფრანგეთის უცხოური ლეგიონის შესახებ. ახლანდელ გავლენებზე, კიდევ ერთხელ შეგვესწავინა თქვენთვის ეს საკმაოდ საინტერესო თემა, ოღონდ სხვა კუთხით.

საფრანგეთის უცხოური ლეგიონში სამსახური, რომლის ისტორიაც 177 წელს ითვლის, ძალზე პრესტიჟული და დიდი გამოცდილების შემცნა, რასაც ისიც ცხადყოფს, რომ მასში 120 ქვეყნის 5000-მდე წარმომადგენელი ირიცხება. მათ შორისაა 30 წლის ქართველი კარალი პასა პანანაძე, რომელიც ლეგიონში თითქმის ხუთი წელია სამსახურისა და დამატებითი ორწლიანი კონტრაქტზე აქვს გაფორმებული. მისში იგი საქართველოს ორთქლით შეხებულა, ისტორიკა, კარალი კანანაძე სამოქმედო დავთანხმდა ინტერვიუსზე და ჟურნალ „არსენალის“ რამდენიმე ნომრის საფრანგეთში, ლეგიონში წაღებაც გადაწყვიტა.

— როგორი იყო კანანაძე პანანაძის გზა საფრანგეთის უცხოური ლეგიონამდე?

— საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში 1999 წლიდან ვმსახურობდი. თავიდან კოვრის ბატალიონში ვიყავი, საიდანაც

ქ. გახტელნოდარი,
2004 წელი.
კანანაძის
ოცეული

კანანაძე,
ტარონ გასპარიანი
ლას-პალმასი

ალექსეევკაში განლაგებულ დაზვერვის ბატალიონში გადავედი. ერთხანს თავდაცვის მინისტრის დავამცე ვმსახურე. სამხედრო აკადემიაში ფრანგული ენის კურსები გავიარე და 2001 წელს გავეცაზვერე საფრანგეთში ოფიცრის კურსებზე სასწავლებლად, სადაც თითქმის ერთი წელი გავატარე. დაზვერვის კომანდოს პირველი ბატალიონში. 2004 წლის ანგარიშს კი ლეგიონში ვმსახურობ.

— რატომ გადაწყვიტეთ საფრანგეთის უცხოური ლეგიონში შესვლა?

— ჩემი საქმე ძალიან მყვარია. შეიარაღებულ ძალებშიც იმითმე დავეყვარე სამსახური, რომ საინტერესო საქმე იყო და მოგზაურობას, უცხოელებთან კონტაქტს უკავშირდებოდა. ფრანგებს ხშირად მეგუედიყარ. 1999 წელს პოსტალი ჩამოიტანეს კოვრის, მაშინ ფრანგული ენა, ასე თუ ისე, ვიცოდი და სამი დღე თარგმნიდა ვიხმევე საფრანგეთის უცხოური ლეგიონზე ადრე მსმენია, მაგრამ ხან დრო არ მქონდა წასასვლელად, ხან სასწიხი. მხოლოდ 2003 წელს გადავეწყვიტე გამგზავრება. მიყვარდა, რომ ეს ჩემი, როგორც პარიზისა და ჯარისკაცის ჩამოყვანილების, საკუთარი თავის გამოცდის საუკეთესო საშუალება იყო.

— ძნელი ლეგიონში მოხვედრა,

რა კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს მსუღრველი?

— საკმაოდ ძნელია. დიდი კონკურსი იყო მიღებაზე და ასევე ასეა. ერთ ადგილზე 8-12 კაცი მოდის, გააჩნია სტონი რეკრუტის განსარჩევნით დიდი ნაყლა ზაფხულში, რადგან პირველი 4-5-თიანი წრთინის გავლა სითბოში ურყენიათ. მე ზამთარში ჩავატარე.

მიღები პერქტი ბატარა ქალაქ ობანში განთავსებულ, მარცხიდან 20 კოლომტრში, რეკრუტი აქ 2-3 კვირას ატარებს. ტესტები ფსიქოლოგიური ნაწილით იწყება, შემდეგ სამედიცინო შემოწმება და მხოლოდ ამის შემდეგ დამუშავა კანდიდატი ფსიქურ ტესტებზე. ნორმატიკები არ გამწნელებია, 12 წურში 2800 მეტრი იყო დასაფარი. ახლა ცოტა შეცვლილია პირობები, მიკლე მანძილების სწრაფად დაფარება რიგითიყრებული. ფსიქოლოგიური ტესტები სათანადოყრინია და ორ ნაწილად იყოფა. პირველი ადამიანის საერთო განვითარების გენეტიკის, მეორე არკვეს, რამდენად გულწრფელია. ტესტებს ლეგიონის უსაფრთხოების ბიურე ატარებს, რომელსაც ხუმრობით აგუსტაბის“ უწოდებენ. მე რუსულ და ფრანგულ ენებზე მქონდა დაკითხვები. წარსულში ოფიციალურად არ იქმენიან, მაგრამ ისეთი დონის ფსიქოლოგები ჰყავთ, რომ აწმუტე სუბტიან და სამომავლო გეგმების მიხედვით ხელები ყველაფერს.

ერთხელ ჩაჭრის შემთხვევაში ლეგიონი შანს გაძლევის კიდევ სჯილ ბედი, უფუტა გატეს 3, 6 თვის, ერთი წლის და წელიწადნაგვრის შემდეგ ჩააბარი. გააჩნია, რამი მოიკოვლები, რამი იყავი სუსტი.

— რა შემთხვევაში რჩება რეკრუტი ლეგიონის გარეთ?

— კანდიდატს უარს იმ შემთხვევაში უყენებინ, როცა თავის ქვეყანაში სამართალმცემებთან აქვს პრობლემები ან ინტერპოლი ეძებს, ან სიცოცხლეში გამოიჭირეს.

— სულ რამდენი პოლიციაგან შედეგება ლეგიონი და სად არის მისი ბაზები განთავსებული?

— სულ ათამდე პოლკია. აქედან 7 საფრანგეთის ტერიტორიაზე და 3 — საზღვარგარეთ. მე საფრანგეთის სამხრეთში, პატარა ქალაქ ლარდუსთან ვმსახურებ.

— როგორც ვიცო, ძალიან ცოტა ქართველი მსახურობს საფრანგეთის უცხოურ ლეგიონში და ისინიც სხვადასხვა პოლკში არიან გადანაწილებული.

— მიელ ლეგიონში სულ 7 ქართველია. აქედან 5 ერთმანეთს ვიცნობ. სხვადასხვა პოლკში ვართ, არ ვიცი, ასე რატომ ხდება, შეიძლება, ცდილობენ „ეკუთვები“ არ შეიქმნას. სხვადასხვა საცეცხლო გვექვს. — ორი პარაშუტისტია, მესამე ახლასან ჩაირიცხა, მას ჯერ არ ვიცნობ. მე განაშტაბილი ვარ, ერთიც ქვეითებშია. ერთი სამოგამანაღმებელია, კარალი. აფხაზეთიდან დევნილი ბიჭია, ერთად გავიარეთ ჯგუფის უფროსის სტაჟი. არის კიდევ ერთი უფროსი სერჟანტი, 1993 წლიდან მსახურობს ლეგიონში, ანუ 15 წელია და ძალე პენსიაზე გადის. ეს მაქსიმალური ვადა არ არის, მაგრამ ბევრი აღარ ატარებდა ამის მერე სამსახურს.

— ძირითადად, რა ეროვნების წარმომადგენლები მსახურობენ უცხოურ ლეგიონში?

— 120-ზე მეტი სხვადასხვა ეროვნების სამხედრო მოსამსახურეა. ყველაზე მეტი მაინც რუმინელები არიან. ბოლი დროს შევიდრად რუსების რაოდენობა, ალბათ, რუსეთის განთავისუფლების ტექნის ზრდის გამო. პროცენტულად რუმინელების შემდეგ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნები მოდიან.

— რა საფეხურებს გადის ჯარისკაცი ლეგიონში მოხედვების შემდეგ?

— აქიური წოდება იქ არავფრეს მზნავს. აქედან გერერალი რომ წყადეს, იქ რიგითი ლეგიონერი გახდება. სამხედრომ შეუძლია აირიოს უფროსი კარალის კარიერა, ანუ აღარ გათხარდოს უმცროსი ოფიცარამდე. შეიძლება კიდევ ერთი, 8-თვიანი სტაჟი გაიაროს კარალმა, რის შემდეგაც უმცროსი ოფიცარი, ანუ სერჟანტი გახდება და ავიდეს ათეულის ზემდგვის წოდებამდე. ეს ლეგიონში ძალიან მაღალი თანამდებობაა.

საწყისი ექვსი თვე გამოსაცდელი პერიოდა და ორივე მხარეს შეუძლია დაარღვიოს კონტრაქტი. 6 თვის შემდეგ კონტრაქტის დარღვევა აღარ შეიძლება, თუ რაღაც სამსილება არ ჩაიდნა ლეგიონერმა. 5 წელი არის საუაღდესულო ვადა, რომელიც ჩარიცხვის შემთხვევაში აუცილებლად უნდა იმსახურო. პირველი ეტაპია ობამში გატარებული სამი კვირა, რომლის შემდეგაც კანდიდატი მიემგზავრება 4,5-თვიანი კარანტინში, აქედან ერთი თვე საცეცხლო ობოლერებულ ფერმაში, დანარჩენი 3,5 თვე — საწერინელ ბაზაზე. მერე იწყება საცეცხლოების მიხედვით შერჩევა-გადანაწილება. იქნება ეს საფრანგეთში თუ საზღვრების გარეთ არსებულ პოლკებში.

ქ. კასტელნოდარი, ლეგიონის IV ხასნაწლი პოლკი, 2004 წელი

ყველაზე მეტად სასწავლო ცენტრში გატარებული პირველი თვე გამოვირდა. ცოტა თუ აიტანს იმს, რა დღეშიც ჩვენ აღმოჩნდით. ბევრი ქართველი გენასავს ჩამოსული, მაგრამ სულ 7 დავრჩით. ამ პერიოდში ლეგიონერი სამხედლო დამკერებას იტანს, გაცილებით უარეს დღეოქმანას, ვიდრე საბჭოთა ვარში იყო, ოღონდ ეს ყველაფერი ოფიციალურად ხდება. მოუხედავად იმისა, ასრულებ თუ არა პირობებს, მაინც ისეუბნები. გამაზღებენ ყველანაირი სიტუაციისათვის, მაგალითად, ტყვედ ჩაყარდის შემთხვევაში რომ არ გატყვე, გაუძღო და ასე შემდეგ...

— ანუ განამბეზდნენ?

— თითქმის, ოღონდ ფიზიკურად ნაკლებად, უფრო ფსიქოლოგიური დამუშავება მდიოდა, რაც უსიტყველ უნდა გადავიტანა. ახლა შედარებით შემსუქექს პირობები და ახლებს ევერნებით, რომ გაუმართოდა. ფსიქოლოგიურად, მორალურად და ფიზიკურად ძლიერი თუ არ ხარ, ვერ გაუძლებ.

— როგორია ლეგიონერის ცხოვრების რეჟიმი?

— პირველი ექვსი თვის განმავლობაში მხოლოდ ორჯერ გავდი 2-3 საათით ქალაქში. ექვსი თვის შემდეგ ასეთი რეჟიმი: ორშაბათის დღილი 6 საათზე უნდა იყო ნაწილში და პარასკევს საღამოს 17 საათზე თავისუფლები. ლეგიონერს პირველი სუთი წლის განმავლობაში არ აქვს უფლება, იქიაროს ბინა, ჰყავდეს მანქანა და მტოლ-ციკლეტი, არ შეუძლია ანგარიშის გახსნა რომელიმე სამოქალაქო ბანკში და არ აქვს ოჯახის შექმნის უფლება.

სასწავლო პროგრამის გავლის შემდეგ ხდება პოლკების არჩევა. მე პირადად პირველ უცხოურ საინჟინრო პოლკში ვარ, შეიქმნაველ განაღმების საცეცხოა. პოლიკის არჩვის შემდეგ ერთი თვე კიდევ საცეცხლო-იხლები არჩეულ სფეროში. ამის შემდეგ ასეულს ირჩვენ ჩვენს პოლკში სულ სამი საბრძოლო ასეულია, მე მესამე ასეულში ვირიცხები. პირველი საბრძოლო ასეულის

ერთ-ერთი საცეცხლო გასვლის დროს

სპეციალისტთა ზღვაში და პლავზე მუშაობა, სადაც ძირითადად მოცურავეები ირიცხებიან. მთავრად საბრძოლო ასეული სამთო სპეციალისტისა, ხოლო მესამე ასეული არის საპარო გზებით განადგობა. PUMA-ს ტიპის შეუქმლურებები მოველ ადგილებში გადგენასთან დასაწყისში იტარებენ ჩასატარებლად, ძალიან საინტერესო პროექტია, როცა შეუქმლურებები გამოეყოფენ (ფრანგულ არმიასაც ხანდახან არ აქვს ამის საშუალება), ორი-სამი ათეული ერთად გეზობაში. საველე გასვლებიც გვაქვს. ერთხელ უდაბნოს სკოლა მატეს გავლილი და ორჯერ ვაბრუნებ კომანდოს თითოეულს სტეტი.

— ლეგიონის საზღვარგარეთ არსებულ რომელ ბაზაში ხართ ნამსახურები და რა ოპერაციებში გაქვთ მონაწილეობა მიღებული?

— 4 თვის წინ დაბრუნდი აფრიკიდან, სადაც გვიანში განთავსებულ ბაზაში ვიყავით. თუ ორწლიანმა როტაციამ მოგინა, შეიძლება მეცამეტე ნახევარბრიგადაში აფრიკის პატარა ქვეყანა ვაბრუნებ გავანაწილონ. ეს ქვეყანა სომხებისა და ეთიოპიის ესაზღვრება. სტრატეგიული გეოპოლიტიკური მდებარეობა აქვს და არაერთი ეროვნული ქვეყნის ინტერესის ობიექტია. ვაბრუნებ ეთიოპიის აზიას, აფრიკას და ევროპას აკავშირებს. ბაზები აქვთ ასევე კონტინენტში. ჰქონდათ ატომური საცდელი ბაზა ტატიტზე, რომელიც გაუქმდა. ვაბრუნებ ორჯერ ვიყავი, — ერთხელ 3 თვე, ერთხელ 4 თვე, 1 თვე ვიყავი კატარში, 4 თვე ფოვლ ოვოსლავიში და 4 თვე — გვიანში. ჩვენი ლეგიონი, ძირითადად, სამშვიდობო მისიებში მონაწილეობს. საომარ სიტუაციაში არასდროს მოგვეხვედრებოდა. ერთხელ იყო ამის შანსი კოსოვოში, მაგრამ შემუშავდა უცხოური ლეგიონის გამოყენების, დღი

მსხვერპლი იქნებოდა და ავსტრიელები გამოიყენეს, მაგრამ მაინც სამი კაცი დაიღუპა. გვიანში ზმირად აგვეყვანა ზოლზე ოქროსმახები. ერთი ოცეულს შეეძინა ძალიან სასაცილო ანკი. ოქროსმახებებს ალყა შემოარტყეს. ოქროსმახებებს ნაყარავში, დევნიებით ბიჭები რომ დანახეს, კაშფაღიერებული სახეებით, გადაირივნენ. ეტყობა, „რეზი“ ახალი ნანახი ჰქონდათ, სისარული ბტუნადნენ, ლეგიონის ვეზადიო. ჩვენი ბიჭები სიგარეტსა და ყავაზე დაუბატებოდათ, ფოტოების ერთად გადაღება უთხოვიათ. მოღონენ ჩვენი ლეგიონერებიც, მართალია, მანც აფენეს, მაგრამ ზედმეტი არაფერი უთქვამს, სულ ფერები წამოიფანეს იქიდან.

მაიის ბოლოს, სანამ წამოვიდოდი, ლეგიონერები დახმარება აღმოუჩინებენ ვაბრუნების არმიას. დაჭრილების ევაკუაციაში მივემხრო, მედიკამენტები და საკვები პროდუქტები ჩავეტანეთ. დაჭრილებს ევაკუაციას, ძირითადად, ფრანგული არმიის საპარო ძალები ახდენდნენ, ჩვენ მათ შეუქმლურებებს ვეკავდით, რადგან იყო შიშოვნევა, როცა შეუქმლურები, რომელსაც დაჭრილები გადმოჰყავდა, დაეცხრილეს.

— ეკაბრება-შეიარაღება როგორია, რა პარალელი შეგიძლიათ გაფელით ქართულ არმიასთან?

— ქართველებს ახლა ამერიკული ეკაბრება აქვთ. „წირისის და აღჭურვის პროგრამა“ რომ იყო, იმ პირველ ბატალიონში ვიყავი მაშინ. ქართულ არმიამ იმ შხრე ძალიან კარგი სიტუაცია. ფრანგული ეკაბრება ამერიკულთან ვერ მიაღწევს, მაგრამ ცუდსაც ვერ გულტო. ძირითად შეიარაღებაში შიღის FAMAS-ი — ფრანგული ახალი, რომელიც შეიძლება სიზუსტით „კალამნიკოს“ სვლიდეს, მაგრამ გამძლეობით მასთან

ვერც მიაღწევს. ორივენი ჯერვლებში შეიარაღებაში ჩაგდეს, „კალამნიკოს“ ისწავლა FAMAS-მა კი გაუკვდა.

— ანაზღაურება დამამეყოფელი ბელოა?

— არა, ძალიან დაბალია საფრანგეთის ევროსაზე — 1000 ევრო. თუ ზღვრებზე მოგინა მორიგებაში ან დამატებითი სამუშაოს შესრულებამ, შეიძლება 1100 ევრო აიღო. არ იფიქრო, წოდებრივ ზრდასთან ერთად ძალიან იცვლება სიტუაცია, შეიძლება სულ 200 ევროთი გაიზარდონ ზღვრები.

— რა იციან ლეგიონში საქართველოზე?

— ახალგაზრდა თაობა კარგად იცნობს ძირითადად, რაგბის გამო. როგორც ვიცი, საფრანგეთში 60-მდე ქართველი მორაგბე თამაშობს.

— იქონია იმან ზეგაფელია, რომ ლეგიონში და საზოგადოება საფრანგეთში სახელგანთი ვიცე-პოლიკოვნიკი დიიტრი ამილახვრის თანამემამულე იყავით?

— მეცამეტე ნახევარბრიგადაში ბრიგადის მეთაურმა რომ გაიყო, ქართველი ვიყავი, გადიარია. დიმიტრი ამილახვრის ლეგიონის წიგნში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. 1942 წლის იქტომბერში დაიღუპა, ელ-ალამინის ბრძოლაში. ბოლომდე ვაგეკუცურად მდგარა ჯარისკაცების გვერდით ვიცე-პოლიკოვნიკი. ჭურვის აფეთქების დროს, ყველა რომ დაეცხრილა, ამილახვარი ფეხზე იდგა თურხე. მას ასეთი რამ აქვს ნათქვამი: ერთადერთი, რითიც ჩვენ საფრანგეთს მადლობა შეგიძლია გადაუხადო, ჩვენი სიცოცხლეა. ასეც მოიცა, მან საფრანგეთისათვის სიცოცხლე გაწირა. თუმცა, არც ფრანგი ხალხი დარჩა ვალში, ვიცე-პოლიკოვნიკი ამილახვარი საფრანგეთის ისტორიაში შევიდა როგორც გმირი და ლეგიონის მისი სახელობის ბაზაც აქვს.

— დღეს ლეგიონის პირდაპირი დანიშნულება და მოვალეობები რა არის?

— დანიშნულება და მოვალეობები რაც აღერ იყო, იმასთან შედარებით შეიცვალა. ეს გამოიმდინარეს იქიდან, რომ შეიარაღებული კონფლიქტები ნაკლებად ხდება, ამიტომ გარდა სამშვიდობო მისიებისა, საქველმოქმედო მისიებშიც მონაწილეობს. ერთხანს აფრიკის ბავშვებისთვის სკოლებსაც ვაშენებდით, გადაგვიწვინდა მედიკამენტები... მაგრამ ცხელი წერტილის ამდოცნებებისთანავე მაშინვე უცხოური ლეგიონი იგზავნება, ეს მისი პირდაპირი დანიშნულებაა. როცა სიტუაცია ჩაწყნარდება, მხოლოდ მას შემდეგ შეჰყავს საფრანგეთის თავისი არმიის ქვედანაყოფები.

60-კილომეტრიანი მარშის შემდეგ, დამზღუდული და დაღლილი ლეგიონერები მაღიანად შეამცვივან მეთაურების შემოთავაზებულ ფრანგულ საჭმელს, 2004 წელი

ჩირადი დაცვის შესდომები თუ ბედისწერა?

ქვეყნის პირველი პირების სიცოცხლეს ყოველთვის და ყველგან საფრთხე ეუქრება. პრეზიდენტზე თუ პრემიერ-მინისტრზე თავდასხმა შეიძლება მოაწვინ პოლიტიკურმა მოწინააღმდეგეებმა და რე-
დღიურმა ფანატიკოსებმა, ადგილობრივ-
მა ნაციონალ-ორთოდელისებმა თუ სხვა
ქვეყნის საექსპრესიოებმა, კრიმინალურ-
მა სამყარო და ა.შ. მსოფლიოს უახლეს
ისტორიას ზემოქმედებული ყველა სახის
თავდასხმა ასხივს. უმრავლესობა ლეგა-
ლური შედეგით დასრულდა. რა იყო
ამის მიზეზი, დაცვის სამსახურის შეე-
დომა თუ ბედისწერა?

1918 წლის 30 აგვისტოს მოსკოვ-
ში საბჭოთა ბელად ვლადიმერ ლენინზე
ესრება მოაწვევს თავდასხმა. ფანი კა-
პლანმა ბრაუნინგით რამდენჯერმე ესრო-
ლა ლენინს. კურიოზულია, მაგრამ ფაქ-
ტი, რომ რომელიმე ქარხანაში მიტინგ-
ზე მიბაჟუნე ბელადს არაფერი იცავდა.

უფრო გასაოცარი რამ მოხდა 1919
წლის იანვრის დასაწყისში. ლენინი და
მისი და მარია, კრუჰსკაიას მოსახალეუ-
ლად მიდიოდნენ, რომელიც საავადმყო-
ფოში იწვა. ავტომობილში მძღოლის
გარდა ლენინის პირადი მცველი, ვინმე
ნაბაროვიც იჯდა და ხელში ბელადის
მუდღისთვის რძის ბოთლი ეჭირა. მოსკო-
ვის ერთ-ერთ ქუჩაზე ლენინის ავტოს
წინ რამდენიმე შეიარაღებული კაცი გადა-
უდგა და გააჩერა. ლენინმა სასწრაფოდ
პირადობის მოქმეობა „დააბოლო“, თუმცა
თავდასხმელებმა „ქსიფი“ ირონიულად
მოისროლეს თოვლში და მგზავრების
გაძარცვას შეუდგნენ. პირადი მცველი
კი ბოლოჯერად გაუჩინებლად იჯდა.
ბანდიტებმა ფულთან და მგზავრების
ნივთთან ერთად, ლენინის პირადი ბრაუნ-
ინგიც წაიღეს და მიიმალნენ. „რევო-
ლუციის ბელადი“ საოცრად გაზარე-
ბული იყო და თავისთვის ბუტბუტებდა:
„ხომ შეიძლება მოვეკალით, ხომ შეი-
ძლება მოვეკალით“.

თუმცა ამგვარი კურიოზები სხვა, გაც-
ილებით განვითარებულ და დემოკრატი-
ულ ქვეყნებშიც ხდებოდა. მაგალითად, როცა
აშშ-ის მე-16 პრეზიდენტი აბრაამ
ლინკოლნი 1865 წლის 14 აპრილს თე-
ატრში რევოლუციის გასროლით მოკ-
ლეს, მის გვერდით მხოლოდ ერთი
სამხედრო პირი – მაიორი რაბბინი იმ-
ყოფებოდა, რომელსაც პირადი მცველის
მოვალეობებს არაფერი გაუცვლიდა. საინ-
ტერესოა, რომ თავდასხმის დღეს პრეზი-
დენტი ლინკოლნი თავად ესტუმრა
სამხედრო სამინისტროს და დაცვის გა-
ძლიერება მიითხოვა, მაგრამ უარი უთხრეს.
იმ პერიოდში აშშ-ში არ არსებობდა

ცალკე სახელმწიფო დაცვის სტრუქტუ-
რა. ლინკოლნის მკვლელობის შემდეგ
მალევე, 1865 წლის 5 ივლისს, ფინანსთა
სამინისტროს სტრუქტურაში ამ მიზნით
შეიქმნა საიდუმლო სამსახური. მიუხე-
დავად ამისა, აშშ-ის პრეზიდენტებზე თავ-
დასხმები კვლავ გაგრძელდა. 1881 წლის
2 ივნისს ვაშინგტონის რკინიგზის სად-
გურზე სასიკვდილოდ დაჭრეს პრეზი-
დენტი გარფილი, რომელიც მალევე
გარდაიცვალა. 1901 წლის 6 სექტემბერს,
პირადი მცველებით გარშემორტყმულ
პრეზიდენტ მაკინლის პოლიციელი ანარ-
ქისტი ლეონ ჟოლივში მიუახლოვდა და
რამდენჯერმე ესროლა. პრეზიდენტის

სადათის
მკვლელობა

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
გიგანტოთეკა

დაცვამ რატომღაც ვერ შეძლო მისი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

1963 წლის 22 ნოემბერს დაღასში, ალბათ, ყველა დროის ერთ-ერთი საიდუმლო მკვლელობა მოხდა. მუხეზაფად იმისა, რომ აშშ-ის კონსტიტუცია ყველა პრეზიდენტისგან მკაცრად მოითხოვს დაცვის სამსახურის მოთხოვნების აუცილებელ შესრულებას, იმ დღეს აშშ-ის პრეზიდენტი ჯონ კენედი არ დაემორჩილა მათ და ღია ლიმუზინიდან მოინდომა დაღასკლები მისალმება.

პრეზიდენტის მარშრუტი ქალაქის ქუჩებში გადიოდა, რომელიც 20000-ზე მეტი ფანჯრის წინ უნდა გაველიო. პოტენციური საფრთხე სახეზე იყო. პრეზიდენტის დაცვამ ლიმუზინის ტენტით დაფარვა ითხოვა, მაგრამ კენედი ამასეც უარი განაცხადა. ალბათ, ბედისწერა იყო, თორემ აშშ-ის ყველაზე პოპულარული პრეზიდენტი გადარჩებოდა, დაცვის სამსახურის მეტი სიმტკიცე რომ გამოეჩინა.

გამოიყენებულმა დაცვამ ვერ უშველა ეგვიპტის პრეზიდენტ ანვარ სადათისა და ისრაელის პრემიერ-მინისტრ იცხაკ რაბინის.

1981 წლის 6 ოქტომბერს დღის 11 საათზე ეგვიპტის პრეზიდენტი სამხედრო ავტობუსში იმარადდა. სამხედროების სახე-იხლა დასასრულა უახლოვდებოდა, როდესაც სამთავრობო ტრიბუნის წინ მოულოდნელად სატვირთო ავტომობილი შეჩერდა, სადაზაც რამდენიმე შეიარაღებული სამხედრო გადმოხტა და ტრიბუნისკენ გაიქცა. ერთ-ერთმა კალაშნიკოვის ავტომატით ტერიტორიას ცეცხლი გაუხსნა, სხვებმა კი ხელფეხმადებით ისროლეს. სადათი, რომელსაც გავამწყვლეტი არ ეცემა, სასიკვდილოდ დაჭრა და რამდენიმე საათში გარდაიცვალა. პრეზიდენტის დაცვა იმდენად იყო დაბნეული, რომ ვერ შეძლო მისი სიცოცხლის დაცვა.

მეორე დღისეც: ინდოია განდი (1917-1984), ინდოეთის პრემიერ-მინისტრი 1966-1977 და 1980-1984 წლებში. ჯავაპარადიდ ნერუს ქალიშვილი. 1964 წლიდან ინდოეთის მთავრობაში ეკავა მინისტრის პოსტი. პარტია „ინდოეთის ეროვნული კონგრესის“ (იეკ) ლიდერი, ხოლო ამ პარტიის დაშლის შემდეგ 1978 წელს მოპრენისგან შექმნა ახალი პარტია იეკ(ი).

1984 წლის 31 ოქტომბერს მისმა დაცვის წევრებმა ბეანტ სინგმა, რომელიც ათი წელი მსახურობდა პრემიერ-მინისტრის დაცვაში, და სავანტ სინგმა მოკლეს. ინდოეთის ახალი პრემიერ-მინისტრი რაჯივ განდი გახდა, რომელმაც უსაფრთხოების მიზნით პირადი დაცვის ყველა წევრი შეცვალა და ერთგული

კენედის
უკანასკნელი წუთები

ხალხი სადესანტო-მოიერიშე საჯარისო ნაწილებიდან შეარჩია.

საბჭოთა კავშირის მრავალმხრივი დახმარებების შედეგად რაჯივ განდიმ შეძლო 1984-1989 წლებში შეენარჩუნებინა ინდოეთის პრემიერ-მინისტრის პოსტი. პერესტროიკის შემდეგ იმ ორ წელს გორბაჩოვის მისთვის არ ეცალა, რაც ინდოეთს ვაჟის პოლიტიკურ კარიერაზე აშკარად უარყოფითად აისახა და მან დატარა პრემიერ-მინისტრობა. 1991 წელს ის კვლავ ჩაერთო საარჩევნო კამპანიაში და რეალური შანსიც ჰქონდა, კვლავ გამხდარიყო ინდოეთის პრემიერ-მინისტრი, თუმცა დედის მსგავსად რაჯივ განდიც ტერიორიზმის მსხვერპლი გახდა. ის 1991 წლის 21 მაისს მოკლეს, როგორც ამჟამად ირკვევა „თამილელი ვეგვებში“ ტერიორისტული ორგანიზაციის ბოეიკება. ერთ-ერთი საჯარო შეხვედრის დროს რაჯივ განდის ყვავილებით ხელ-დაშვენილები ახალგაზრდა სიმათაური ქალი მოუახლოვდა. პრემიერ-მინისტრის პირადმა დაცვამ მოუტყვევებელი შეცდომა დაუშვა – მას დასაცავი ობიექტთან ახლოს მისვლის საშუალება მისცა. ქალს კი თურმე შაპიდის ქამარი ეკეთა. კამიკაძემ თავიც აიფეთქა და რაჯივ განდიც იმსხვერპლა. გარდაცვლილითა რიცხვმა 14 კაცს მიაღწია.

არანაკლები დანაშაულებრივი დაუდევრობა გამოიჩინეს საქვეყნო ცნობილმა ისრაელის სპეცსამსახურებმა, კერძოდ კი შინაგამა (კონტრაზვერსი) 1995 წლის 4 ნოემბერს. იმ დღეს ისრაელის პრემიერ-მინისტრი იცხაკ რაბინი თელ-ავივში გამართული მიტინგის დამთავრების შემდეგ ავტომობილისკენ წავიდა. დაცვამ კარი გაუღო, რაბინის ირგვლივ 7-8 მკველი იდგა, მაგრამ ფანტაზიკოსმა ირთილიუს-

მა ებრაელმა ივალ ამირმა მაინც მოახერხა და პრემიერ-მინისტრს ზურგში ორჯერ ესროლა.

პაკისტანის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი, შემდგომ კი ოპოზიციის ლიდერი ბენაზირ ბჰუტოც ტერიორისტების მსხვერპლი გახდა. მას თავს დაესხნენ 2007 წლის 27 დეკემბერს. ტერიორისტმა ჯერ რამდენჯერღაც ესროლა და მძიმედ დაჭრა ბჰუტო, ხოლო შემდეგ კი თავი აიფეთქა. გარდაიცვალა 20 კაცი – დაცვისა და პოლიციის თანამშრომლები. მუხეზაფად თავდასხმის მუდმივი მოლოდინის პოლიტიკოსის პირადი დაცვა უძლეური აღმოჩნდა.

ყვალაზა დიდი თაჰსატაზი – პრაზიდენტის შიხიტო

სახელმწიფოს მეთაური, ალბათ, ყველაზე მეტად მოგზაური პერსონაა. პოლიტიკური მოღვაწეობა ხომ მუდმივ შეხვედრებს გულისხმობს – ქვეყნის რეგიონებში თუ საზღვარგარეთ. ამიტომაც მისი უსაფრთხოების დაცვის მოსამზადებელი ღონისძიებები ვიზიტამდე კარგა ხნით ადრე იწყება.

რამდენიმე კვირით ადრე მუშაობის დაბადულ რეჟიმზე გადადიან სახელმწიფო დაცვის სამსახურის ანალიტიკური დანაყოფის თანამშრომლები. ისინი შეისწავლიან მასაზიხელ ქალაქსა თუ რეგიონში არსებულ სოციალურ-პოლიტიკურ, რელიგიურ, ეკონომიკურ, კრიმინალურ და ა.შ. მდგომარეობას. ანალიტიკური ცნობები გადაეცემა კურატორს. ამის შემდეგ საქმეში ერთვებიან ოპერატიული თანამშრომლები, რომლებიც ჩადაინ ქალაქში და კოლექტივთან (მასაზიხელში მზარის სახელმწიფო დაცვის სტრუქტურითან) ერთად გეგმვენ გადაადგილების მარშრუტს,

უსაფრთხოების ზომებს ხალხმრავალ ადგილებზე, ზედმიწევნით ყურადღებით ათვალიერებენ იმ სასტუმროს, სადაც პრეზიდენტი უნდა დაბინავდეს და ა.შ. მესამე ეტაპზე დაძაბული მუშაობა ელის ოპერატიულ-ტექნიკური დანაყოფის (ე.წ. ოტო-ს) სპეციალისტებს. ისინი სპეციალური საენერგეტიკო ამოწმებენ მოსასმენი აპარატურის, გამოსხივების წყაროების თუ ნადებების არსებობას სასტუმროს ოთახებში. ამავე დროს ამონიტორებენ სპეციალურ აპარატურას, რომელმაც უნდა ჩაახშოს უცხო რადიოსიხშირები.

როგორ არჩევენ დასვინს სამსახურის თანამშრომლებს

სახელმწიფო დაცვის სამსახურში ჩარიცხვა ძალზე საბატიო და ამავე დროს საკმაოდ სახიფათო მოვალეობაა. ამ სამსახურისთვის კანდიდატურის შერჩევა ძალზე შრომატევადი პროცესია, რადგანაც ოდნავი შეცდომაც კი შესაძლებელია სახელმწიფო უსაფრთხოების მომტანი გახდეს. საბჭოთა კავშირის შექმნის პირველ წლებში კომუნისტი ბელადების დაცვისთვის ყველაზე ერთგულ რეკლუციონერებს არჩევდნენ. არავის აინტერესებდა მათი პროფესიული მომზადება და ანალიტიკური აზროვნება. გადამწყვეტი პარტიული სტაჟი, ფიზიკური მოზაცემები და პირადი ერთგულება იყო.

„დიდი დიქტატორის“ იოსებ სტალინის მმართველობის პერიოდში დაცვის სტრუქტურებში კადრების შერჩევა ძალზე

გამკაცრდა. კომუნისტური პარტიის წევრობასთან ერთად აუცილებელი გახდა პროფესიული უნარ-ჩვევების ქონაც. თითონ სახელმწიფო დაცვის სტრუქტურებში კი ყველ-კვამი იყვნენ ჩართული. ეს სტრუქტურა შემდეგ ცნობილ კავებას მე-9 მთავარ სამმართველოდ გარდაიქმნა.

უკვე ამ პერიოდთან ჩამოყალიბდა ის კრიტერიუმები და მოთხოვნები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილებინა სახელმწიფო დაცვის სამსახურში მოხედრის მსურველს. გარდა წმინდა იდეოლოგიური (პარტიულობა, მისი მშობლებისა და ახლო ნათესავების ლიალობა საბჭოთა რეჟიმის მიმართ და ა.შ.) მოთხოვნებისა, ყურადღება ექცეოდა შემდეგ კრიტერიუმებს. ასაკი არ უნდა ყოფილიყო 35 წელზე მეტი, სიმაღლე – 175-190 სმ; წონა – 75-90 კგ.

ფსიქოლოგიურად გაუნასწორებულ პირს არ უნდა ჰქონოდა გადამეტებული მძიერეობა ბაზუსისა და აზურისაკენ. ხშირად ერცელებდა მცდარი შეხედულება, თითქოსდა პრეზიდენტის დაცვაში აუცილებლად ყოფილიყო სპეციაზმელები და მელსანტები იყვნენ. თუმცა მაშინაც და ახლაც პირად დაცვის თანამშრომლის საბრძოლო მომზადება კი არაა მთავარი, არამედ ანალიზისა და გადაწყვეტილების სწრაფად მიღების უნარი. ასევე ადმინისტრაციული ორთაბობილების სხვადასხვა სახიდან სპეციაფიკური ილეთების ცოდნა. ეს სამსახური იმდენად დიდ და

ყოველდღიურ ნერვიულ დაძაბულობასთან არის დაკავშირებული, რომ ხშირად ისინი 35-40 წლის ასაკში პენსიაზეც კი გადაინ.

პირადი დასვინს თანამშრომელი თუ ძიძა

საბჭოთა კავშირის არსებობის დროს პირადი დაცვა მოხუც და დამანაკლებულ პარტიულ ლიდერებს გარეშე პირების თადასახსზე მეტად წაბრძოლები და წაქცევისგან იცავდა.

როდესაც ბერლინში ვიზიტად ჩასული ლიონიდ ბრეჟნევი და ერის პრეზერტი მოსახლეობის დია ლიმიზინიდან ესალმებოდნენ, საბჭოთა ლიდერი რომ არ წაქცეულიყო, ავტომობილის სალონის იატაკზე ჩამალული დაცვის თანამშრომელი იჭერდა ხელით.

ერთხელაც სოჭში დასასვენებლად მყოფი ბრეჟნევი სასურსათო მაღაზიაში შესულა, – აინტერესებდა, როგორ იყვებოდნენ „ბედნიერი“ საბჭოთა მოქალაქეები. ეს ის დროა, საბჭოთა კავშირში ყველაფერი ტალიონებზე რომ იყო. მაღაზია დილიდან სპეციალურად გაეხსებათ ყველაზე დევიციტური საქონლით და შერჩეული „მკადელებიც“ (ურენკიბია, მე-9 სამმართველოს გოგო-სიჭუტა) მოუთმენლად ელიდნენ ბრეჟნევის მოსვლას. ისიც მალე გაიმჩნა. მისალმების ნიშნად ხელი ძივს ასწია და რაღაც ჩაიღუღლდა, შემდეგ მაღაზიის სექციებს ჩამოუარა, თან მკაყოფილებას ვერ მაღაუდა, – საწყალს უხაროდა, რომ ასე კარგად ცხოვრობდა რიგითი საბჭოთა მოქალაქე. თადაც „იუპურა“ – რამდენიმე ძეხვის ბატონი აიღო და პირადი დაცვის წევრებს გადასცა. მათ კი სასწრაფოდ გადაძივს ნავაჭრი – შემოწმებული სურსათის მოზმარება სასტიკად ეკრძალებათ მაღალი რანგის სახელმწიფო მოღვაწეებს.

რეზიდენციაში დაბრუნებულმა ბრეჟნემ ძეხვი მოითხოვა, დაცვამ კი ხელი გაასვსავა – არ ვიცით, სად არისო. გაბრაზებული გენსეკი ყველას სამსახურიდან გაყრას შეპირდა. მისი მრისხანება მხოლოდ პოლიტიბიურს „მოთავრამა ექიმმა“, აკადემიკოსმა ვევენი ჩაზოვმა დააცხრო, რომელმაც სიტუაცია განუმარტა ბრეჟნეს...

წარმოდინები, რა მიმიღ დღემო იწევა კარგი ქართული მოღზენის მოცვრული და გურმანი საქართველოს პრეზიდენტის პირადი დაცვა.

გამიკაცრდა.

კომუნისტური პარტიის წევრობასთან ერთად აუცილებელი გახდა პროფესიული უნარ-ჩვევების ქონაც.

თითონ სახელმწიფო დაცვის სტრუქტურებში კი ყველ-კვამი იყვნენ ჩართული.

ეს სტრუქტურა შემდეგ ცნობილ კავებას მე-9 მთავარ სამმართველოდ გარდაიქმნა.

უკვე ამ პერიოდთან ჩამოყალიბდა ის კრიტერიუმები და მოთხოვნები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილებინა სახელმწიფო დაცვის სამსახურში მოხედრის მსურველს.

გარდა წმინდა იდეოლოგიური (პარტიულობა, მისი მშობლებისა და ახლო ნათესავების ლიალობა საბჭოთა რეჟიმის მიმართ და ა.შ.) მოთხოვნებისა, ყურადღება ექცეოდა შემდეგ კრიტერიუმებს.

ასაკი არ უნდა ყოფილიყო 35 წელზე მეტი, სიმაღლე – 175-190 სმ; წონა – 75-90 კგ.

ფსიქოლოგიურად გაუნასწორებულ პირს არ უნდა ჰქონოდა გადამეტებული მძიერეობა ბაზუსისა და აზურისაკენ.

ხშირად ერცელებდა მცდარი შეხედულება, თითქოსდა პრეზიდენტის დაცვაში აუცილებლად ყოფილიყო სპეციაზმელები და მელსანტები იყვნენ.

თუმცა მაშინაც და ახლაც პირად დაცვის თანამშრომლის საბრძოლო მომზადება კი არაა მთავარი, არამედ ანალიზისა და გადაწყვეტილების სწრაფად მიღების უნარი.

ასევე ადმინისტრაციული ორთაბობილების სხვადასხვა სახიდან სპეციაფიკური ილეთების ცოდნა.

ეს სამსახური იმდენად დიდ და

ყოველდღიურ ნერვიულ დაძაბულობასთან არის დაკავშირებული, რომ ხშირად ისინი 35-40 წლის ასაკში პენსიაზეც კი გადაინ.

პირადი დასვინს თანამშრომელი თუ ძიძა

საბჭოთა კავშირის არსებობის დროს პირადი დაცვა მოხუც და დამანაკლებულ პარტიულ ლიდერებს გარეშე პირების თადასახსზე მეტად წაბრძოლები და წაქცევისგან იცავდა.

როდესაც ბერლინში ვიზიტად ჩასული ლიონიდ ბრეჟნევი და ერის პრეზერტი მოსახლეობის დია ლიმიზინიდან ესალმებოდნენ, საბჭოთა ლიდერი რომ არ წაქცეულიყო, ავტომობილის სალონის იატაკზე ჩამალული დაცვის თანამშრომელი იჭერდა ხელით.

ერთხელაც სოჭში დასასვენებლად მყოფი ბრეჟნევი სასურსათო მაღაზიაში შესულა, – აინტერესებდა, როგორ იყვებოდნენ „ბედნიერი“ საბჭოთა მოქალაქეები.

ეს ის დროა, საბჭოთა კავშირში ყველაფერი ტალიონებზე რომ იყო.

მაღაზია დილიდან სპეციალურად გაეხსებათ ყველაზე დევიციტური საქონლით და შერჩეული „მკადელებიც“ (ურენკიბია, მე-9 სამმართველოს გოგო-სიჭუტა) მოუთმენლად ელიდნენ ბრეჟნევის მოსვლას.

ისიც მალე გაიმჩნა. მისალმების ნიშნად ხელი ძივს ასწია და რაღაც ჩაიღუღლდა, შემდეგ მაღაზიის სექციებს ჩამოუარა, თან მკაყოფილებას ვერ მაღაუდა, – საწყალს უხაროდა, რომ ასე კარგად ცხოვრობდა რიგითი საბჭოთა მოქალაქე.

თადაც „იუპურა“ – რამდენიმე ძეხვის ბატონი აიღო და პირადი დაცვის წევრებს გადასცა.

მათ კი სასწრაფოდ გადაძივს ნავაჭრი – შემოწმებული სურსათის მოზმარება სასტიკად ეკრძალებათ მაღალი რანგის სახელმწიფო მოღვაწეებს.

რეზიდენციაში დაბრუნებულმა ბრეჟნემ ძეხვი მოითხოვა, დაცვამ კი ხელი გაასვსავა – არ ვიცით, სად არისო.

გაბრაზებული გენსეკი ყველას სამსახურიდან გაყრას შეპირდა.

მისი მრისხანება მხოლოდ პოლიტიბიურს „მოთავრამა ექიმმა“, აკადემიკოსმა ვევენი ჩაზოვმა დააცხრო, რომელმაც სიტუაცია განუმარტა ბრეჟნეს...

წარმოდინები, რა მიმიღ დღემო იწევა კარგი ქართული მოღზენის მოცვრული და გურმანი საქართველოს პრეზიდენტის პირადი დაცვა.

გამიკაცრდა.

კომუნისტური პარტიის წევრობასთან ერთად აუცილებელი გახდა პროფესიული უნარ-ჩვევების ქონაც.

თითონ სახელმწიფო დაცვის სტრუქტურებში კი ყველ-კვამი იყვნენ ჩართული.

ეს სტრუქტურა შემდეგ ცნობილ კავებას მე-9 მთავარ სამმართველოდ გარდაიქმნა.

უკვე ამ პერიოდთან ჩამოყალიბდა ის კრიტერიუმები და მოთხოვნები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილებინა სახელმწიფო დაცვის სამსახურში მოხედრის მსურველს.

გარდა წმინდა იდეოლოგიური (პარტიულობა, მისი მშობლებისა და ახლო ნათესავების ლიალობა საბჭოთა რეჟიმის მიმართ და ა.შ.) მოთხოვნებისა, ყურადღება ექცეოდა შემდეგ კრიტერიუმებს.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

თამარ მეფის ორდენი

პირველი ქართული სამხედრო ჯილდო

გერმანულ-ქართული ურთიერთობები რვა საუკუნეზე მეტს ითვლის, ჯერ კიდევ XII საუკუნიდან. განსაკუთრებით მჭიდრო კავშირი XX საუკუნის დასაწყისში დამყარდა, — შეიქმნა მტკიცე სამხედრო-პოლიტიკური ალიანსი. გერმანიამ დიდად შეუწყო ხელი ქართველ მოღვაწეებს საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში, ფაქტობრივად, გერმანიის კანცლერის პატრონაჟით შეიქმნა ქართული ლეგიონი, რომელმაც ფასადუდგელი სამსახური გაუწია სამშობლოს. მის უპირაზო ისტორიული ფაქტი და მოვლენა უკავშირდება, მათ შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირველი ქართული სამხედრო ორდენის შექმნას, რომლის დაარსების ძირითადი მიზანი იყო მებრძოლთა პატრიოტული სულისკეთების ამაღლება, სამშობლოს უანგარო სამსახური უნდა ყოფილიყო. ამ ორდენით არაერთი გერმანელი დაჯილდოვდა, ისინი დიდი პატივით ატარებს მას. გარდა დიდი ფელდმარშალის ოვსიანკოსა, — ის პირველი ქართული სამხედრო ჯილდოა. თამარ მეფის ორდენის დაარსების, განუთარების, რამდენიმეჯერ გაუქმება-აღდგენის, მისი მნიშვნელობისა და საშობლო გვეგების შესახებ, ორდენის ადამიანული კანცლერი სიმონ კობახი გვესაუბრება:

— 1905 წლის რევოლუციის შემდეგ, ქართველი პატრიოტების საკმაოდ დიდი ტალღა ემიგრაციაში აღმოჩნდა. მათ შორის იყვნენ, ეროვნულ-დემოკრატიული პეტრე სურგულაძე, გიორგი მაჩაბელი, ლეო და გიორგი კერესელაძეები, ნესტორ მაღალაშვილი, სპირიდონ კელია (ელა-ის პირველი თავმჯდომარე 1917-48 წწ.), ასევე მიხეილ წერეთელი და სხვები. 1914 წელს სწორედ პეტრე სურგულაძის თაოსნობით ჩამოყალიბდა ქვეყანაში ეროვნული დამოუკიდებლობის კომიტეტი და დაიწყო აქტიური მუშაობა საქართველოს დამოუკიდებლობისთვის. ამ წელსვე დაიწყო პირველი მსოფლიო ომი, რომელსაც ქართული საზოგადოებრივი აზრის ორ ნაწილად გაიყო მოკვება: ერთი ანტანტის გამარჯვებას იმედოვნებდა, მეორე — გერმანიასა და მის მომხრე ქვეყნებს თანაუგრძნობდნენ და მათი დახმარებით საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენაზე ფიქრობდნენ. ომის დაწყებისთანავე მოვლენათა მსვლელობაში აქტიურად ჩაება საქართველოს დამოუკიდებ-

ბლობის კომიტეტი, რომელიც ჟენევიდან ბერლინში გადავიდა და მჭიდრო კავშირი დაამყარა გერმანიის მმართველ პოლიტიკურ წრეებთან. მალე ქართული დელეგაცია გერმანიის გენერალური შტაბის მეთაურის ერის ფონ ლუდendorფის ხელშეწყობით გერმანიის კაიზერმა ვილჰელმ II-მ მიიღო. მან დაავალა შესაბამის დიპლომატიურ უწყებას, მოემზადებინათ საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის იგვეგზავნა, რომ საქართველო გამოეყოფოდა რუსეთის იმპერიას და აღდგებოდა სამეფო დინასტია.

— საქართველოს ინტერესები გასაცემია, მაგრამ რა მიზნები ამოძრავებდა გერმანიას?

— პრამატულად მიზნობრივად გერმანული ხელისუფლები კარგად აცნობიერებდნენ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდგომარეობის უნიკალურობას და ცდილობდნენ, რუსეთისათვის პრობლემა გაეჩინათ გერმანიას ორიენტაციული მძლავრი ქართული სახელმწიფოს წარმოქმნით. საქართველო ასევე უნდა ყოფილიყო სამხედრო მრეწველობისათვის ნედლეულის მიმწოდებელი, საშუალო და შვირალეული ძალების საიმედო რეზერვი. გერმანიის მთავრობასთან შეთანხმების დადების შემდეგ კომიტეტის წევრებმა მოლაპარაკებები დაიწყეს მოკავშირე ქვეყნების მმართველ წრეებთანაც. მაგალითად, ოსმალეთის მთავრობასთან მოსაზრებრივად სტამბოლში გაემგზავრნენ. ოსმალეთი უკვე ორმა იყო ჩამოშლილი და მის პოზიციას საქართველოს მომავლისათვის ათაბაგ კომიტეტი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა. ქართველებსა და თურქ ხელისუფალთა შორის მოლაპარაკება ერთი წლის შემდეგ, 1915 წლის 16 სექტემბერს დასრულდა. ოსმალეთმა საქართველოს დამოუკიდებლობა ცნო. გერმანიას ეს ძალიან აძლევდა ხელს.

— როდის იღებს დასაბამს ქართული ლეგიონი?

ქართული ლეგიონი

– 1914 წლის შემოდგომაზე კომიტეტმა შეუდგა მუშაობას ისტორიული ჭანეთის ტერიტორიაზე საჯარისო ფორმირების ქართული ლეგიონის ჩამოსაყალიბებლად. ეს საპასუხისმგებლო მისია ლეო კერესელიძემ და გერმანელმა ოფიცერმა კომტემ იტვირთეს. ქართული და მაჰმადიანი კავკასიელებისაგან შეიქმნა ქართული ლეგიონის ბირთვი, რომელიც 70 კაციისაგან შედგებოდა. ლეგიონმა სამხედრო ნათლობა 1914 წლის დეკემბერში მიიღო არტაანის თურქი ასკერებისაგან გათავისუფლებისათვის ბრძოლაში. სამხედრო შენაერთი წმინდა ქართული იყო, ოფიცრები და ინსტრუქტორები კი გერმანელები იყვნენ. ლეგიონის განსხვავებულ ფორმას (შავი ჩოხა-ახალუხი) და დროშასთან ერთად ჰქონდა თავისი სამხედრო ჯილდოც – თამარ მეფის ორდენი.

– ვის ეკუთვნის ამ ორდენის დაწესების იდეა, ან ვინ იყო მისი ქცევის ავტორი?

– 1915 წლის ბოლოს ლეგიონის მეთაურის გენერალ-მაიორ ბარონ კრეს ფონ კრესენშტაინის თხოვნით, ლეგიონერთა წასახალისებლად ლეიტენანტმა შლიფკამა ბეთანიის მონასტერში არსებული თამარის ფრესკის მიხედვით შექმნა ე.წ. თამარ დელიფლის ნიშანი. უფრო სარწმუნო ცნობის თანახმად, შლიფკამა პრეიტის მიხედვით 1916 წლის ანგარში დაწესდა სამხედრო ჯილდო. საგარეო, იდეის ავტორები ქართველები იყვნენ.

ორდენი სამი ხარისხის იყო. სამივეზე რვაქიმიანი ვერცხლის ვარსკვლავის ცენტრში მოთავსებულია მეფლის, რომლის ცისფერი ან ლურჯი მინანქრის ფონზე გამოხატულია თამარ მეფის მორჩილი ვერცხლის რელიეფური პორ-

ტრეტი. მას აქვს წარწერა „ქართული ლეგიონი 1915“. პირველ და მეორე ხარისხებს დამატებული აქვს ბელდიანტის თელებს წვითი ან ორი წველა. საერთოდ, იდეის ხორცშესხმა ფინ ლოსიფის დამსახურებაა.

– რატომ დაერქვა პირველ ქართულ სამხედრო ჯილდოს თამარ მეფის სახელი და არა სხვა დიდი მეფისა?

– საქართველოს ევროპასთან ურთიერთობა ევროპისული ლაშქრობებით დაიწყო, საქართველო-გერმანიის ურთიერთობა კი თამარის ეპოქიდან იღებს სათავეს და სწორედ ამიტომ.

სამხედრო პოლიტიკური კავშირის შეკვრა საქართველოსთან XII საუკუნის მეორე ნახევარში სცადა ფრიდრიხ I ბარბაროსმა. მას ძალიან სურდა, იმდროინდელ მსოფლიოში ერთ-ერთი უსიღიერესი სახელმწიფოს – საქართველოს მონარქი თავისი რომელიმე ვაჟის მეშვეობით დაეარაღებინა. დინასტიური ქორწინება შტაუფენებსა და ბაგრატიონებს შორის მტკიცე ხიდს გასდებდა გერმანიასა და საქართველოს შორის, შეიქმნებოდა

მძლავრი ალიანსი, რომელიც შეარყევდა ბიზანტიის ძლიერებას და მცირე აზიაში გავლენის სფეროთა გადანაწილებას გამოიწვევდა.

– რატომ ვერ შედგა ქორწინება?

– ეს სურვილი აუხდენელ ოცნებად ღარდა ბარბაროსს, რადგან პროვერობულ ორიენტაციის მომხრე არც ისე ბევრი იყო საქართველოს მმართველ წრეებში. გერმანელებმა მართალია მოგვანიტობა, მაგრამ მაინც დაუკავშირეს თამარის სახელი გერმანულ-ქართულ სამხედრო-პოლიტიკურ ალიანსს, რომელიც რეალურად მხოლოდ პირველი მსოფლიო ომის დროს შეიქმნა.

– როდესაც პირველ მსოფლიო ომში გერმანია დამარცხდა და ქართული ნაწილები იძულებული გახდნენ, სამშობლოში დაბრუნებულყვნენ, საქართველოს ხელისუფლებამ მადლიერების ნიშნად ყველა მათგანს სამამსოვროდ გადასცა ეს ჯილდო, მაგრამ მანამდე, ალბათ, არსებობდა ორდენის მიღების წესი და კრიტერიუმი.

– 2500 გერმანელი ჯარისკაცი და 300 ოფიცერი დაღილეოდა. ბუნებრივია, ორდენის მიღების წესები არსებობდა. ჯილდოს მფლობელებს ნიშანი უნდა ეტარებინათ მკერდის მარცხენა მხარეს. პირველი ხარისხი მხოლოდ გერმანელებისათვის იყო გათვალისწინებული. ის სულ რამდენიმე კაცს გადასცეს, მათ შორის გერმანიის კანცლერ პინდენბურგს, ფელდმარშალ ლუდვიგ-ფონ-ჰაინდორფს და სხვებს. ქართველებიდან ის მიღებული აქვთ: ლეო კერესელიძე, დავით ვარძაძე, მიხეილ წერეთელს, გიორგი მაჩაბელს. შლევა მაღლაკელიძე, აკაკი ჩხენკელს, კარლ ჩხეიძეს, სპირიდონ კეკელის, ნიკო ნიკოლაძეს, მეხედ აბაშიძეს, რეჟუბ ნიგარაძეს, ყადირ შარვაშიძეს, იოსებ ბარათაშვილს, ალექსანდრე გრიგოლაძეს (შემდგომში აფხაზეთის კურორტოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორი) და სხვა დამსახურებულ საზოგადო მოღვაწეებს.

თმის გაღანერგვის კლინიკა „თალიზი“

თმის გაღანერგვის პირველი საციალიზაციო კლინიკა ათიკარაკასიში

მრავალწლიანი გამოცდილება, ხარისხი, გარანტირებული შედეგები

უახლესი აპირაციები გემომიკი, ფოტოაქტიური ულტრაიისფერი რადიაციის მასშტაბური ტრანსლანსაციები, სპირომიკროსკოპიული ტაქსოლოგია, FOX-პროსტაგლანდინი, ნარკოზისა და ნარკოზის გაღანერგვა

თმის გაღანერგვა ხტონილიზა 2-3 საათში უმკვიწრავლად

გაღანერგვით თმა გაღანერგვად იზრდება და არ სვითა, კონსალსაციით უახლესა და ანონიზაცი.

გულავეზის ქ. 22, მესალსაციის კონსალსაცი, III სართული
ბაღ.: 25-37-39; 37-50-89; 899-53-07-10 www.talizi.ge

ლევან
კერეგელაშვილი

ნიკო ნიკოლაძე

თამარ მეფის ორდენმა სახელმწიფო ორდენის რანგით ძალიან ცოტა ხანს იარსება. ჯერ კიდევ 1919 წელს გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო აღნიშნავდა, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ორდენის სახელმწიფო სტატუსს ვერ მანიჭებდნენ. 1920 წლის 24 სექტემბერს გერმანიის ხელისუფლებამ იურიდიულად აღიარა საქართველოს დამოუკიდებლობა, მაგრამ ახალგაზრდა სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის დღეები უკვე დათვლილი იყო. — 1921 წელს იგი საბჭოთა რუსეთის ჯეჰანსინისტური პოლიტიკის მსხვერპლი გახდა. ორდენმაც არსებობა შეწყვიტა და მისი აღდგენა მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის დროს მოხდა. ამ საქმის ინიციატორები გერმანიის შეიარაღებული ძალების გენშტაბის მილიტერბურატრი პოლკოვნიკი შალვა მაღლაკელიძე და გამოჩენილი მეცნიერი მიხეილ წერეთელი იყვნენ. პოლკოვნიკი მაღლაკელიძე იფიქნებდა: „1942 წელს საქართველოს მისაღებობთან ის გერმან-

გიორგი
მაჩაბელი

ული ჯარი იდგა, რომელშიც ბერი ერია იმ ბავარიული დივიზიიდან, რომელიც საქართველოში იმყოფებოდა 1918 წელს. ბერის მამიძე დაუბრუნდა ორდენები, მაგრამ ბერის ახლაც სურდა. ამიტომ მე და მისაკო წერეთელმა ჩემი ხარჯებით ჩამოვასხმეინეთ ეს ორდენი და გადავცეთ გერმანულ ოფიცრებს, მათ შორის გენერალ მაკენზის. ძალიან ბერი გერმანიის გული მოეწიადრეთ“. 1943 წლის სექტემბერში ამ ორდენით დაჯილდოვდა ქართველი ლეგიონერი, მაიორი გიორგი ქავია. იგი 1942 წელს შვედია გერმანელთა მხარედმხარე მებრძოლ ქართულ ლეგიონში. 1945 წლის ზაფხულში ქავია იძულებით დაბრუნეს საბჭოთა კავშირში, სადაც 1956 წლამდე რეპრესირებული იყო.

— მეორე მსოფლიო ომისდროინდელი ორდენი არსითა და ვიზუალურად რამდენად განსხვავდებოდა პირველი მსოფლიო ომისდროინდელსაგან?

— 1941 წელს აღდგენილი თამარის ორდენი 1916 წელს დამზადებული III ხარისხის ორდენის მსგავსი იყო. ტექნიკური თუ ფინანსური თვალსაზრისით მისი ამ სახით ჩამოსხმა ბევრად უფრო იოლი და ხელმისაწვდომი იყო. 1941 წელს აღდგენილი ორდენით დაჯილდოვდა მეორე მსოფლიო ომში გერმანიის დამარცხების შემდეგ შეწყდა.

— როდის აღდგა მესამე თამარ მეფის ორდენი და რამდენი ბარათი გაიცა?

— ეს იდგა აფხაზეთის ომის დროს, 1992 წლის მარტში ტაშიშის ცნობილი მოვლენების შემდეგ გაჩნდა, როდესაც სოხუმში რუსების შეთხოვზე არმია 2000-კაციანი ღესანტი გადმოსხა. ქართველებმა დიდი მამაცობა გამოიჩინეს. ეს ეს ყველაზე დიდი გამარჯვება იყო აფხაზეთის ომის ისტორიაში. ამ მამნ გაჩნდა იდგა ორდენის აღდგენისა. ინიციატორები იყვნენ ვახტანგ ჯორჯიკია (აღ. გრიგოლისა შეიღებულნი) და გიორგი ქავია, სწორედ ის, რომელიც ამ ორდენის მეორე თაობის კავალერი გახლდათ. აფხაზეთის ომის შემდეგ, 1994 წელს, გვყავდა უამრავი ვერერანი, რომლებიც სიცოცხლეს სწირავდნენ სამშობლოსთვის. რატომღაც ისინი აღგებებისა და ყურადღების გარეშე დარჩნენ. სწორედ მამნ გადაწყდა ამ ხალხის თამარ მეფის ორდენში გაერთიანება.

მესამედ აღდგენილი ორდენი თავისი სიმბოლური დატვირთვით ორიენტირებულია ინგლისისა და ვეტერანთა ზრუნვაზე. სწორედ ეს პრინციპი აკავშირებს ჩვენსა ორდენს ევროპაში არსებულ ორდენთა სტრუქტურებთან. ჩვენც გვყავს ორდენის მაგისტრი, კანცლერი, რომელიც განაგებს საქმეებს, ხაზინადარი და სხვ. ორგანიზაციის სტრუქტურაში ახალი ეტაპი დაიწყო ირაკლი ბაგრატიონის შთამომავლის, დავით ბაგრატიონ-მუხრანელის საქართველოში დამკვიდრების შემდეგ. მის პაპს, ირაკლე ბაგრატიონს, 1939 წელს დამოუკიდებლად აღდგენილია წმინდა თამარ მეფის ორდენი. ამჟამად, დავით ბაგრატიონთან ერთად მიმდინარეობს ევროპაში და საქართველოში არსებული თამარ მეფის ორდენების გაერთიანების პროცესი.

— ამჟამად თუ ავტოლოგები ამ ორდენით ოფიცრებსა და რეიტებს?

— წმინდა თამარ მეფის ორდენი არ არის სახელმწიფო ჯილდო, ის არის კავშირი და მისი ჯილდო საზოგადოებრივი ჯილდოა, თუნდაც სამხედრო დამსახურებისათვის. ამ საკითხს განიხილავს ორდენის უმაღლესი კოლეგია, რომელსაც კავშირი არ აქვს არც თავდაცვის სამინისტროსთან და არც გენერალურ შტაბთან. ორდენის ნიშანს საკუთარი ხარჯებით აწვადებს კავშირი, ეს მისი პრეროგატივაა.

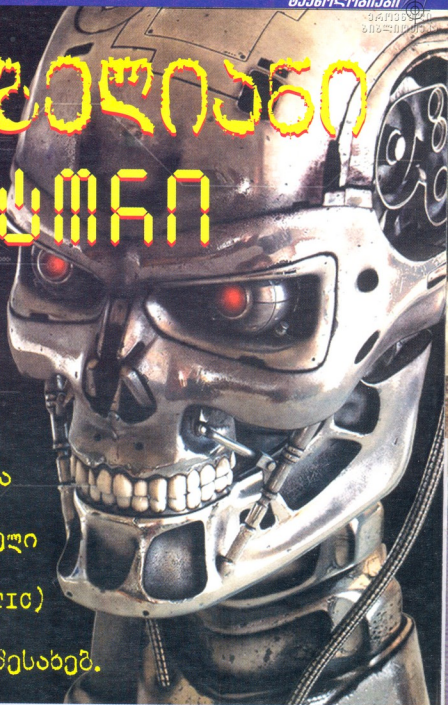
— ახლა ვისი დაჯილდოება იგეგმება?

— სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის. ჩვენს ორდენს აქვს საპატიო ნიშნები. ესენია წმინდა გიორგის საპატიო ნიშანი და მუდმილი ინვალიდებისათვის. წმინდა გიორგის საპატიო ნიშანი 1997 წელს უკვე გადაეცა პატრიარქს, მაღალ ორდენსაც გადავცემთ.

ნიკო ნიკოლაძე

მსოფლიოსაშუაშვიანი ხეივანი

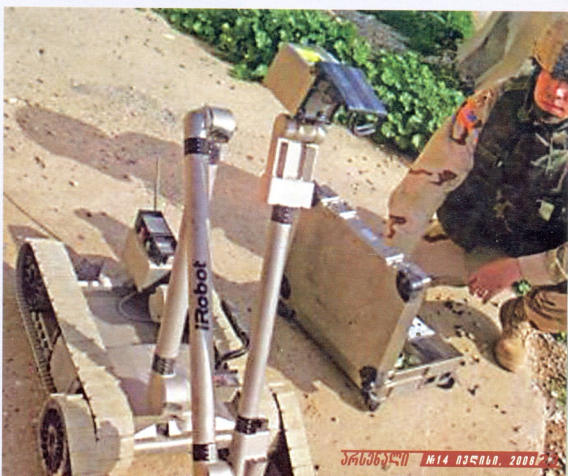
2008 წლის ივნისში ამერიკულმა კომპანია FOSTER-MILLER-მა გამოაქვეყნა ინფორმაცია პირველი საომარი რობოტ MAARS-ის (MODULER ADVANCED ARMED ROBOTIC) აშშ-ის თავდაცვის სამინისტროსათვის მიწოდების შესახებ.

სრულფასოვანი საომარი რობოტების საჯაროო ქვედანაყოფებში გამოჩენა, ფაქტობრივად, ამერიკის სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობის ოდინდელი ოცნების ასრულებას ნიშნავს, რაც დაკავშირებულია პენტაგონის მიერ მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში ჩატარებული სამხედრო ოპერაციების დროს ცოცხალი ძალის დანაკარგის შემცირებასთან ან მთლიანად გამოირიცხვასთან. კონფლიქტებში დაზარალებულთა რიცხვის შემცირება ნიშნავს მოქმედი პრეზიდენტისა და მმართველი პარტიის რეიტინგის ამაღლებას.

საომარი რობოტის შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება შეიძლება სასიკეთოდ წაადგეს რესპუბლიკური პარტიის პრეზიდენტობის კანდიდატ ჯონ მაკეინს, რომელიც ამერიკის სამხედრო მრეწველობისა და ნავთობმაგნატების მხარდაჭერით სარგებლობს.

სულ 2014 წლისათვის აშშ-ის არმიის 15 სახმელეთო ბრიგადა 1700 საომარ

MULE

რობოტს მიიღებს. ამასთან, პირადი შემაღელვების შეფარდება ავტომატურ მანქანებთან შეადგენს 29-ს ერთთან (ესე იგი ყოველი 29 სამხედრო მოსამსახურეზე ერთი რობოტი მოდის). 2014 წლისათვის 1700-ზე მეტი რობოტი გამოისყენებულა მზად იქნება. მათ ერთ ნაწილს აღჭურავენ ტანკსაწინააღმდეგო იარაღით. რობოტების მეორე ნაწილი ტერიტორიებს ნაღებებსაგან გაწმენდენ, აგრეთვე, გადაიტანენ 850-900-კილოგრამიან ტვირთებს.

პირველი საომარი რობოტი MAARS-ი შეიქმნა მისი პროტოტიპის, SWORDS-ის (WEAPONS OBSERVATION REMOTE DIRECT-ACTION SISTES) ბაზაზე, რომლის საფუძვლადაც „ფოსტერ-მოდერმა“ რობოტი გაშალა მდგომარეობა გამოიყენა (ფირმა „ფოსტერ-მოდერმა“ ბრიტანული კომპა-

ნია „კინეტისი“ ჩრდილოამერიკულ ქვედანაყოფში შედის).

თავდაპირველად დაგეგმილი იყო, რომ რობოტ SWORDS-ს როგორც დისტანციური, ასევე ავტომატური მართვის სისტემები ჰქონოდა. თუმცა, მთავარი აქცენტი მაინც საბრძოლო აპარატის ავტონომიურ მართვაზე კეთდებოდა.

2007 წელს ამერიკელმა M249 ტყვიამფრქვევებით აღჭურვილი საომარი რობოტების სამი საცდელი ვერსიამდარი

SWORDS-ი ერაყში გადაეზღვნა. ამ მოვლენამ ინგლისურენოვან სამყაროში დიდი რეზონანსი გამოიწვია – კაცობრიობის ისტორიაში პირველად სახმელეთო საომარი რობოტები ბრძოლაში უნდა ჩაბმულყვნენ, მაგრამ მსგავსი არაფერი მომხდარა – პენტაგონმა საომარი რობოტების გამოყენება გადაიფიქრა. მიზეზად ახალი იარაღის სხვადასხვა ტექნიკური ნაკლი (კონკრეტულად რომელი, არ დაუზუსტებიათ) დაასახელა.

ROBOTIC SYSTEMS JOINT PROJECT OFFICE-ის (რობოტტექნიკის დარგში მეთვალყურეობის კონტროლის განყოფილება) აზრით, უარის ძირითადი მიზეზი რობოტების გამოყენების საქმეში თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარების დაბალი დონე დასახელდა.

სახმელეთო საბრძოლო რობოტი (UNMANNED GROUND VEHICLE) საბრძოლო საფრენი აპარატებისაგან განსხვავებით მოწინააღმდეგესთან უშუალო შეხებას მოქმედებს. ეს კი, თავის მხრივ, რობოტისაგან ინფორმაციის ელვისებურ დამუშავებასა და დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების სწრაფად მიღებას გულისხმობს. არადა თანამედროვე ინფორმაციუ-

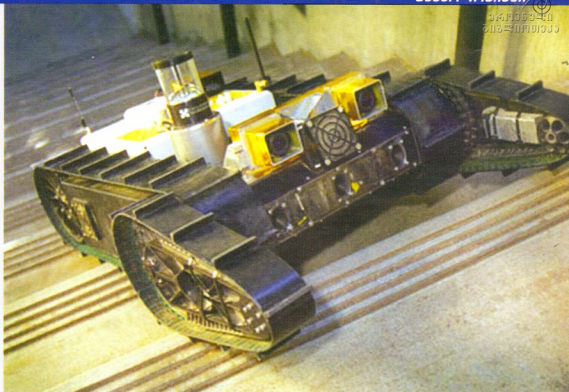
MAARS

ლი ტექნოლოგიები და კომპიუტერული შესაძლებლობები მსგავს ამოცანას, ჯერჯერობით, ვერ ასრულებენ. ეს კარგად იცნა პენტაგონში. მეტიც, აშშ-ის სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობა აცხადებს, რომ არ არის მზად იმ სამხედრო-საომარი რობოტების გამოსყენებად, რომელთაც ცეცხლის გახსნის დამოუკიდებელი უნარი ექნება. ასე რომ, SWORDS-ის გამოყენება-

ზე უარის თქმის შემდეგ მათი დაფინანსება შეწყდა. კომპანია „ფოსტერ მილერი“ დისტანციური მართვის რობოტ MAARS-ის დამუშავებას შეუდგა.

მისი მართვა რკინის კორპუსში მთავრებული გადასატანი კომპიუტერული ბლოკით ხდება.

MAARS-ის მუხლებიან შასიზე მოთავსებულია ნავიგაციის თანამგზავრული სისტემა, ოპტიკური და ინფრაწითელი მოწყობილობები, ლაზერული მანიპულაზორი, აგრეთვე, კამერისა და მონაცემთა გაცვლის საშუალებები. ვიდეოკამერა

აღჭურვილია, მრავალჯერ გამადიდებელი ობიექტივით, რაც ოპერატორს საშუალებას აძლევს შორ მანძილზე კარგად გაარჩიოს მიზანი და დროულად მიიღოს მისი განადგურების გადაწყვეტილება. თუმცა, ამასთან, მართვის მეთოდის გამოყენება ძლიერ ამცირებს რობოტის მოქმედების რადიუსს (ერთი-ორი კილომეტრი).

MAARS-ზე შეიძლება დამონტაჟდეს 7,62-მილიმეტრიანი ტყვიამფრქვევი და M240B დანადგარი კეპლანის, მანათობელი, ცრემლსადენი და ფუგასურ-მსხვერვალი ფუგარების სატყორცნელად. რობოტის მოდულური კონსტრუქცია მასზე სხვა მოწყობილობების დამონტაჟების საშუალებასაც იძლევა. კერძოდ, მასზე შეიძლება დამაგრდეს 45 კილოგრამი ტვირთამწეობის მქონე, გამანადგმელი მანიპულატორი, კონფლიქტის ზონაში

MAARS

LOCKHEED-MARTIN-MULE

საინფორმაციო-პროპაგანდისტური ოპერაციების საწარმოებელი საშუალებები.

სადღესიოდ აშშ-ში SWORDS-ისა და MAARS-ის პარალელურად სხვა საომარ რობოტებსაც ქნაან. მაგალითად, კარნეგი-მელონის უნივერსიტეტში (CARNEGIE MELLON UNIVERSITY) დამუშავდა და აშშ-ის საზღვაო ქვეითთა კორ-

პუსს გადაეცა რობოტ GLADIATOR-ის მუხლუხებიანი პროტოტიპი, რომელიც აღჭურვილია საკვამლე და ფუგასურ-მსხვერველი ვეხმარების სასროლი დანადგარით. პარატის წონა ერთ ტონაზე ოდნავ მეტია. ოფიციალური წარმომადგენლების განცხადებით თანახმად, 2008 წლის ბოლოსთვის დავემბილა ამ იარ-

ადის პირველი საველე გამოცდები.

პროექტ GLADIATOR-ისა და პროგრამა FUTURE COMBAT SYSTEMS-ის თანახმად, მიმდინარეობს რობოტის ბორბლებიანი ვარიანტის დამუშავება, - საპროდოლო მანქანის სამფრთხიანი შასი MULE-ს (MULTIFUNCTION UTILITY/LOGISTICS AND EQUIPMENT) კომპანისა ექნება და სამ ტონას აიწონის.

პირველ კომპანია ROBOT-ს, რომელიც რობოტ გამწაღველთა PASKBOT-ის წარმოების აღიარებული ლიდერია, გზაზრახული აქვს, წლეულს საომარი რობოტის თავისი ვარიანტის წარმოდგენა.

საომარი WARRIOR-ი ზოთი აღმტებება PASKBOT-ს, მაგრამ მისი მსგავსი ბაზა აქვს, რის გამოც კიბზე თავისუფლად ადის და 70 კილოგრამი ტვირთი მსუქედ დააქვს. რობოტის გამოყენება სხვადასხვა იარაღის პლატფორმად და ზურგის უზრუნველყოფის საშუალებებისთვის შეიძლება.

მოუხდავად იმისა, რომ პენტაგონი ავტონომიური რობოტების გამოსაყენებლად მზად არ არის, მათ პროექტირების მიმწველოები ადგილი უკავია თავდაცვის უწყებების პრიორიტეტულ პროგრამათა ნუსხაში და საშუალებებისთვის სოლიდური თანხებიც არის გამოყოფილი.

აშშ-ის თავდაცვის სამინისტრო 2004 წლიდან თითქმის ყოველწლიურად აცხადებს კონკურსს GRAND CHALLENGE, რომლის დროსაც არევენ ავტონომიურად მოძრაე რობოტობილებს, რომლებსაც არა მარტო ოღრიოღრი გზებზე შეუძლიათ

WARRIOR

„გაბარაზებული“
GLADIATOR-ი

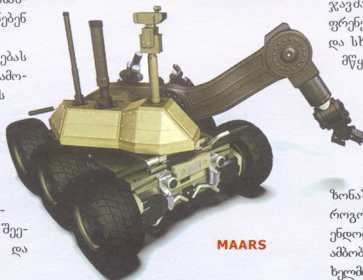
SWORDS

წინააღმდეგობის გაძლევა, არაქვედ დასა-
ლებულ პუნქტებში მშენიარებ აგებენ
გზას.

კონკურსები პენტაგონს საშუალებას
აძლევს, მინიმალური დანახარჯით გამო-
აყვინოს და გამოიმუშაოს მომავლის
ავტონომიური რობოტების კონ-
ცეფცია, რომლებიც გარდა ლო-
კაციური დავალებების შესრულებ-
ისა (აღჭურვილობის, ტყვია-წამლის
მიტანა, დაჭრილების გადაყვანა,
ტვირთების გადასროლა და სხვა) სა-
ბრძოლო ამოცანების შესრულებაც შეე-
ძლება: მტრის ცოცხალი ძალისა და

GLADIATOR

MAARS

ვაგმანტექნიკის განადგურება, შეუღლ-
ფრენების, თვითმფრინავების, ბუნებრივ
და სხვა მსხვილი სამხედრო ობიექტების
შეცობრიდან გამოყვანა.

საბრძოლო რობოტების დამუშავე-
ბისა და დანერგვისას პენტაგონი
ერთობ რთული სოციალურ-
ფსიქოლოგიურ პრობლემებს
აწყდება.

საბრძოლო მოქმედებათა
ზონაში მყოფი ჯარისკაცები რობოტებს,
როგორც საბრძოლო საშუალებებს, არ
ენდობიან და მათ გამოყენებაზე უარს
ამბობენ. აშშ-ის სამხედრო-პოლიტიკური
ხელმძღვანელობა კი იტყულებოდა, მაშინ-
დღის მთელი რიგი პროგრამებისა, რომ-
ლებიც ორიენტირებული იქნება რო-
ბოტებით ურთიერთობის კულტურაზე.
ამ პროექტებსა ჯარისკაცებს უნდა ჩაუწერ-
გოს რობოტების საიმედოობის რწმენა
და გაუქროს პოპულარული ფილმებისა-
გან („ტერმინატორი“, „მე – რობოტი“) ⁽¹⁾
გამოწვეული შიში.

ერთი მხრივ, ამერიკელები რობოტე-
ბის ისეთ უშიშარ არმაზე ოცნებიან,
რომელსაც ბრძოლის ველზე დამოუკიდებ-
ლად შეეძლება გადაწყვეტილების მიღე-
ბა, მეორე მხრივ, პანიკურად ეშინათ იმ
მეცნიერი წამის ხელიდან გაშვებისა, როცა
მათი მართვა შეუძლებელი გახდება. იმე-
დი უნდა ვიკონიოთ, რომ მათი ცდები
წარმატებით დამთავრდება და რომ ჭკი-
ანი მანქანები თავისუფლად მიაზროვნე-
ბად არ გადაიქცევიან და პოპულარული
ფილმების სიუჟეტებს სინამდვილე არ
გადააქცევნ.

სამხედრო
რობოტი-ძაღვები
საჭაბანგ
ტრანსპორტადაც
გამოადგებიან...

ОРЛЕНОК

ОАК
ОБЪЕДИНЕНИЕ
АВИАЦИОННО-КОСМИЧЕСКИХ
ИЗУСЛОВИЙ

დახაველეთის ნაგებობა
საბურთებში KM-ის
ფოტოების მოპოვების
შემდეგ, მისი დახა-
ველება სხვაგვარად
გაშინდეს და მას
KASPIYSKIY MONSTR
უნოდეს

ტაიდლაგრა ეფრანი

საზღვაო ხომალდების ისეთი საჭირო
თვისება, როგორიცაა სიჩქარე, ყოველთვის
იყო გემთმშენებლების ყურადღების საგანი,
მაგრამ ხომალდების სიჩქარის ზრდას თავ-
ად ხომალდის კორპუსის მიერ წარმოქმ-
ნილი ჰიდროდინამიკური წინააღობისა და
წინ მამოძრავებელი ძალის შწირი შესა-
ძლებლობები ელიბებოდა. ნიმუებიანი ხომა-
ლდებით ყველაზე ბევრი 6-7 კმ/სთ, ხოლო
იალქებით 12-13 კმ/სთ განვითარება შეი-
ძლებოდა. სიჩქარის ზრდის პერსპექტივა
მხოლოდ მექანიკური ძრავების გამოჩენის
შემდეგ გაჩნდა, მაგრამ ამ ცვლილებამ კარ-
დინალურად ვერ შეცვალა სიტუაცია. მარ-
თალია ორთქლძაღვების მთავარ უპირატე-
სობად ნებისმიერ ამინდში ნებისმიერი მი-

1903 წელს ძმებ რაიკების პირველი გაფრენიდან საუკუნეზე
მეტი გავიდა. ამ დროის განმავლობაში აღამიანმა შექმნა
საფრენი აპარატების რამდენიმე ნაირსახეობა: პლანერები,
თვითმფრინავები, შეუღლმფრენები, სხვადასხვა სახის
ჯაჭვები. მაგრამ არსებობს საფრენი აპარატების კიდევ
ერთი ნაირსახეობა – ეკრანოპლანი, რომელიც საზღვაო
ხომალდებისა და საფრენი აპარატების ერთგვარ ჰიბრიდს
განმოადგენს.

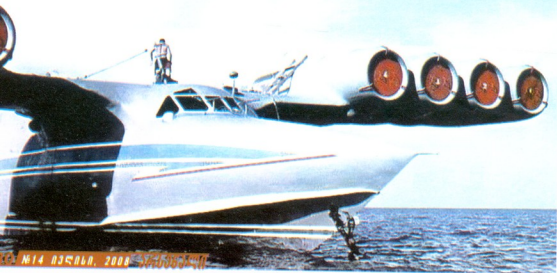
მართულებით მოძრაობის შესაძლებლობა
გახლდა, მაგრამ XX საუკუნის 20-იან
წლებამდე (შესაფრის მიმართულების ქარის
შემთხვევაში) აფრებიანი ხომალდები თუ
ვერ ეზობნდნენ, არაფრით ჩამოეყარდებოდ-
ნენ ორთქლის ძრავებით აღჭურვილ ხომა-
ლდებს. ამიტომაც გამოიგონებლბმა ახა-

ლი გზების ძებნა დაიწყო.

ერთადერთი გამოსავალი, რაც მნიშ-
ვნელოვნად გაზრდიდა ხომალდების სიჩ-
ქარეს, იყო ხომალდის კორპუსის ამოწევა
იმ გარემოდან, რომელიც ხელს უშლიდა
ხომალდების სიჩქარის ზრდას. ხომალდის
წყლის ზედაპირიდან ამოწევისას წყლის
წინააღობა ქრებოდა.

1894 წელს ფრანგმა ინჟინრმა შარლ
ლაპლემრმა ააგო მსოფლიოში პირველი
ხომალდი წყალქვეშა ფრთებზე. 1891 წელს
გამოვირება დაატარებდა კიდეც, მაგრამ კატ-
ერის გამოცდა მარცხით დასრულდა –
ხომალდზე დაყრდნობა ორთქლის ძრავებ-
მა წყალქვეშა ფრთებით ცურვაზე გადასე-
ლისთვის აუცილებელი სიმძლავრე ვერ
განვითარეს. 1906 წელს ლამერის იდეას
გამგრძელებელი იტალიაში გამოუჩნდა. აერო-
სტატების ზნეინერმა ენრიკო ფორლანში
კატარას სართულისებრი წყალქვეშა ფრთე-
ბი გაუკეთა და მასზე 75ც.ბ.ის სიმძლავრის
ბენზინის ძრავა დააყენა, რისი წყალობითაც
კატერმა 40 კმ/სთ განვითარა. 1935 წელს
კი საბჭოთა კავშირში შეიქმნა პირველი
ხომალდი საპირი ბალიშზე.

KM-ის ტვირთამწვობის რეკორდის
გაუმჯობესება მხოლოდ AH-225-მა შეძლო

ს. N14 ბაიონი, 2000 პრესტიჟი

ხომადი წყალქვეშა ფრთებსა და საპრო ბალიშზე — ჩქაროსნული ხომადის კორპუსის წყლიდან ამოყვანის იდეის განვითარების საფეხურია, რომლის ლოგიკური დასასრულიც წყლის თაზე მერე ხომადეები — კერანოლანები.

კერანული ევექტი — ფრთის მზიდი მასსიათებლების ცვლილება დაბალ სიმაღლეზე ფრენისას — ავიატორებს აძლავს. ამ ევექტს მფრინავები თვითმფრინავის აფრენა-დაფრენისას გასული საუკუნის 20-იან წლებში წაწყდნენ და რადგან თვითმფრინავის საფრენო მასსიათებლები, კრძალ კი მდგრადობა, არ იყო გაანგარიშებული ამ ევექტზე, ხშირად მისი მოქმედება ავარიებითა და კატასტროფებით მთავრდებოდა.

ამ ევექტის შესწავლას განსაკუთრებული ყურადღება საბჭოთა კავშირში ეთმობოდა. 1932 წელს ინჟინერმა თეოდორემა გამოკვლეა ნაშრომი ფრთის აეროდინამიკურ მასსიათებლებზე მიწის ევექტის ზემოქმედებაზე. 1935 წელს ცენტრალურ აეროპროდინამიკურ ინსტიტუტში ექსპერიმენტები ჩატარდა. პარალელურად მუშაობენ უცხოელი მეცნიერებიც. კვლევების შედეგად დადგინდა, რომ რაც უფრო ახლოს მიფრინავს აპარატი მიწასთან, მით მეტად იზრდება ფრთის აშევი ძალა. ამის წყალობით შესაძლებელი გახდა თვითმფრინავით მართვისთვის საჭირო რეკომენდაციების შემუშავება.

პირველი კერანოლანი ფინელმა ინჟინერმა კაარიომ შექმნა. 1932 წლის ზამთარში მან გაყვანილ ტბის ზედაპირზე გამოცდა თავისი კერანოლანით. მისი მოძრაობის ორი აეროცეა უზრუნველყოფდა. შემდგომში კაარიომ თავისი ქმნილება გამოუცდია — მასზე საპრო ხრანნი დააყენა. მეორე მსოფლიო ომის გამოცდილებამ ჩქაროსნული ხომადების მაღალი ევექტანობა აჩვენა, განსაკუთრებით უეცარი დარტყმებისა და საღესტრო ოპერაციებისას. ომის შემდეგ სხვადასხვა ქვეყანაში აგებდნენ პატარა (5-10 მეტრით) ექსპერიმენტულ კერანოლანებს, დიდი აპარატები კი ნახაზებსა და ესკიზებს არ გასცდნენ. არადა კერანზე მფრენი ხომადის აეროდინამიკური ხარისხი, ჩვეულებრივ თვითმფრინავთან შედარებით, 1,5-2,5-ჯერ იზრდება. მაგრამ საფრენი აპარატის აგება, რომელიც განკუთვნილია ჩქაროსნული მოძრაობისთვის ორი გარემოს საზღვარზე, ძალზე ბევრი პრობლემის გადალახვას საჭიროებს. — დაბალ სიმაღლეზე ფრენისას აპარატის მდგრადობის შენარჩუნებას, მსუბუქ და მტკიცე კონსტრუქციის შერჩევას, რომელიც მაღალ სიჩქარეზე (200-400 კმ/სთ) გაულებს ტალღის დარტყმას და საკონსტრუქციო მასალის შერჩევას (გემომშენებლობაში გამოისყენებოდა მასალები მძიმე, ავიაკაში კი მსუბუქი კოროზირება). ამ ამოცანების გადაწყვეტა კი თვით-

ოულ და ექსპერიმენტულ სამუშაოებს მოითხოვს (ფრთაზე კერანის ევექტის მოქმედების თავისებურება ბოლომდე დღესაც არ არის შესწავლილი). ალბათ, ამიტომ დასავლურმა ფირმებმა მთავრობის დახმარების გარეშე ვერ გარისკეს კერანოლანებში დიდი ფულის დახარჯვა. ასეთი ბედი ზედა წილად ფირმა Grumman-ის მიერ შექმნილ ნავსაშენალმდელო და საღესტრო კერანოლანებს RAM-1 და RAM-2.

საზღვარგარეთ შექმნილი ექსპერიმენტული კერანოლანების პარალელურად, საბჭოთა კავშირში ერთდროულად ორ საკონსტრუქტორ ბიუროში (ბერიევისა და ალექსეევის საავიაციო და გემომშენებელ საკონსტრუქტორ ბიუროებში) იქმნებოდა და იცდებოდა საბჭოთა საბრძოლო კერანოლანების პროტოტიპები.

ტაგანროგში შექმნილი აპარატები, როგორც ასეთი, კერანოლანები არ იყო. მისიკოდნ ტაგანროგში ბერიევის საკონსტრუქტორ ბიუროში გადაცდილი, წარ-

მოშობით იტალიელი ავიაკონსტრუქტორი რობერტო ბარტინი კერანულ ევექტს მის მიერ შექმნილი აპარატების ასაფრენ-დასაფრენი მასსიათებლების გასაუმჯობესებლად იყენებდა. მისი აპარატი წყლიდან ვერტიკალურად ფრინებოდა და გაქანებისთვის კერანს „ცვრნიბოდა“.

ამ კონცეფციის მიხედვით ორი ნავსაშენალმდელო თვითმფრინავი BBA-14 (ВЕРТИКАЛЬНО ВЗЛЕТАЮЩАЯ АМФИБИЯ) ააგეს. კერანული ევექტის გამოყენების წყალობით აპარატს ძლიერი ღელვისაგან კი შედგო წყალზე აფრენა-დაფრენა. 1976 წელს ერთ-ერთი აპარატი კერანოლანად გადაკეთდა, ნიშნულით 14М1П. ცხვირზე ფრთებქვეშ პარის დაბერვისთვის ორი რაკეტული სასტარტო ძაგა Д-30М დააყენეს. აპარატები საბჭოლ ევექტანი გამოდგა, მაგრამ ბარტინის გარდაცვალების შემდეგ ბერიევის (ბერიაშვილი) მოთხოვნით, რომელიც იმ დროს მფრინავ ნავ A-40-ზე მუშაობდა,

ალექსეი წაქვეშა ფრთებზე მცურავი ხომადეების შექმნით გახდა ცნობილი. ფოტოზეა მის მიერ შექმნილი КОЛХИДА

KM-ის 450კმ/სთ-იან სიჩქარეს 10 რეაქტიული ძრავა უზრუნველყოფდა

იყო განკუთვნილი.

რეკორდული გაფრენისას KM-ის მაქსიმალური ასაფრენი მასა 544ტ-მდე დაეწინეს, რაც მაშინ არაოფიციალურ მსოფლიო რეკორდს წარმოადგენდა, რომლის გაუმჯობესებაც მხოლოდ CH-225-მ შეძლო. დასავლეთის სპეცსამსახურებმა თანამგზავრის საშუალებით ეკრანოპლან KM-ის ფოტოების მოპოვების შემდეგ, მისი დასახელება კორაბლ-მაკეტ სხვაგვარად გაშიფრეს და მას Каспийский

ეკრანოპლანებზე მუშაობა შეერყა.

როსტისლავ ალექსეევის ცენტრალური საკონსტრუქტორი ბუროს სათავეს 1943 წელს იღებს, როდესაც ქარხანა „Красное Сормово“-ს ბაზაზე მისივე ინიციატივით შეიქმნა პიდროლაბორატორია, რომლის მუშაობის თემატიკას წყალქვეშა ფრთებიანი ხომალდები წარმოადგენდა. საკონსტრუქტორი ბუროს მუშაობის ძირითადი მიმართულება სამხედრო ხომალდები იყო, თუმცა ის ცნობილი სამოქალაქო პროექტების ხარჯზე გახდა. ალექსეევის შექმნილი სამგზავრო ხომალდები წყალქვეშა ფრთებზე „Ракета“, „Метеор“, „Комета“, „Колхида“, „Буревестник“, „Спутник“, „Восход“ ცნობილი არა მხოლოდ ყოფილ საბჭოთა კავშირში, არამედ დასავლეთშიც. 1950 წლიდან ალექსეევი საბრძოლო ეკრანოპლანებზეც მუშაობდა. 60-იანი წლების დასაწყისში დამტკიცდა ეკრანოპლანების სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავდა სამხედრო-სახლავო ფლოტისთვის საბრძოლო აპარატების შექმნას. 1964 წელს ალექსეევის ხელმძღვანელობით დაიწყო უნიკალური და მსოფლიოში ყველაზე დიდი საფრენი აპარატის – ეკრანოპლან KM-ის (корабль-макет) პროექტირება. მისი მშენებლობა წელიწად-ნახევრის შემდეგ დასრულდა. ის ვიგანტური იყო: მისი სიგრძე 92მ-ს შეადგენდა, სიმაღლე 22მ-ს, ფრთის გაქანი კი 37მ-ს. აპარატი იმდენად

ეკრანოპლანი ЛУНБ-ი ზედა-გერიითი ხომალდსანიანამდგომო რაკეტა МОСКИТ-ის სროლისას

დიდი იყო, რომ მისი საამწიფობო საამქროდან გამოცემისას კარში ვერ გაეტია, რის გამოც ფრთების მოხსნა გახდა საჭირო. KM-ის კორპუსის ძირი გემომშენებლობაში გამოყენებული პრინციპებით იყო შექმნილი, მაგრამ აპარატი თვითმფრინავს უფრო წაგავდა. ცხვირში განთავსებული ეკიპაჟის კაბინის გვერდებზე, ორ ძალურ პილოტონზე ოთხ-ოთხი ВД-7 ტიპის ტურბორეაქტიული ძრავა იყო განთავსებული, თითოეულის სიმძლავრე 10000 ცხ. ძალას შეადგენდა. მათ აპარატის სტარტისას საჭირო სიჩქარის განსავითარებლად იყენებდნენ. სიჩქარის განვითარების შემდეგ ისინი წვეთს დაბალ რეჟიმზე გადაჰყავდით. კიდევ ორი ანალოგიური ტიპის ძრავა KM-ის კოლში იყო განთავსებული. ორივე კრეისერული სიჩქარის შენარჩუნებისთვის

МОНСТР უწოდეს.

ეკრანოპლანის გამოცდა კასპის ზღვაში გადწყდა. თითქმის ერთი თვის განმავლობაში მოხსნალი ფრთებით, ნახევრად დიდრულ მდგომარეობაში და ბადით შენობულ KM-ს ვოლგაზე აბუქსირებდნენ. მტერი საფლგოებისთვის კი გადაადგილება მხოლოდ დამით ზდებოდა. ასე ჩაიტანეს აპარატი ქალქ კასპისკში. ძალე პირველი გაფრენა შესრულდა. მის მტურფლოთან, როგორც წინამორბედ ეკრანოპლანებზე, თავად ალექსეევი იჯდა. პირველმა გაფრენამ, რომელიც 50წ-ს გაგრძელდა, კარგად ჩაიარა, მაგრამ ფრენის ერთ ეტაპზე საავიაციო პრინციპებით აგებულმა ეკრანოპლანის კორპუსმა გველეშით კლანკა დაიწყო. ნაკლო მარტყავდ ამოსწორდა, – კორპუსი 10 და 20მმ-ის სისქის ფოლადის ფერ-

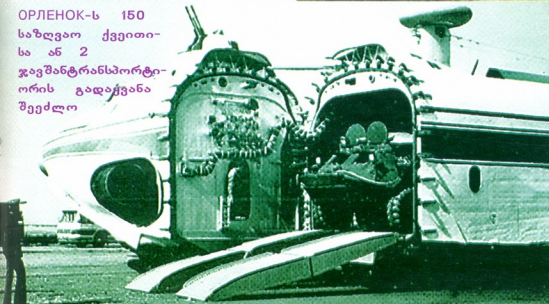

ЛУНБ-ი მსოფლიოში პირველი და დღესდღეობით ერთადერთი დამრტყმელი ეკრანოპლანია

ცლებით გაამარეს. მოუხდავად ამისა, აპარატს არ დაუკარგავს ფეროქიური შესაძლებლობები. ის მდგრადი იყო 3-4მ-ის სიმაღლეზე 400-450კმ/სთ-ით ფრენისას. გაბარიტების მოუხდავად, ის საკმაოდ მანერულიც იყო.

KM-ის გამოცდა კასპიის ზღვაზე 15 წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა და დრამატულად დასრულდა. 1980 წლის 9 თებერვალს ალექსიევის გარდაცვალების შემდეგ, ზელისუფლება ყველანაირად ცდილობდა გერანოპლანების პროგრამის დასრულებას. არც საავიაციო და არც გემომშენებლობის სამინისტროს არ სურდა ზედმეტი ტვირთის აღება. იმავე წელს, KM-ს ერთ-ერთი საცდელი გაფრენისას, პოლოტმა აფრენისას ძალზე მკვეთრად ასწია აპარატის

ОРЛЕНОК-ს 150
საზღვაო ძველი-
სა ან 2
ჯავშანტრანსპორტი-
ორის გადაყვანა
შეშლო

ბარტინის მიერ შექმნილი BBA-14 ეკრანის ეფექტის
სტარტისას, გაქანებისთვის იყენებდა

ცხერი და KM-მა მკვეთრად აიღო სიმაღლე. დაბნეულმა მფრინავმა მკვეთრად დაუღწო ძრავების წვეს და ინსტრუქციის საწინააღმდეგოდ იმუშავა სიმაღლის საკით — KM მარცხენა ფრთაზე დავერდ და წელის ზედაპირს დაეცხა. საბედნიეროდ, ინციდენტს მსხვერპლი არ მოჰყოლია. აპარატი 18მ-ის სიღრმეზე ჩაიძირა. დღესან ჩანდა წყლიდან მისი კუდი, სანამ არ მოკრეს. აპარატის ამოღება არავის უცდია.

KM-ის საერთო სექსის ზაზაზე 70-იანი წლების დასაწყისში ალექსიევემა დაიწყო

დაგეგმილი 120 ОРЛЕНОК-ის ნაცვლად
რეალურად მხოლოდ 5 მანქანა აშენდა

ნის სიქარე 2,5მ-ს შეადგენს. 250კმ-ის დისტანციაზე NATO-ს ნებისმიერ იმდრინ-დელო საბრძოლო ზომადლის ჩაძირვა შეეძლო.

1987 წელს დასრულდა ექვსი MOSKIT-ის ტიპის რაკეტით შეიარაღებული გერანოპლან-რაკეტოზიდ Лунь-ის პირველი საცდელი ნიმუშის ავება და დაიწყო მისი გამოცდა. გერანოპლანის ბორტზე რაკეტებს ფოზუელაის ზედა მზარეს, გრძივად განთავსებულ დაწყვილებულ კონტეინერებში ათავსებდნენ. გამოცდებზე Лунь-მა საკმაოდ კარგი საზღვაოსნო თვისებები გამოავლინა, რისი წყალობითაც აფრენა-

მუშაობა დამრტყელ გერანოპლან-რაკეტ-მზიდის პროექტზე 903 Лунь. ის KM-ზე 16მ-ით მოკლე იყო და ათი ძრავას ნაცვლად, რა HK-87-ის ტიპის ძრავა ჰქონდა დაყენებული, თითოეული წვეით 13000 კვამლა, კილზე კი, იქ, სადაც KM-ს ორი ძრავა იყო, რადიოლოკატორები და მათი გარსშემოძენები განთავსეს.

Лунь-ზე მუშაობის დაწყების პერიო-დისთვის, საბჭოთა სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ზომადლების შეიარაღებაში ახალი ზომადლსაწინააღმდეგო რაკეტა ЗМ80 МОСКИТ შევიდა. მისი მაქსიმალური ფრე-

დაფრენა 5-6 ბალიანი ლეღვისასაც კი შეეძლო. Лунь-ი საკმაოდ პერსპექტიული აპარატი იყო, მაგრამ საბჭოთა კავშირის დაშლამ ამ უნიკალურ მანქანას საშუა-რო ბედი არგუნა. Лунь-ის მჭირ საცდე-ლი ნიმუშიც რაკეტოზიდის ვარიანტად იქნებოდა, მაგრამ საშაშველო ვარიანტად დასრულდა. საბოლოოდ ვერც ამ მანქანამ მონახა პოტენციური გამოყენების სფერო და ახლაც ალექსიევის სახელობის წე-ალექვემა ფრთიანი ზომადლების ცენ-ტრალურ საკონსტრუქტორო ბიუროში ინახება. რაც შეეხება Лунь-ის პირველ

სადღელ ნიშუმს, ის კასიისკში მშრალ ღოკში ღვას.

კარგი საფრენისონი შესაძლებლობების წყალობით სამხედრო საქმეში ევრანოპლანების გამოყენება მეტად პერსპექტიულია, — რამდენიმე მეტრის სიმაღლეზე მფრენი ევრანოპლანის აღმოჩენა საკმაოდ ძნელია არა მხოლოდ ვიზუალურად, არამედ რადარებითაც, დაუმტეთ ამას დიდი ტვირთაშწეობა და მოქმედების რადიუსი — და თქვენ მიიღებთ იდეალურ სტრანსპორტო საშუალებას საზღვაო ღუსანტის გადმოსხმისათვის და სანაპიროზე პლაცდარმის დასაკავებლად, მისთვის სამში არც საზღვაო ნაღებზე და არც წყალქვეშა ბაღელებია.

KM-ის შექნამდე, ჯერ კიდევ 1961 წელს, აღექვეყნდა დაიწყო მუშაობა ევრანოპლანების მოდელზე — მართვად CM-1-სა და CM-2-ზე, რომლებიც მომავალი დიდი ევრანოპლანების ერთგვარი მასშტაბური მოდლები იყო. ასე იქცა აპარატი CM-6 მომავალი საღესანტო ევრანოპლან ორენოკ-ის პროტოტიპად. წინამორბედებისგან განსხვავებით, ამ აპარატის თავისებურება აფხიზიურობაში მდგომარეობდა და სპეციალური კონსტრუქციის შასის წყალბობით ხმელეთზე ამოსვლა შეეძლო. ორენოკ-ის 28მ-ის სიგრძის სატვირთო ნაკვეთურში 150-მდე სრულად აღჭურვილი საზღვაო ქვეითი ან ორი ჯავშანტრანსპორტიორი თავსდებოდა. ღუსანტის გადმოსვლა და ტექნიკის გადმოტვირთვა კი სპეციალური სასრების საშუალებით კორპუსის ცხვირა ნაწილის მარცხენა მხარეს გაღაწევისას წარმოქმნილი ლოკიდან ხდებოდა.

KM-ისა და ლუნხ-ისგან განსხვავებით, ორენოკ-ის ძალური დაზადგარი შერეული სქემის მიხედვით იყო შესრულებული. ევრანოპლანის ცხვირში, კორპუსის მრუთავ ნაწილში ორი KM-8-4K-ის ტიპის ორკონტურიანი ტურბოტრეკტორული ძრავა განთავსებული. თითოეულის სიმძლავრე 10500 კვ ძალას შეადგენს. მათი პერმომტების

1992 წელს მომხდარი კატასტროფის მერე ორენოკ-ებს აღარ უფრენიათ

კი წვლის შვევების მოხვედრის თავიდან ასაცილებლად ეიპაჟის კაბინის ფარის წინ მდებარეობს. ეს ძრავები ევრანოპლანის სტარტისას გამოიყენება. მათი საქმეების მოტრიალებით რეაქტორული ჭავლის დამტრვა ფრთის ქვეშ (სტარტისას) ან მის ზეითაა (თუ საჭიროა წვეის გზრდა კრეისერულ რეჟიმზე ფრენისას) შესაძლებელი. ორენოკ-ის კილის ზედა ნაწილში HK-12MK-ის ტიპის ტურბოხახანული სამარში ძრავა დაყენებული, რომელსაც ბრუნვებში მოჰყავს 6მ-ის დამტრტის ორი თანადრეშული ხრახნი. მისი სიმძლავრე 15000ც.კ.მ-ს შეადგენს.

1972 წლის შემოდგომაზე ორენოკ-ის პირველი საცდელი ნიშუმში საცდელ გამოცდებზე გაიყვანეს. თავდაპირველად, ქალაქ ნიჟნი-ნოვოგოროდიდან მდებარე ჟოღვის ერთ-ერთ შესართავზე გამოცდეს. მაგრამ მოსახლეობისგან ამხელა აპარატის დამალვა ძნელი გამოდგა და გაზაფხულზე დაშლილი ევრანოპლანი ჟოღვით კასიის ზღვაში გადაიტანეს. აწეობის შემდეგ მისი

გამოცდა გაგრძელდა.

ორენოკ-მა დიდი სიცოცხლისუნარიანობა გამოავლინა. 1975 წელს, ნაპირზე ამოსვლის მეოღეკის შემუშავებისას, ევრანოპლანს ქვეზე მოუწია ამოსვლამ. პოლოტმა სასტარტო ძრავები დატრვების რეჟიმში გადაიტანა და აპარატი უკან, წყალში დაბრუნდა. ქვეზე ამოსვლას ორენოკ-ისთვის უშედეგოდ არ ჩაუვლია. წინასერ-ოული ორენოკ-ის კორპუსი მტკიცე და ამადროულად მყოფე შენადნობისგან იყო გაკეთებული. ქვეზე ამოსვლისას კი კორპუსის კულა ნაწილში ბზარები განიდა, რომლებიც დათვალიერებისას არ შეუშნე-ვაით. შემდგომი გამოცდა დეღვისას მიმდინარეობდა. კორპუსის დაზიანებული ნაწილის ტალღის ქიზე მოტრტებისას ევრანოპლანის კულის ნაწილი სამარში ძრავისა და ფრთისაშულობით მოტვდა. დაბნეულმა მფრინავებმა მკვეთრად დაუკლეს ცხვირა ძრავების წვევა. კაბინაში მყოფმა აღექვეყნდა მართვა საკუთარ თავზე აღო. მან ცხვირა ძრავები კრეისერულ რეჟიმზე გაიყვანა და ევრანოპლანს სრულად დაბრების საშუალება არ მისცა. მან ევრანოპლანი გლისირებაზე გაიყვანა და თავად მივიანა დაზიანებული მანქანა ნაპირამდე. აპარატის ახალ ნიშუმებზე მისი კორპუსის საკონსტრუქციო მასალა ალომინის შენადნობით შეკავალეს.

ორენოკ-ის დიდი შესაძლებლობების მოხუტყავად (იგივე შემთხვევა თვითმფრინავისთვის ან გემისთვის უღაფოდ კატასტროფით დამთავრდებოდა), ამ ავარიამ აღექვეყნეს კარიერაზე ცუდად იმოქმედა. ყველას ეგონა, რომ ევრანოპლანების შექმნისთვის ის სოციალისტური გზირის წოდებას მიიღებდა (წყალქვეშა ფრთებიანი ზომალდების შემწნისთვის მას უკვე პკინ-და მიღებული სახელმწიფო და ღვრინის პრემიები), მაგრამ გემომწმენილი მრწველო-

სპეციალური კონსტრუქციის შასის წყალბობით ორენოკ-ს ხმელეთზე ამოსვლად შეეძლო

ОРЛЕНОК

ბის მაშინდელმა მინისტრმა, რომელსაც ალექსეევთან „ძველი ანგარიშები“ ჰქონდა, მოხსნა ის ცენტრალური საკონსტრუქტორ ბუროს მთავარი კონსტრუქტორის თანამდებობიდან და განყოფილების გამგის დონეზე დაქვეითა.

თავდაპირველად სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში 120 Орленок-ის აგება იყო დაგეგმილი. 1985 წელს გარდაიცვალა საბჭოთა კავშირის თავდაცვის მინისტრი უსტინოვი, რომელიც მხარს უჭერდა ახალი სახის შეიარაღებისა და ეკრანოპლანების განვითარებას. მისმა შემცვლელმა სერგეი სოკოლოვმა, ყოფილმა ტანკისტმა, რომლის თვალთახედვის არცე სატანკო ტრიპლექსით შემოისაზღვრებოდა, დახურა ეკრანოპლანების პროგრამა. მისთვის გამოყოფილი თანხა კი ატომური წყალქვეშა ნავების მშენებლობაში ჩაღო.

რეალურად ამტნა Орленок-ის სუთი ეგზეზლარი:

სტატუკური გამოცდებისთვის განკუთხილი Дубль;

C-23 – Орленок-ის პირველი მფრინავი ეგზეზლარი, კუდის მოგლევის შემდეგ დაჭრეს;

C-21 – სამხედრო ფლოტს 1978 წელს ჩააბარეს; C-25 – 1979 წელს; C-26 – 1980 წელს.

ფელა მთვანი შევიდა სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ავიაციის შემადგენლობაში და მათ ბაზაზე შეიქმნა ცალკეული მე-11 ავიაჯგუფი.

1992 წელს, საწვრთნელი გაფრენის დროს, კატასტროფა განიცადა ერთ-ერთმა Орленок-მა, დაიღუპა გვიპაეის ერთი წევრი. ამის გამო მათი ფრენა შეჩერდა და მას მერე მწყობარში დარჩენილ ორ ეკრანოპლანს აღარ უფრენია.

2007 წელს ირისში ფელაზე უკეთეს მდგომარეობაში მყოფი Орленок-ი (C-26) დაშალეს და მოსკოვში გადაიტანეს,

სამხედრო-საზღვაო ფლოტის მუზეუმში. დარჩენილი ერთი მანქანა კასპისკში მდებარე სამხედრო ბაზაშია. მსოფლიოში პოლიტიკური ვითარება შეცვალა და ეკრანოპლანებმა ვერ შეძლეს თავიანთი ადგილის პოვნა.

მიუხედავად ამისა, Орленок-ი არ აპირებს პოზიციის დათმობას. დღეს ალექსეევის სახელობის წყალქვეშა ფრთიანი ხომალდების ცენტრალურ საკონსტრუქტორ ბუროში მიმდინარეობს მუშაობა მის 150 მგზავრზე გათვლილ სამგზავრო ვარიანტზე. უნიკალური მახასიათებლების წყალობით მისი გამოყენება სატყროთო ვარიანტად ნებისმიერ სფეროში შეიძლება. განსაკუთრებით კი სამხედრო ოპერაციებში, როდესაც დიდი ღელვა დამლუპველია პირთითი ფრინავებისთვის. ყინულის თავზე ფრენის შესაძლებლობიდან გამომდინარე კი ეკრანოპლანების გამოყენება არტიკასა და ანტარქტიდაში, პოლარული სადგურების მომსახურებისთვისც შეიძლება.

90-იანი წლების დასაწყისში ალექსეევის სახელობის წყალქვეშა ფრთიანი ხომალდების ცენტრალურ საკონსტრუქტორ ბუროში შეიქმნა ორადგილიანი მსუბუქი სასწავლო-საპატრულო ეკრანოპლანი Стриж-ი. 2000 წელს მას Волга-2 მოჰყვა. 1996 წელს სამეცნიერო გაერთიანება Комета-მ შექმნა 6 მგზავრზე გათვლილი მრავალდანიშნულებიანი ეკრანოპლანი Иволга. 2001 წელს გამოცადეს 5 მგზავრზე გათვლილი ეკრანოპლანი AQUA-GLIDE-5.

რუსეთის გარდა, 1995 წლიდან პატარა ეკრანოპლანების ბუმი მსოფლიოს მთელი და დღეისთვის მათზე მუშაობა ჩინეთში, გერმანიაში, შვედეთსა და აშშ-ში მიმდინარეობს. როგორც ჩანს, ეკრანოპლანი კიდევ იტყვიან თავიანთ სიტყვას.

თეიმურ აჟლუზაჰვილი

დღესდღეობით დამრტყმელი ეკრანოპლანი ЛУНХ-ი თავის მომავალი ზედის წარმართვას კასპისკის მზრალ დოკში ეღოდება

„არსენალი“ ცდილობს სულ უფრო და უფრო საინტერესო იყოს მკითხველისათვის, ამიტომ გთავაზობთ ახალ რუბრიკას, რომელშიც განვიხილავთ ზოგადად ომების ისტორიას კონკრეტული ბრძოლების მაგალითზე, რომლებიც VI-XV სს-ებში გაიმართა. ვინაიდან თემა ძალიან ტექნიკური რუბრიკა გაგრძელებებით იხეჭდება.

კავადარიის წოდი უზა საუკუნეებში

გაგრძელება

ომი არის ფიზიკური, ინტელექტუალური და მორალური ძალების დაპირისპირება, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შეიარაღებასა და ბრძოლის ტაქტიკას. თანამედროვე სამხედრო ხელოვნება, რომელიც საკმაოდ განვითარებულია ტექნიკური მიღწევების გამოყენებით, დიდად გამსჯავდება მისი განვითარების პირველი საფეხურებისაგან. საბრძოლო ხელოვნების განვითარების საწყის ეტაპზე მთავარი და უმნიშვნელოვანესი როლი ადამიანის ფიზიკურ შესაძლებლობებს ენიჭებოდა. სამხედრო ტაქტიკა სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, რომელიც არმიის თეორიულ და პრაქტიკულ მომზადებას გულისხმობს. საბრძოლო ხელოვნების ისტორიის მანძილზე ის გამუდმებით იცვლებოდა, რასაც ადამიანთა კულტურული თუ ტექნიკური ევოლუცია განაპირობებდა...

პასტინგის ბრძოლა

ედუარდ აღმსარებლის სიკვდილის შემდეგ (1066) ინგლისის სამეფო ტახტს ერთდროულად სამი მემკვიდრე გამოჰქონდა. ერთ-ერთი მათგანი კონსტანს ნაოუსაი, დანის მეფე სვენ ესტრდისენი იყო, რომელსაც დიდად არ გამოუწენია თავი ინგლისში ხელისუფლების მოსაპოვებლად. მაშინ როდესაც დანარჩენი ორი ანგლოსაქსების დასამორჩილებლად ემზადებოდა, ნორმანები ლაშქრობის ოვერციალურ მიზეზად უილიამისა და გარდაცვლილი ედუარდ აღმსარებლის ნათესავი კუპრისა და შესაბამისად, ინგლისის სამეფო ტახტის კანონიერი მემკვიდრისათვის გადაცემას ასახელებდნენ. უილიამ და მემკვიდრეობა მრავალრიცხოვანი ჯარის, პიროვნების, გემებისა და სურსათის მომზადება დაიწყო, რათა ინგლისში ლაშქრობის გაკეთი შესულიყო. ინგლისის მეფობის კიდევ ერთი მსურველი — ნორვეგიის მეფე პარალ III პარდრადი იყო. თუმც მას არ გააჩნდა რეალური მიზეზი, პარალ გოდვინსონის სამეფოზე პრეტენზია განეცხადებინა. ჩანს, სკანდინავიელმა მეფემ ინგლისი საკმაოდ დაუსუსტებლად ჩათვალა, რაშიც მისი დარწმუნება პაროლის გაქცეულ მძას —

ტოსტი გოდვინსონი შეეძლო, რომელიც ტორვეიკაში 1065 წელს გაიქცა.

პარალ პარდრადი და უილიამ დამკვირბელი ლაშქრობისათვის სამზადისს დაახლოებით ერთსა და იმავე დროს შეუდგნენ. როგორც ჩანს, პარალ გოდვინსონი უილიამ დამკვირბელისაგან მოსალოდნელ საფრთხეს უფრო სერიოზულად აღიქვამდა, ვიდრე ნორვეგიელი მეფის გეგმებს. ამას მოწმობს ის ფაქტი, რომ მისი ჯარი უილიამის გამოიქნა ინგლისის სამხრეთ სანაპიროზე 8 სექტემბრამდე უცდიდა, მაგრამ ინგლისისაკენ პირველებმა გეზი ნორვეგიელებმა აიღეს. ადრის გამო უილიამმა კამპანიის დაწყება დროებით გადადო, პარალ

კი უაძინლობას არ შეუშინდა და 1066 წლის სექტემბერში ორკნის კუნძულებს მიადგა, საიდანაც შოტლანდიაში გადავიდა. აქ მას მოკავშირეები შეუერთდნენ და მდ. ჰამფრის შესართავს, ინგლისის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროს მიადგა. სექტემბრის შუა რიცხვებში ნორვეგიელთა ჯარი ნაპირზე გადმოვიდა, ხოლო 20 სექტემბერს ხმელეთით ორკისაკენ დაიძრა.

გულფორდ-გაიტის გზაზე ინგლისელმა მძებს — მორკერ ნოთუმბერლენდელმა და ედვინ მერსიელმა თავიანთ რაზმებზე გზა გადაუჭრეს ნორვეგიელებს. პარალ პარდრადმა ისინი დიდი ძალისხმევით გარეშე მოიგვრია და მალე

ორკს მიაღწია, რომელიც უბრძოლველად ჩაპარდა მტერს. პარალელმა მარში სტამბორდირიუსაკენ ვანაგრძო, სადაც პატარა გამარჯვებით შეგულოანებულმა მისმა არმიამ ღზინა გაბარა.

ისტორიისათვის უცნობია, როდის შეიტყო პარალელმა ნორვეგიელებმა შემოსევის ამბავი, მაგრამ მისი მესიერი ჭეღვები ცხადყოფს, რომ მზად იყო მტრის დასახვედრად. ინგლისელები სასწრაფოდ დაიძრნენ იორკისკენ, რომელიც ღონინდინ 300 კმ-ზე, ჩრდილოეთით მდებარეობდა. ფორსიდრებული მარშით მამაგონი ნორვეგიელები მოულოდნელად დაეფრნენ თავს. უმრავლესობა მდინარის ნაპირს უთარაღოდ იყო. სამიოცე შეტაკების შემდეგ ნორვეგიელები დამარცხდნენ. ამ ბრძოლის მიმდინარეობის დეტალები უცნობია. იმდროინდელი წყაროებში არ არის ნათქვამი, რა ტაქტიკით ხელმძღვანელობდა ინგლისის მეფე, მხოლოდ გვიანი პერიოდის რამდენიმე ნორვეგიული საგა მოგვითხრობს ინგლისელ მხედრებზე, რომლებიც ნორვეგიელ ქვეითებს შეუტყის და მის ზურგზე შეაწვდიეს. პარალე პარალად, ისევე როგორც ტრისტეფ გოლდინსონი, ბრძოლის ველზე დაეცნენ.

უილიამის ლაშქრობა

სტამბორდირიუსთან შეტაკებიდან სულ რაღაც 2 დღეში, მაშინ როდესაც პარალე გოლდინსონის არმია იორკში გამარჯვებას ზეიმობდა, გამოიდარა და უილიამი დამპყრობელს ლაშქარის სრუტის გადაცურვის საშუალება მიეცა. მან არმია ინგლისის სამხრეთ სანაპიროზე, პიკების მახლობლად დააბანა. ნორმანებმა მესამე ააგეს საველე ფორტიფიკაციები. ეს მიანიშნებს, რომ უილიამი არ ელოდა გამარჯვების ერთი გადამწყვეტი შეტევა. პერიფერ ცდილობდა, შეეჭრა პიკადრში, საიდანაც შეძლებდა მოქმედებას და დამპყრობ ძალების მიღებას, თუკი, როგორც ის ვარაუდობდა, ბრძოლა გაუანურდებოდა, მაგრამ ცველაფერი სხვაგვარად მოხდა. ნორმანების ინგლისში გადმოსვლა პარალელმა რამდენიმე დღის შემდეგ შეიტყო. ის კვლავაც დაუფრინებლივ გაეშურა მტრის დასახვედრად, ოღონდ ახლა ჩრდილოეთისაკენ. პასტი-ნგზთან ახლოს მეფემ მოიბრუნა ადგილი — სენლაკ-პილი, რომელიც ბრძოლისთვის ხელსაყრელი იყო. მეფემ ფერდობზე მემორები იორივად დააყენა, რომლებიც ფარების კედელს ქმნიდნენ. რიგებს შორის დისტანცია 600-800 მეტრს აღწევდა. ტაქტიკა მართლაც გონივრული იყო. არც პარალელის მრავალ ბრძოლაგამოცდილ მემორებს აკლდით გამიცდილება. ბეგრის ასოვდა 1063 წლის ლაშქრობა უელსში და მათ უბრტეს, სულ რამდენიმე დღის

წინ სტამბორდირიუსთან მოპოვებული გამარჯვება.

დისკოზიუსია

ინგლისელებს არბიამი ორივე ფლანგზე ფარდობით იყვნენ განლაგებული, ხოლო ცენტრი სამეფო კუსკარლებს ეკავათ, რომლებსაც გრძელი ჯავჭვის პერანგი ეცვათ და ნებისმიერი იარაღით ბრძოლა შეეძლოთ. განსაკუთრებით კი უზრამზარი საბრძოლო ნაჯახებით, რომელთაც ცალი ხელითაც კი თავისუფლად ატრიალებდნენ. საკარაულოდ, ინგლისელებს მართალია, არც ისე ბევრი, მაგრამ მშველდონისებრი უნდა ჰყოლოდათ. ზოგიერთი ისტორიკოსის აზრით, მოსერესა და მსუბუქედ შეიარაღებულ მემორებს, რომელთაც არ ჰყავდათ ცხენები, სტამბორდირიუსთან პასტინზამელ მისვლა კერ მოუსწრათ.

მართალია, უილიამი დამპყრობლის არბიამი იყო კავალერია, მაგრამ მას დომინანტური ადგილი არ ეკავა. თუმცა მემორები მხედრებს არ აკლდით გამიცდილება, ბევრი მათგანი ჰერცოგს კონტინენტზე ბრძოლებში ხელბა თან. ბრძოლის ველზე ნორმანების უპირატესობა როგორც შეიარაღებით, ასევე რაოდენობით აშკარა იყო.

უილიამმა მარტივი, მაგრამ საკმაოდ სახიფათო ტაქტიკა შეარჩია. მისი კავალერია მოწინააღმდეგის ქვეით ჯარს ფერდობზე უნდა შესესახებოდა. ამ ვითარებაში მას აშკარად წამებებიანი პოზიციაც ეკავა, რადგან მის მემორებს აღმართი უნდა გაეკლით, რაც მათ სიჩქარეს უთუოდ შეამცირებდა. დამრეც ადვალას კი არაუფარების კედლის გარღვევა, არამედ იარაღის მოქნევაც კი ძნელი იყო. ჰერცოგი იმედოვნებდა, რომ მხედრობის შეტევა მტერს უკან თუ არ დასხევინებდა, მოდრედა მაინც. პირველი იერიშის მარცხის შემთხვევაში, იფივე კიდევ რამდენჯერმე უნდა გაეჭიკრებინათ. უილიამი ფერდობზე, რომ მისი შეტევა დაასუსტებდა ინგლისელებს და გააძლიერებდა მის პოზიციას, რაც

საშუალებას მისცემდა. უპირატესობა მემორებისა. ნორმანთა რიგებში მშველდონისებრი და ქვეით მემორებიც იყვნენ, მაგრამ სარდალმა შეტევისათვის მათი გამოყენება არ მოსურვებ. ტაქტიკის შერჩევისას უილიამს გამოჩნა ან განეცებ არ გაუთვალისწინებია ინგლისელთა დისციპლინის ხარისხი და მათი მეთაურის თვისებები. უილიამს უნდა სცოდნოდა ინგლისელების გამარჯვების ამბავი სტამბორდირიუსთან, მაგრამ ალბათ იმედოვნებდა, რომ ბრძოლა და ორი ხანგრძლივი მარში დაქანცავდა მოწინააღმდეგეს. ასევე ძნელი წარმოსადგენია, რომ უილიამის არმია არასოდეს მდგარიყო ფარების კედლის წინაშე, XI საუკუნეში ხომ ასეთ ტაქტიკას ქვეითი ჯარი თითქმის ყოველთვის იყენებდა. ქვეითები მჭიდროდ იდგნენ დამამხმარ და ისე ეკავათ ფარები, რომ ერთმანეთის ნახვევად ფარადგნენ. ფარების კედელი შუბების როგით იყო შემოსაზღვრული. თუკი ქვეითების რიგი ოდნავ გაიარეკებოდა, მიიერიშე მხედრობა შუბებისა და ხმლებით იწყებდა ჯარისკაცების ჩეხას და გარღვეული ადგილის გაფართოებას. ასეთ შემთხვევაში საჭირო იყო ძლიერი რეზერვის გადართობა წინა რიგებში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მხედრობა ფეხსინებს განადგურებდა.

ბრძოლა

ბრძოლა 14 ოქტომბერს, სენლაკის ფერდობზე მოხდა. უილიამი დამპყრობელმა მხედრობა სამ ბრტყლად დაყო და როგორც ისტორიკოსთა უმეტესობა ფიქრობს, სამივე ერთიანი ფრონტით დააწყო. შუამი იდგა ნორმანთა კავალერია თავად უილიამის მეთაურობით. მარცხენა ფლანგი ბრტყანელების მხედრობას ეკავა, მარჯვენაზე კი — სხვა სამეფოების ცხენოსანი ჯარი იდგა, რომელთაც ნორმანთა ისტორიკოსები ფრანკებად მოიხსენიებენ. თუმცა, ევკავარეშა, რომ მათი უმეტესობა ფლანდიელი და ბულონელები იყვნენ. კავალერიის წინ განლაგდნენ ნორმანთა

მშვიდლონები. მათ შერტყა ადგილიდან უნდა დაეწყოთ. მოისარათა იერიშმა მოს-ალონდელი შედეგი არ მოიტანა, ფარების კედელი უდრეკად იდგა. მალე კავალერია მოწინააღმდეგესკენ გაემართა. მიუხედავად იმისა, რომ ნორმანთა მხედრობის პირველი ფორმირება მრავალრიცხოვანი არ ყოფილა, მათ მიიღეს ძალით შეუტევის მტერს. იერიში კვლავაც უშედეგო აღმოჩნდა. შერტყა ისევ გაიმოქმედეს. ისტორიკოსები დღესაც არ შეიძინებულან იმის თაობაზე, რამდენჯერ დაესხა თავს უილიამის მხედრობა იმ დღეს ინგლისელებს. ასე იყო თუ ისე, ყველა შერტყა ინგლისის ქვეითმა ჯარმა მოგერიდა ისე, რომ ფეხი არ მოუცვლია ადგილიდან. ვიიომ დე უაუტჩი ასე აღწერს მომხდარს: „ეს იყო უცნაური ბრძოლა, რომელშიც ერთი მხარე ზუღამ მოქმედებაში იყო, მეორე კი ისეთი სტატიკური, რომ გვერნებოდათ, ფესვები მიწაში გაუგდებოდა“.

ბრძოლა არა მხოლოდ „უცნაური“, ხანგრძლივიც აღმოჩნდა. შუა საუკუნეებში სხვათა ანგარიშ ბრძოლების ბუდი ერთ საბრძოლო გადაწყვეტილება ხოლმე, მაგრამ პასტიგნას ბრძოლაში მოვლენები სხვაგვარად ვითარდებოდა. კავალერიაში რამდენჯერმე უკან დაიხია და კვლავ გადავიდა შერტყაზე, რომლის დროსაც, ჩანს, მხარეები დიდად არ დაზარალებულან. უცერად ნორმანებში ხმა დაიარა, უილიამი მოკლეს. ჯარისკაცები შემოვიდნენ. უილიამმა მუხარადი მოიხადა, იმისათვის, რომ მეომრებს დაეჩაბა. მხედართმთავარი რომ სრულიად უნებელი დაინახეს, ნორმანთა ჯარი გამხევდა და ერთი რთული კავალერიული მანევრი — მოჩვენებითი უკან დახვეა დაიწყო. კვეტისის თხზულებაში „სამხედრო საქმე“ (დე რე მილიტარი), რომელიც საკმაოდ პოპულარული სახელმწიფოეული იყო შუა საუკუნეებში, ნათქვამია, რომ მოჩვენებითი უკუქცევა დიდ ოსტატობას მოთხოვდა. მხედრობის მოწინააღმდეგე უნდა დაეჩაქმუნებინა, რომ ის მართლაც გარბის ბრძოლის კედლიდან. მოჩვენებითმა უკუქცევამ იმოქმედა. მიუხედავად იმისა, რომ ინგლისელებს უმეტესობა რიგებში დარჩა, ბევრი ნორმანებს დაეცა და საკმაოდ გვიან მიხედნენ, რომ დევნილი მხედრობა უკან მობრუნდა. იმ ინგლისელებისგან, რომლებიც მოჩვენებითმა წარმატებამ დაიტყუა, მცირედმა თუ მოახერხა უკან გაბრუნება. როგორც ჩანს, მათ რიცხვში იყო ჰაროლდის ორივე ძმა — ჰაირტი და ლეოვანი, რომლებიც მეფის მხარდამხარ იბრძოდნენ. ინგლისელთა ფარების კედელი შესუსტდა. ბრძოლის ველზე ვითარება ისე მალე შეიცვალა, რომ ჰაროლდ გოდვინსონი იმულებული გახდა, მეომრები კიდევ უფრო მაღლა აეყვანა

და და კიდევ უფრო მჭიდრო რიგში დაეწყო ისინი. მაგრამ როგორც ჩანს, იმისათვის რომ ხანგრძლივი და მუდგარი წინააღმდეგობა გაეწიათ მტრისთვის, ინგლისელებს ძალა უკვე აღარ ჰყოფნიდათ. მიუხედავად ამისა, ბრძოლის ველი არ მუტოკეპიათ და მანამ იბრძოდნენ მეფის გვერდით, სანამ თავად მთავარსარდალი არ დაიღუპა.

იმ ბრძოლის შემდეგ, შეიძლება თქვას, რომ ინგლისურმა არმიამ არსებობა შეწყვიტა. უილიამ დამპყრობელმა კი უკვე მინიჭებულ ტიტულებს — ნორმანდის ჰერცოგობასა და მენის გრაფობას კიდევ ერთი შემატა, — მან ინგლისის მეფის გვირგვინი დაიგდო.

ხმადრობის ხანა

ვიკინგების ევროპაში შემოჭრას (IX) და ასწლიან ომს შორის (1337-1453) ჰაიოლდს ხშირად მხედრობის ხანასაც უწოდებენ. ამ ეპოქის ყველაზე გამორჩეულ კავალერისტებად ნორმანები და ჯეკარონები მიიჩნევიან, მაგრამ ეს როდი ნიშნავს, რომ ევროპის სხვა ქვეყნებიც ცდილობდნენ კავალერიისათვის დომინანტური როლის მიწეხას. მათ რიცხვში იყვნენ არა მხოლოდ ბიზანტია, საფრანგეთი, ინგლისი, იტალია და სადღიო რომის იმპერია, არამედ ევროპის განაპირა ქვეყნებიც — სკანდინავია, შოტლანდია, იბერიის ნახევარკუნძული (დღევანდელი პირენე), უნგრეთი, ბალკანეთისა და ბალტიკისპირეთის სახელმწიფოები. კავალერია ჯარის

ყველაზე უკეთ გაწვრივნილი და დსკეპლინირებული ფორმირება იყო, რომლის შემადგენლობაში შეძლებული და გაველენიანი მეომრები იბრძოდნენ. მჭიდრო რიგებში მდგარი კავალერია შუა საუკუნეების პერიოდში სხვადასხვა დროსა და რეგიონში სხვადასხვაგვარად — ეშვლად, კონტრაბულარიუმად, ბატალად და კონრედ იწოდებოდა. ქვეით ჯარს, რომელზეც არაერთხელ გამხდარა მხედრობის რისხვის ობიექტი და დაბალი სოციალური ფენის წარმომადგენლებისაგან კომპლექტდებოდა, ბრძოლის ველზე დიდი მამაცობის გამოჩენა უხდებოდა. ამიტომაც მთავარსარდალები ცდილობდნენ, მომხდური კავალერიისათვის სწორედ კავალერია დაეპირობებინათ. ასეთმა საბრძოლო პოლიტიკამ დიდხანს გასტანა, რამაც ფეხოსნები, გარკვეულწილად, უკან პლანზე გადასწია. როგორც დსკეპლინირებული და კარგად გაწვრივნილი უნდა ყოფილიყო არმია, მასზე ყველაფერი მაინც არ იყო დამოკიდებული. ბრძოლის შედეგს მაინც გამოცდილი მხედართმთავარიც და ვიკინგური ტაქტიკა წყვეტდა. როგორც წესი, ლაშქარს ყველაზე გავლენიანი და მდიდარი პერსონები მეთაურობდნენ. იმ დროს არმიისა და საზოგადოების სტრუქტურის განვითარება იმ სქემით, რომელსაც ფილიპე კონტანანს ფეოდალურ-ვასალური სისტემა უწოდა, არ, რას წერდა იგი: „ათათისობით კაცი და ქალი, მდიდრები თუ ღარიბები, ახალგაზრდები თუ მოხუცები, ვალდებული იყვნენ, გაეწიათ ახს თუ იმ სახის სამხედრო სამსახურს თავიანთი ბატონებისათვის“. მაგალითად, შუა საუკუნეების რუმინეთში ყველა ჯანმრთელი მამაკაცი ვალდებული იყო სამხედრო სამსახურში 60 წლამდე ემსახურა, ან მოეხებნა შექცეული. წვლილადის პირველი ტრიმესტრი საგარეოზორო სამსახურში უნდა გაეტარებინა, მეორე ტრიმესტრი — ბრძოლის ველზე, ხოლო დანარჩენი დრო სახლში. ლათინური იეროვალდისის სამეფოში სამხედრო სამსახურს ჯარისკაცები მიიღეს წლის მანძილზე ეწეოდნენ, თითქმის არ იყო ანაკობიერე შეზღუდვა. ასეთი მკაცრი წესები მამადაიანებთან მუდმივი კონფლიქტებით იყო გამოწვეული. სხვა რეკონტინებში კი, სადაც არ არსებობდა არმიის მუდმივი მზადყოფნის აუცილებლობა, სამხედრო სამსახური ვაკილებით უფრო მცირე დროით განისაზღვრებოდა და ისიც იმ პერიოდებში, როდესაც სალაშქროდ მიდიდნენ ან ქვეყნის დაცვა იყო საჭირო. ჯარის მკერების შემთხვევაში შუა საუკუნეების მეომრები ვალდებული იყვნენ, ჯარში თავიანთი ვასალებითა და სრულად აღჭურვილინი გამოეცხადებულყვნენ.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

პრაქტიკული სროლა

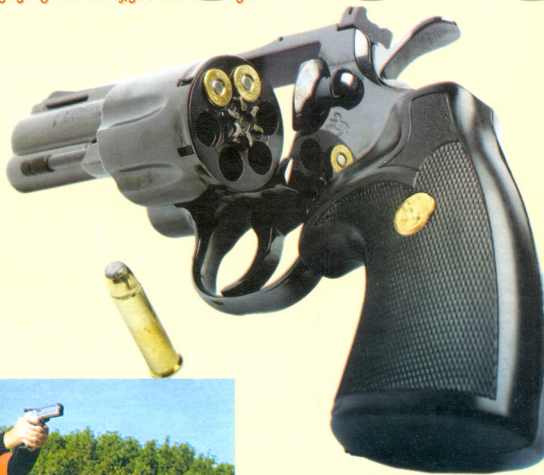
ოსტაზობის საიდუმლოებანი

პრაქტიკული სროლა სასროლო სპორტის ერთ-ერთი ყველაზე სახალისო სახეობაა. მისი შეჯიბრებები მეტად საინტერესო, დინამიური და დრამატულია. შეჯიბრებაზე პისტოლეტებსა და რევოლვერებს, გლუვლულიან იარაღსა და გაღატოილ, სარეზინოებს ისვრიან. პისტოლეტის სროლის ტექნიკა ყველაზე მეტად საინტერესო და რთულია. ალბათ, ძნელად მოიძებნება სპორტის სახეობა, რომელიც ამგვარ შედეგის დაძაბვას, ინტელექტის კონცენტრაციასა და სპორტსმენის ენერგიის ხარჯვას მოითხოვს.

ვარჯიშის დროს საჭიროა თითოეული გასროლის დამუშავება, ქულების შეგროვება; სწრაფად მოძრაობა, თან, იარაღის მდგომარეობაც უნდა გააკონტროლო — პისტოლეტის საშიში მოძრაობისათვის სპორტსმენს დისკალფიკაცია ელის. არ უნდა ააციდნოს, თორემ დიდ საფრთხეში ქულებს მიიღებს. ამასთან, დროც ზღუდავს, ამიტომ სისწრაფე და სისწრაფეა საჭირო...

ბოლოს დროს ერთთავად თავში უნდა გატარებულეს თამაშის მიუღო გვემ: რა რეგით გაისროლო, როგორ იმოძრაო, როდის გამოცვალო მჭიდრი და ა.შ. მსროლელს ეს შემოქმედებითი პროცესი ძალზე იტაცებს, დაღლილობას ვეღარ გრძნობს, მიუღი არსებით არის ჩაბმული შეჯიბრებაში.

პრაქტიკული სროლის შეცდენივები დროის ხალისიანად გატარებას სუფთა პერფექციზმის, მსროლელის ოსტატობის სრულყოფილად.

ოფა, ჯანმრთელობის გააუმჯობესება, ხასიათის განმტკიცება და ახალ-ახალი სპორტული მიღწევების მოპოვება. პრაქტიკული სროლის დაწყება ნებისმიერ ასაკში შეიძლება. ძალიან ბევრ სტრუქტურულ და დაცვის სამსახურში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ მას და გამოცდებით სახე მისცეს — პირადი შემადგენლობის საცეცხლე მომზადებას სრულყოფენ. ვისაც ერთხელ მაინც მიუღია მონაწილეობა პრაქტიკული სროლის შეჯიბრებაში, გულაზსივლი დაანებებს თავს.

ვარჯიშის დაწყების წინ მიზნებს სხვადასხვა დისტანციაზე ათავსებენ. მათი განლაგება შეუიბრებელიდან შეუიბრებამდე სისტემატურად იცვლება, რომ სპორტსმენი

პისტოლეტის ორი ხელით დამიზნებისას ძლიერი ხელი მის ტარს იჭერს, საჩვენებელი თითი კი სასხლეტს ეხება პირველი ფალანგით...

სუსტი ხელის მტევანი ქვემოთ არის დახრილი, წინამხართან 45-გრადუსიანი კუთხით, და ძლიერი ხელის მტევანს შემოეჭდობა...

იარაღის ტარზე შემოჭდობისას სუსტი ხელის საჩვენებელი თითის მესამე ფალანგა სასხლეტს მჭიდროდ უნდა ეყრდნობოდეს...

იარაღის ტარს სუსტი ხელის თითები მძლავრად შემოაჭედეთ და მეორე, ძლიერი ხელით გაიმამრეთ...

ნები ერთი და იმავე პირობებში სროლას არ შეუძლიან.

დომინანტი თვალის ბანსაზღვრა

სანამ მეცადინეობას შეუდგებოდეთ, უნდა განისაზღვროს, რომელი თვალი გაქვთ დომინანტი (წამყვანი). ამისათვის ორივე ხელის საჩვენებელი და ცერათითებით დაახლოებით 5 სმ დიამეტრის წრე შეკრათ. ხელები წინ გაიშვირეთ და რომელიმე საგანს წრეში ორივე თვალით გახედეთ. შემდეგ საგანზე თვალმოუშორებლად ხელები სახეს მაიახლოეთ.

ის თვალი, რომელიმე ადამიანს თითქმისგან შეკრული წრე დომინანტია – ძლიერი, მეორე კი – სუსტი.

ორივე თვალთი დამიზნება

მიზანს გოველთვის ორივე თვალით დაუმიზნეთ. მეცნიერებმა დაადგინეს, რომ თუ ცალ თვალს მოხუჭავთ, მეორე თვალის მხედველობის სიმაკვეთრე ავტომატურად ეცემა 15-20%-ით. თვალები წვივალად

მუშაობენ. დახუჭული თვალი გახელილს ძაბავს. ეს იმიტომ ხდება, რომ ტვინი დახუჭული თვალის ჩანელების კომპენსირების ხარჯზე ორივე თვალის გუგას ზედმეტად აფართოებს. ჩქაროსნული სროლის დროს ერთი თვალით დამიზნება განსაკუთრებით მავნებელია. ასეთ მდგომარეობაში მხედველობის არე ნახვერდება, იზრდება იარაღის მიზნიდან მიზანზე გადატანის დრო და უარესდება რეაქცია დასამიზნებელი პირობების შეცვლაზე.

პირველ ხანებში სუსტმა თვალმა ხელი რომ არ შევიძალით, სათვალეს ლინზაზე სუსტი თვალის გუგის წინ ნახვერად გამოჭირვალე სკოჩის ნაჭერი მაკარით. რამდენიმე ხნის შემდეგ თქვენ საჭირო უნარი გამოვითქმავდებით და სკოჩიც აღარ დაგჭირდებათ. სამიზნეს ორივე თვალით დაუმიზნეთ და ეს საესტეტი ბუნებრივი მდგომარეობა გახდება თქვენთვის.

ღმობა

სროლისას შეცდომების ურავლესობა პისტოლეტის მცდარად დაკავების, არას-

წორი ხელების მდგომარეობისა და დეგრადაციის შედეგია.

ბოლო ათი წლის განმავლობაში პრაქტიკულ სროლაში ჩამოყალიბდა აცვილებით მოსახერხებელი და „სწრაფი“ ფორნტალური დგომა ორმაგი მოჭდვით, რაც სტატიკურ მდგომარეობაში ზუსტი სროლის საშუალებას იძლევა და იმედგეროვალად, იოლდება მოძრაობისას მიზანში მორტყმა.

სანამ პისტოლეტის სწორად დაჭერას ვისწავლიდეთ, ამათივე შეფიქრებით, რომ „მძაფრევენი“ მსოფლიოს მარჯვენა ხელს ძლიერ ხელს ეუწოდებთ, მარცხენას – სუსტს, ცაცია მსოფლიოსას კი – პირიქით.

პრაქტიკულ სროლაში დგომა თავისუფალი, ფორნტალურია. თავი პარდაპირ, სწორად გიკორავთ, ფეხები – მხრების სივანზე. ზოგჯერ ბიძებისმიცემი ფეხი წინ არის გამოწეული. ოდნავ მოიხარეთ და ტანი წინ გადახარეთ, რომ დგომა უფრო აგრესიული იყოს. ჩქაროსნული სროლისას ასე უფრო კარგად გააკონტროლებთ

პისტოლეტს. თუ სწორად, გამართული დადგები, ყოველი სროლისას ტანი უკან გადაიხრება. მორიგი გასროლა რომ გააკეთო, საწყის მდგომარეობას უნდა დაუბრუნდეთ. არც წინ უნდა გადაიხაროთ ზედმეტად, ეს შეგზულდავით და ერთი სამიხიდან მორიგე იარაღის გადატანის დროს გაზრდის.

ურაღდება მაქცითი შეგრძნებას ფეხ-იხვეულებში. სხეულის სიმძიმის ცენტრი ფეხის წვერებისკენ უნდა იყოს გადახრილი. ბევრი მსროლელი ოდნავ ჩამოხელების და მუხლებში ფეხის მსუბუქად მოხრის. ამ დროს დგომა უფრო მყარი ხდება.

ჩქაროსნულ სროლაში უფრო დაბალი დგომა გამოდგება.

ძლიერი ხელის ცერათითი პისტოლეტის საკეტის პარალელურად. თვალი აფრქვით, რომ ძლიერი ხელის ცერათითის ძირსა და სუსტის ხელის მტკეპას შორის დიდი არ იყოს. ასეთ დგომას *isosceles*-საც უწოდებენ, რაც ინგლისურად „სამკუთხედს“ ნიშნავს. თუ ზემოდან დახედო, კორპუსი და პისტოლეტის ხელი სამკუთხედს მოგვჩვენებს.

ზმირად არც ისე დიდი ხელების პატრონი მსროლელი პისტოლეტის სახელეტის კაუჭის წინა ნაწილს სუსტზე ხელის საჩვენებელ თითს მოაულებს. ეს არც უწოდა მსროლელი კი საკეტის ჩარჩოს სუსტზე ხელის ცერა თითის ძირით მოეჭიდება.

პატრულის დასაწყისი

პისტოლეტი ბუღ-
მკერდის დონეზეა.

პისტოლეტი დამიზნებუ-
ლია მსროლელი ავითებს
სროლის იმიტაციას

მსროლელი
მარჯვენა,
მისნებს და

ნახევარ ნაბიჯს დგამს
პისტოლეტს მკერდისკენ
სასხლეტს თითის ამოკრებას.

პისტოლეტი კვლავ
დამიზნებულია. სრო-
ლის იმიტაცია...

ში ჩადეთ და კუთხები დასაყენეთ.

სასროლოზე ან ტარში გარეშე სახ-
ით სამიზნის მხარეს სრულდება, დახუ-
რულ სივრცეში – სახით ტყვიანობით
კედლისკენ. შინაურ პირთაგან მუყაოს
სამიზნის ქაღალდის შემტვირთული მოდელ-
ი გამოტოვება და კედელზე მამაგვრით.
შემოდგამა გამოიყენოთ ფერადი სკოინი ან
შპალერის ნახატის ფრაგმენტები.

პარკიზი 1.

იარაღის დამიგნება

ვარჯიში ტაიმების გარეშე კეთდება
და პისტოლეტის სწრაფად დამიგნების, ასევე,
მიზნიდან პისტოლეტის ჩამოშორების შემ-
დეგ სასხლეტისგან თითის მოცილების
უნარის გამოტოვებას თვალისწინებს.

სასტუმრო პოზიციები:

მსროლელი დაუტყნავ პისტოლეტს
ორივე ხელით იჭერს, ლულა მიზნისკენაა
მიმართული. პისტოლეტს ფეხების მდგო-
მარება. აუცილებელია ოდნავ მოიხაროთ
წელში და ტანი წინ გადახაროთ, რომ
სროლის შედეგის ბიძგა კოპოში უკან
არ გადაადგოს (ტყვიების სროლის დროს).
იარაღი მიზანს დაუმჩნეოთ. შეამოწმოთ ხე-
ლის მტყუნების მდგომარება, ხომ არ გაქცო-
ნა მხრები აწეული. იდაყვები ნახევრად უნდა
მოიხაროთ და განზე გასწიოთ. თავი პირდაპირ
გვიკრთეთ არ ოდნავ წინ გადახაროთ. თუ
მეორე თვალი გიშლით, მაშინ სუსტი თვა-
ლის ღონხაზე ნახევრად გამჭვირვალ სკოინ
ააგარეთ.

შესრულების პროცედურა:

როცა დარწმუნდებით, რომ სწორად
დგახართ და პისტოლეტს სწორად გი-
ჰკრათ, თითი სასხლეტის კავზე დადეთ
და მიზნის ცენტრის სამიზნე მოწყობილობა
მოუსადაგეთ. შემდეგ საჩვენებელი თითის
ბოლო ფალანგა ოდნავ დააჭიროთ სასხ-
ლეტს და სროლის იმპიტირება მოახდინ-
ეთ. თითი მძლავრად ნუ დაჭკვით, საკმა-
რისი იქნება იმპიტი ძალი, რაც დატრიალი
პისტოლეტის სასხლეტის გამოკვრას
საჩივდება. გულ იდაყვების ჩამოწევაზე,
იარაღი გულმკერდს დაახლოებით 20 სმ-
ით მოუხლოეთ, იმავროულად თითი მოა-
შორეთ სასხლეტს. ხანმოკლე პაუზის შემ-
დეგ პისტოლეტს „თვალის-სამიზნეს“ ხაზზე
გაიყენეთ და სასხლეტს დააწკაპთ. ასე
გაგრძელები „სროლა“, – პისტოლეტს
მიზანს დაუმჩნეოთ და გულმკერდისკენ მის-
წიეთ.

ვარჯიშის შესრულებისას მიზანს თვა-
ლი არ მოაშორებთ. მხოლოდ ხელები და
პისტოლეტი ამოძრავებ, სხეულის სხვა
ნაწილები უძრავია. მოძრაობა მსუბუქი,
ზომიერი უნდა იყოს. გამოტოვების ეს ვარჯი-
ში ძანა, სანამ ხელის კუთხები არ დაგე-
ლეთაი, ოდნავ არა უმეტეს 10-ჯერ. როცა
დადლილობა იგრძნობთ, პისტოლეტი ბუდ-

ში ჩადეთ და ხელები დასაყენეთ.

პარკიზი 2

ნაბიჯი – ბასროლა

წვრთნა ტაიმების გარეშე მიმდინარე-
ობს. ეს საუარესო მდგომარება გადაადგ-
ილებისას იარაღის ჭერის კონტროლირე-
ბის უნარს გამოავლენს. გამოტოვებულ-
ბათ სასხლეტისგან ხელის მოშორების ჩვევა
მაშინ, როცა მიზანს არ უმჩნეობთ.

სასტუმრო პოზიციები:

მსროლელს დაუტყნავი პისტოლეტი
ორივე ხელით უჭირავს, შპის წერლის
დონიზე. პისტოლეტის ლულა მიწის ზედა-
პირის პარალელურია. ძლიერი ხელის
საჩვენებელი თითი გასწორებულია (სასხ-
ლეტის გარეთაა). ფეხები ოდნავ მოხილ-
ია მუხლებში სიმახის ცენტრის დასაწე-
ვად.

შესრულების პროცედურა:

პისტოლეტი მიზანს დაუმჩნეოთ და
სროლის იმპტირება მოახდინეთ, როცა
საგარეშეშიშ. შემდეგ ნახევარი ნაბიჯი
გადადგით მარჯვან ფეხის მხარეს, იმა-
დროულად იარაღი გულმკერდისკენ მის-
წიეთ 20-ზე სანტიმეტრით და თითი სასხ-
ლეტს მოაშორეთ. ნაბიჯის გასრულების
შემდეგ პისტოლეტი მიზანს დაუმჩნეოთ, თითი
სასხლეტზე დადეთ და სროლის იმპტირე-
ბა მოახდინეთ. შემდეგ პაუზის გარეშე ნახ-
ევარი ნაბიჯი მარცხნივ გადადგით, იარაღი
გულმკერდისკენ მისწიეთ და სროლის
იმპტირება გააკეთეთ. არ შეუწყნდეთ, კიდევ
ნახევარი ნაბიჯი გადადგით მარჯვნივ,
იმავროულად პისტოლეტი თქვენკენ მისწი-
ეთ და სროლის იმპტირება გააკეთეთ. პაუზის
გარეშე იგივე მოქმედება მარცხნივ გაითე-
რეთ. მიიღეთ ციელი რამდენჯერმე გაითე-
რეთ. ცვალებ, სხეულის სიმახის ცენტრით
ერთ დონეზე, პორიზონტალურ სიბრტყეზე
იყოს. თვალის ადგენეთ, რომ პისტოლეტის
ლულა მუდამ მიზანს იყოს დამიხებული
და ზემოთ არ აიწიოს გულმკერდისკენ
მიწევისა და გადაადგილებისას. მოძრაობები
თანამართლობით, ბიძგების გარეშე გააკე-
თეთ. აკონტროლებთ ძლიერი ხელის საჩვენებ-
ელი თითი.

დამახასიათებელი მსმლობები და გაითი პრეპიზი

შეცდომა 1. მსროლელი იძიბება და
მხრებს ზემოთ სწევს. აწერული მხრები
ზურდავს და მალე ღლის მსროლელს.
გამუდმებით ადგენეთ თვალის მხრების მდგო-
მარებას – ყოველთვის ჩამოშვებული უნდა
ეკონდეთ.

შეცდომა 2. მსროლელი ნახევრად
მოხრილ იდაყვებს ძირს უშვებს, როცა
პისტოლეტს მიზანს უმჩნეობს. ჩამოშვებულ-
ი იდაყვებით პისტოლეტს სროლის შეუ-
ცმა უფრო ზემოთ ასწევს და ბევრი დრო
დაგვირგნამით განმეორებითი გასროლის

შესასრულებლად. სროლის დროს სწევს
ბი რომ არ ჩამოშვებით, იდაყვები განზე
გასწიეთ და წარმოადგენეთ, რომ ხელები
შპის სხელი პაქეტი გაქცო აძლიებული
და მის დასაჭვრად სროლა გიხდებოთ.
იდაყვების ჩამოშვების საშუალება არ
გვექნება – პაქეტი შეგდომით ხელს.

შეცდომა 3. მსროლელი თავს მარ-
ჯვნივ, ძლიერი ხელისკენ ხრის (იხივე
როგორც თვით სროლისას). გადახრილი
თავი მხედველობის არეს ადგილს უცე-
ლის და კისრის კუთხების ზემოდეს დაშ-
იბლობას იწვევს. ეს შეცდომა ართ თავიდან
აიცილოთ, დროდადრო ხარკის წინ
ივარჯიშეთ. უნდა დამახასიათებოთ სწორი
დგომის შეგრძნება და ეცადეთ სროლისას
სწორი პოზა შეინარჩუნოთ.

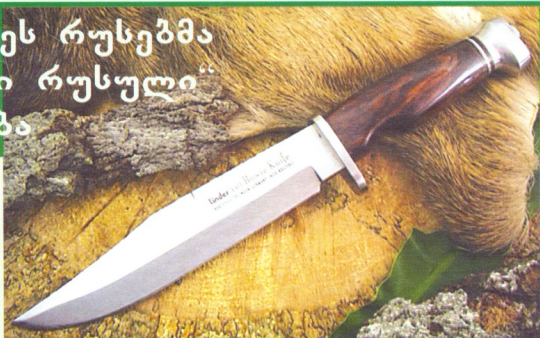
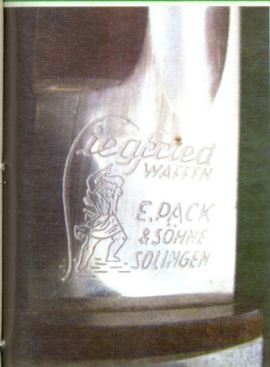
შეცდომა 4. დამიხების დროს თავის
მიძრაობა. ზოგჯერ დაწყებული მსროლენ-
ბა, პოვეტიდან რომ აქვთ თავი გამოტეხი-
ლი, დამიხებისას პისტოლეტის ლულის
ზემოთ სწევენ. თითქოს პისტოლეტის
მიძრაობის ტრაექტორიას „პოვეცს“ აკეთე-
რნ და სამიხნე მოწყობილობას მიზანს
ზემიდან უახლოებენ. ეს მიძრაობა ანგვის
გადაცემას ჰგავს. ამბოზე, ასე უმჩნეოდ
მაშუერს ჩააგვეოთ... მიძრაობის ასეთი
ტრაექტორიის დროს პისტოლეტი რაღაც
მოქმედებას ფარავს მიზანს. აუცილებლად
უნდა დააღწიოთ თავი ამ ჩვევას, ამიტომ
მუდმივად აკონტროლებთ პისტოლეტის
მიძრაობა. დამიხებისას ლულა მიწის
ზედაპირის პარალელური უნდა იყოს და
მიზნისკენ ტრაექტორიის ნებისმიერი
წერტილით მიმართული.

შეცდომა 5. დამიხებისას პისტო-
ლეტის ლულის დაბლა ჩამოშვება. ზოგ-
ერთი მსროლელი დამიხებისას ჯერ დაბ-
ლა სწევს პისტოლეტს, თან, ხელების იდაყვ-
ში შპის, შემდეგ კი ლულის მიზანს ქვე-
მოდან დაუმჩნეობს. პისტოლეტი გრძელ
გზას გადის საწყისი წერტილიდან საბო-
ლოლომდე. ეს მიძრაობა უფრო ნიშნით
მიწის ობიანს ჰგავს, ვიდრე დამიხების.
ქვემოდა დამიხებისას პისტოლეტი ცეცხ-
ლის ხაზზე უცერად ხედება. ამიტომაც
დამატებითი დრო სჭირდება სამიხნე მოწყ-
ობილობის გათანაბრებას. როგორც ცნო-
ბილია, ორ წერტილს შპის უმაკლესი
მნიშობა წრფეა. ამიტომაც თვალის ადგე-
ნეთ, რომ პისტოლეტის მიძრაობა ტრაექ-
ტორიის წრფესთან ახლოს იყოს, ლულა
კი მუდამ მიზნისკენ მიმართული. იგივე
გაკეთეთ, როცა მიზანს გულმკერდისკენ
რადენიმე სანტიმეტრით დაშორებით
უმჩნეობთ.

ეცადეთ, თვალის აარიდოთ ფუჭ მიძრა-
ობებს და ზემოდეს დაბლობას დამიხების-
ისას. ყველა ზემოდაწერილი შეცდომა
სროლის დროს გაზრდის და ხარისხს
გაუარესებს.

სახელგანთქმული მრეხდის კონტრაქტული წარსული

ვისგან ისწავლეს რუსებმა „ლეგენდარული რუსული“ იარაღის კეთება

გერმანულია აზრი, რომ ძველთაგანვე მჭრელ და მსხველრეტ საეგებს გერმანულ ქალქ ზოლინგენში აკეთებდნენ, რომლის თვით სახელწოდებაც დიდი ხანა პრედად იქცა. ზოლინგენელი ოსტატების ნაკეთობანი რუსეთშიც დიდად ფასობდა, თუმცა საწარმოს გასხნის ძველობა, ზოლინგენელი მეარაღების გამოცდილება და ტექნოლოგია გამოეყენებინათ, აშკარად ცხადყო გერმანულ ჩინოქითა გამოცდილობა, უბრალო რუსი ჩინოქიერე ბისაგან მაქსიმალური მოგება წნახათ.

ვინც რა უნდა თქვას, მოთხოვნისგან განპირობებს არა მარტო შეთავაზება, არამედ დასახლებაც. ერთმანეთთან დაურთოვლებად მუიარ შუა საუკუნეების სამეფოებში, სათავალოებში, საკერძოოებსა და საგრაფოებში ყველაზე დიდი მოთხოვნილებით სარგებლობდა იმ დროისათვის დიდიკეთური საქონელი — არაღი. ამიტომაც განაღდა ევროპაში ხელნელა მჭრელ-მეარაღეთა დასახლებები.

ზოლინგენის ფეოდალებმა საცხოვრებლად მდინარე ეკერის სხვადა აირჩიეს და არც შეუცდარიან. მდინარის სწრაფი დინება ბოროტებს აბრუნებდა, საღესსა და ღილაბებს ატრიალებდა და მეარაღების სხვადასხვა

ობრავის მქონეების საშუალებასაც აძლევდა. ეკერი გერმანული სახელწოდების მთავარ საუკურო არტეზიამ — რანში ჩაღიბებოდა. რაც მოგვარია, — ზოლინგენის მდამოებში სათარაო საქმანობისათვის საჭირო ყველა მასალას მოიპოვებდნენ: ნახშირს, რკინის მდამსა და ტყეას ავლადი მხოლოდ მოავარი — მომხმარებლის შირის სახელი, მაგრამ ზოლინგენელმა ოსტატებმა ეს დამარკოვლებაც თოლად გადაღაბეს. სხვისი საეკერი მარკის გამოყენება სასურველი არ იყო, მაგრამ ბიზნესის გასამართავად და გასაძლიერებლად ყველაფერ და ყველა დროში მომართავდნენ. იმ დროს ყველაზე საუკეთესოდ ბავარიული ქალქ ნასაუს არაღი მოიწინებოდა. ნაკეთობის დამჭირიხული ნახატის სახით მომხმარებელს მელის დამას უკეთებდნენ. ნასაუს დამებს მხოლოდ ზოლინგენში რიდი იყენებდნენ, მდინარე ეკერის სანაპიროს ყველა ოსტატის ნახელავზე ნახავდით მელის გამოსახულებანი დამას. ნასაულების ბძილას კონტრაფეტულ პროდუქციასთან შედევ არასოდეს მოჰყოლია. ზოლინგენელები ავრთხლებდნენ მათი დამის გამოყენებას. მთი ურტეს, რომ მთი ათაღს მდევდელი ფეოდალის ჰყოფდა. ზოლინგენელი მჭრელებისა და მჭერწავების ოსტატების ზრდასთან ერთად რანელმა და რეგითმა მუიარებმა ზოლინგენური საბძილო ფოღადის გარეგე და დიფესება ისწავლეს.

ზოლინგენს ნამდვილი წარმატება წმინდა იოანე იერუსალიმის ორდენთან, რომელიც ახლა უფრო მალტის ორდენის სახელითაა ცნობილი, თანამშრომლობა მოუტანა. ორდენმა მჭრელებს მეარაღობა შესთავაზა. რა თქმა

უნდა, ბარიონავატების თავდასხმების მოგერეა ზოლინგენელს თავდაც შეუძლოთ, არაღი და ძალა ღვთის წყალობით სამეფო ჰერნაი, მაგრამ რანდების მეარაღობა არა მარტო მშვიდად მუშაობის, არამედ მუდმივი და ფართო ბაზრის მოპოვების ნიშნავდა. ზოლინგენელებმა თავიანთი პარტნიორებისათვის მობილური მომსახურებაც კი დაწესეს, — ჯვაროსნულ ლაშქრობებში თან რამდენიმე ოსტატს ატანდნენ. გარდა ამისა, ორდენის აარღის მხარეელი სხვა რანდებიც და მუიარეიც მაწმენდნენ ზოლინგენს. ასე რომ, მეარაღეთა შემოსავლის ზრდასთან ერთად ზოლინგენიც იზრდებოდა, ფართოვებოდა და 1424 წელს ქალქად იქცა. ოსტატებმა ნაკეთობათა სხვადასხვა სხვაობას და საშუალოში დაწესეს დოსტატება. ამავე საეკელოისათვის პრინციპით ყალიბდებოდა გივლიებიც, მაგალითად, იყო მეფარების, მჭერწავებისა და გამალაქების გივლიები და აშ. გივლიები არა მარტო პროდუქციის ხარისხს ადგენდნენ იფაღერს, არამედ ფასებზეც არეგულირებდნენ. თითოეულ მეარაღეს ნაკეთობათა მაქსიმალურ რაოდენობას უწესებდნენ. გივლიები აკონტროლებდნენ საიდუმლოების დაცვასაც, რათა საუკუნეების განმავლობაში დავრთვებული წარმოების სერხები კონკრეტულად არ ჩავრინდებოდა ხელი. მაგალითად, ოსტატებს კატეგორიულად ეკრძალებოდათ სხვა ადგილებში გადასახლება. თითოეულ ახალ მჭრელს კი საუკუნეობიანად ამოწმებდნენ გივლის ხელმძღვანელები.

ყოველივე ამან უხეი ნაყოფი მე-16 საუკუნეებში გამოიღო. იმ კონკრეტული მეარაღე ქალაქების ნაკეთობანი, სადაც წესები

არც ისე მკაცრი იყო, ზოლინგენის ადრელის ხარისხით გაცილებით ჩამორჩეულა, ცეცხლ-სასროლი იარაღის შექმნა კი ზოლინგენი არაუადრეს, პარიზი, ცივი ადრელის ბაზარზე გამოჩნეული აფელი დააკავეს. ზოლინგენის კონკრეტული ქალაქები სხვა ცივი იარაღთან ერთად მუშევრებსა და პისტი-ლეტებსაც აკეთებდნენ, მაგრამ 1660-80 წლებიდან ევროპის ქვეყნებმა ერთიმეორის მიყოლებით დაიწყეს ცეცხლსასროლი არა-დრელის გაზოგნება და მისი გავრცელება სახელმწიფო ქარხნების ხელში გადავიდა. ამიტომ კრძალ სხეულობები და ფაბრიკები ლამის უსაქმოდ დარჩნენ. თუმცა ზოლინგენი, როგორც ბასრი ადრელის მწარმოებელი, უმარცხესი სახელმწიფო და კრძალ შეგუდვასაც იღებდა, მათ შორის გერმანიისთვისაც.

გილინის გონივრული პოლიტიკის წყალობით, ზოლინგენის პროდუქტა საკმაოდ ძვირი იყო. ამიტომაც ბევრი მონარქი ცდილობდა, როგორც გადებინებოდა ზოლინგენი ოსტატები და მძაფრსაზისიხიანი არა-დრელის საკუთარი წარმოება დაეწყო. ასეთი შეზღუდვა იმავით, მაგრამ მანერ იყო. მაგალითად, მე-17 საუკუნის პირველ ნახევარში იორი ზოლინგენელი მეთაურად იხელისმთა გა-დრელად და მსოფლიოსა და გრინგენის საწარ-მოები გასინეს. მაგრამ ეს უფრო გამონაკლისი იყო, რაც დასტურდება ზოლინგენის გილ-დორი წესების შერეგვლობის მიხედვით. ამისა, შემდეგი ასწილებლის დამოუკიდებლობის სიტუაცია შეიცვალა და ამან ბრალი უნდ-დრეს ოსტატებს მოუძღვარა, რომლებიც უკვე ზოლინგენის ფაბრიკების მუშაკები იყვნენ.

ფაბრიკები, როგორც ასეთი, თუკი არ ჩაეთ-ლით მუტალოფოლო საწარმოებს, მაშინ ზოლი-ნგენში არ იყო. ოსტატები ფაბრიკის მუშა-ტორისთან შეგუდვასა და მასალას იღებდა, რომელსაც თავის სახელობაში ამუშავებდა. ემსახურა იმანი მფლობელობა, რომ ფაბრიკის

კანტორა ერთდროულად სამიკიტრიც იყო და მუშაკებზე ნამუშევრის ოსტატებს ჯერ თავისი ხარვეთი უსასაძინებელი, მერე კი ვალთ. გასამრავლის მანამ არ აძლევდა, სანამ ოსტატები თავისი ნამუშობის ნახევარს მანერ არ გაუფლანგვდა სამიკიტრში. ამიტ-ომ ბევრ ოსტატს უკვე სხვაგან გავრძობდა თვალთ, რომ ამ კაბალისთვის თავი დაეღწია. „სხვაგან“, სხვა მრავალთა შორის, რუსეთიც იყო.

ურალთა უსხიოლაბი

კატტინერ მუროს ეპოქაში რუსეთში ბევრი გერმანელი ჩავდა, მაგრამ თავისი იმპრიის სახელებში ზოლინგენელი ოსტატების გა-დასახლებაზე გერმანელ დელამატატორს არ უნერვია. ასე რომ, რუს მონარქთან პირე-ლი, რომელმაც გადაწყვეტა რუსეთში ზოლი-ნგენის ფილიალის დაარსება, კატტინერს ვაჟი, პაულ პირველი იყო. რამ უნებია ამ ნათესავს იმპერატორის, აღბო, სახელმად გამოცანად დარჩება. შესაძლოა, როგორც თავგამოღებულ გერმანიისთვის რუსული არმიის ზუსტად პრუსიისთვის ყოდაზე შეიარაღება სურდა. გამოცდილები არ არის, რომ როგორც მალ-ტის ორდენის დიდმა მავისტრამ, პაულერ ზოლინგენის მეთაურებთან ძველი კომპარის ადვანტი გადაწყვეტა. შეიძლება ევგენაულო, რომ ის „რუსი პაულტის“, როგორც მას მოგვანებით უწოდეს, ამირებს იყო. თუმცა, რუსული ზოლინგენისათვის აფელიის გამონა-კანერ სურებისა და გადაწყვეტილების ითი საქე არ წასული. მალე პაულ პირველი შეთქმულებმა მოკლეს და მისი პროექტი დიდი ხნით დაიფრეს.

ზოლინგენელი მეთაურები 1805 წელს გაიხსენეს, რუსული ადრელის სამარცხენი მარცხის შემდეგ ოსტატებთან. ალექსან-დრე პირველმა თავისი თვალთ იხილა, როგორ

იფშენებოდა მისი კავალრების ადრელი ნამო-ლების მფლობელობა მუტატებისა. და 1807 წლის ოტერგელში ხელი მოაწერა პრანტ-ულას ურალში საიარალი ფაბრიკის გას-ნის შესახებ, მაგრამ რუსული ტრადიციამე-ბრ, ფაბრიკის მშენებლობაც და ზოლინგენელი ოსტატების გადმობრებაც სხვადასხვა მიზეზით წლების განმავლობაში გაუხანგრდა. მხოლოდ 1811 წელს დაგვიანეს ფინეთისა და ესტლან-დიის ოსტატებზელიების კონსულტაცი გარტ-მანის ზოლინგენელი მეთაურებთან მოლაპარ-აკების დაწყება, მაგრამ უშედეგოდ. მხოლოდ ორი წლის შემდეგ იპოვეს ზოლინგენელი ოსტატების გადმობრებისათვის საჭირო კაცი – ზალტკუისტის ქარხნის მთავარადრელი ევრისმა.

ურალის ეს ქარხნები მოსკოველი ვაჭრის კარუვის საკუთრება იყო, მაგრამ 1799 წელს საზინბი იძულებით გამოისყდა, მუშაკებრი-ისთვის საუკმაოდ იკარის უფლების და-ტრეებით. მეფის ჩინოვნიკების გავებით, ცნება „სამუდამი“ 12 წელსწინ მოიცვალა, რომ-ლის გადგინის შემდეგაც ძველი მფლობელი მისივე საკუთრებთან გაასახლურეს. სამე-კრეო ქარხნებში დარჩა მშრომელთა და სე-კიარისტების გერმანული გუნდი, რომელსაც აქედანვე ევრისმა ჩაუვება სათავეში. სანამ რუსეთში ჩამოვიდა, ის დიდხანს მუშაობდა სხვადასხვა გერმანულ საწარმოში და კარგად იცნობდა ზოლინგენის წესებს. სწორედ მას დაგვიანეს მეთაურე ოსტატების გადმობრე-ის ოსტატთა.

ევრისმის ზოლინგენში პირველმა გამე-ზარებამ ნათესო გამოიღო. მან ოსტატებს ისეთი წინადადება შესთავაზა, რომ უარის თქმა შეუძლებელი იყო, – ოსტატებს გასამარ-ჯულოდ წელიწადში 1500 რუბლს შეპირდა, რაც 10-ჯერ აღემატებოდა რუსი ოსტატების წლიური გასამრავლისა და იმზე მეტიც იყო. ვადრე ზოლინგენში იღებდნენ. თუკი რუსს აფინად შეერადი, დამატებით, წელიწადში 500 რუბლს აძლევდნენ. სულ გერმანელი ოსტატები თავად ქარხნის ხელმძღვანელობაზე მტეს იღებდა.

სოციალური პაეტეტი მცურებელი იყო თავისი სიუჟეტი. თუკი გერმანელი მეთაურე რუსეთში გადასახლებულად, უფრო სასაზინბი ბინას და მის გასათბობად, ასევე უფასოდ, შემას აძლევდნენ. საზინბის ხარჯზე ასწარ-ლიდნენ მათ ბავშვებს. მუქარაობდნენ: ურცულ-სენ ციყნებს და ძროხებს, ასევე იმდენ სათიბს და პოსტებს, „რამდენიც დასკინებოდათ“. მეთაურის სიკვდილის შემთხვევაში, თუკი მის გასამრავლის ნახევარს მიიღებდა პე-სიდა. პენსია მანამაც არ შენარჩუნებოდა, თუკი მისე ტერიტი გათხოვების გადაწყვეტა და რაც მოგვარა, – ოსტატები და მათი ვაჭრის მთავარტერი ვალდებულებებისგან და რუსეთში არსებული ყველა გადასახადისგან თავისუფალი იყვნენ.

ყოველივე ამის შემდეგ, გერმანელი ოს-

უზიგარი ვიკინგი ზღაოსნები

ევროპის ჩრდილოეთში მცხოვრებ ვიკინგებს ზღვასთან, მდინარეებთან, ფიორდებთან თუ ქანობებთან მუდმივად შეხება გამოთვალავდა. უნარი განუვითარა. ამის ბუნებრივი ფაქტორები იყო, რომ ვიკინგთა ფლოტილიზმის განვითარებაში უნარი განუვითარა. ამის ბუნებრივი ფაქტორები იყო, რომ ვიკინგთა ფლოტილიზმის განვითარებაში უნარი განუვითარა.

ვიკინგების სახელი ლაშქრობების გზის დასაწყისად VIII საუკუნის ბოლი ითვლება, როცა 793 წელს ნორვეგიელი მცირეჯიხვანი რაზმი ინგლისის სანაპიროს მალე და კუნძულ ლინდისფარნზე მონასტერი გაძარცვა. მომდევნო წელს იგივე ბერი მონასტრმა ევროპულად გაიზარა.

პირველი ლაშქრობები ვიკინგთა მცირე ჯგუფები პატარა დასახლებების გაძარცვით გამოიწვევდა და თავდასხმები იმდენად მოულოდნელი იყო, რომ დამხმელური წინააღმდეგობის გაწყვეტა კერ ასწრებდნენ.

ვიკინგთა უკვე დიდი ლაშქრის მთავარ სამხრეთ იმდენ ინგლისის სანაპირო დარჩა, სადა 825 წელს მრავალრიცხოვანი რაზმები გადმოსხდნენ და 836 წელს ლინდის პირველი გაძარცვეს.

845 წელს დანები 600 ნავით ჰამბურგს მადგნენ და ქალაქს ლინდისის ბედი გაიზარა.

სამჯერ დაილაშქრა პარიზი. მეოთხეჯერ 885 წელს ქალაქი ვიკინგები 700 ნავით და 40 ათასი მეომრით მადგნენ და ალყაში მოაქციეს. ალყა მხოლოდ გამოსასვლის მიღების შემდეგ მოიხსნა.

ვიკინგთა თავდასხმებს ვერ გაუძლურა ახერი, კიოლინი, მინგი, ბონი, ტულუზა და კიდევ ბევრი სხვა ქალაქი.

დასაბოლოო 860 წელს ვიკინგთა ნავე-

ბი ხელთაშუა ზღვაში გამოჩნდნენ, სადაც ესპანეთის, საფრანგეთისა და იტალიის ზღვისპირა ქალაქები დალაშქრეს. ამ თავდასხმების ძალი თავის თავზე ჩრდილო აფრიკისა და მცირე აზიის მრავალმა ქალაქმაც იწვნა.

895 წელს ვიკინგებს 62 საბრძოლო ნავით ბიზანტიას მადგნენ.

ვიკინგ-ნორმანების ინგლისის მეფეებთან ხანგრძლივი ომები ჰქონდათ. 1066 წლის 27-28 სექტემბერს ლანტი ნორმანდის ჰერცოგმა ვილჰელმმა, რომელიც ისტორიაში დამპყრობლის სახელით არის შესული, ლანტი 1400 ნავით, 10 ათასი ჯვითა და მძიმე შეიარაღებულ ცხენოსან რაზმით რაზმით გადალახა და ინგლისის სამხრეთ სანაპიროზე ქალაქ ჰევისთან დაბანაკდა.

იმე წლის შემოდგომაზე 14 ოქტომბერს ჰასტინგის ბრძოლაში ვილჰელმმა ანგლოსაქსონების მეფე ჰაროლდი დაამარცხა და ინგლისის ტახტს თავად დაეკავა.

სახელი ლაშქრობების მზანი მარცვითან ერთად ახალი მშენების ტუნა-დასახლება იყო, სადაც ატლანტის ოკეანეში ბერეი ახალი კუნძულის აღმოჩენა მოჰყვა.

ვიკინგებს 620 წელს შოტლანდიის დასავლეთი ატლანტის ოკეანეში მდებარე ჰებრიდის კუნძულებს მადგნენ. 800 წლიდან იწყება ატლანტის ოკეანის ჩრდილო-

აღმოსავლეთი ნაწილში მდებარე ფაროსონი კუნძულების დასახლება. 820 წელს ორლანდიაში დღევანდელი ლუბლინის ადგილზე სახელმწიფო შექმნეს.

ორქისა და შეტლენდის კუნძულებთან მალევე შემდეგ ცერვა კიდევ უფრო ჩრდილო-დასავლეთით გაგრძელდა, რაც 860 წელს კუნძულ ისლანდიის აღმოჩენით დასრულდა.

შეიძლება ვიკინგები ისლანდიას უფრო ადრეც იცნობდნენ, მაგრამ პირველი ვინც ფეხი დადგა და ისტორიისათვის არის ცნობილი, იყო ინგოლფი ნორვეგიდან.

მეცნიერების ვარაუდით, 930 წლამდე 20-დან 30 ათასამდე ნორვეგიელი, ვისაც მეფის მონილესთან კონფა არ სურდა, ისლანდიაში გადასახლდა. რამდენიმე დღის სახეობითი ცერვაში ადამიანები ოჯახებით, საოჯახო ნივთებითა და შინაური ცხოველებით მოგზაობდნენ.

ისლანდიიდან მკვლელობისათვის სამი წლით გაკეტულმა ვიკინგ წითურმა 981 ან 982 წელს კუნძულ გრენლანდიას მადგნა. გადასახლებიდან ვიკინგი ისევ ისლანდიის დაუბრუნდა და „არწივთა ქვეყნის“ შესახებ ამავე ჩამოიტანა, ხოლო ერთი წლის შემდეგ რამდენიმე ასეულ ადამიანთან ერთად 35 ნავით გრენლანდიისაკენ გაეცრა. ნავების ნაწილი სტიკამ შერყრა ან უკან გაბრუნდა და მხოლოდ 14-მა მთავრმა საყარაუდოდ 400-500 ადამიანი კუნძულის შუა დარბით ხელსაყრელ დასავლეთ სანაპიროს მადგნა.

კიდევ უფრო შორს დასავლეთით ამერიკისაკენ ცერვა მოახერხა ვიკინგთა ვაჟი ლეიფ ბუნდინმა, რომელმაც 1000 წელს ამერიკის მაწანვე ბოსტონის მახლობლად ფეხი პირველად დადგა.

ის მცურავი საშუალებები, რომლითაც ვიკინგები ზღვებსა თუ ჩრდილო ატლანტიკაში მოგზაობდნენ, უფრო მეტად ნავი იყო, ვიდრე ხომალდი.

გემთმშენებლობაში დიდიგატეხილი ვიკინგები სხვადასხვა სახის მცურავ საშუალებებს აგებდნენ. მათ შორის იყო დიდი და გრძელი საბრძოლო ნავი დრაკონი და მასზე პატარა ნავი – შნეკი, საყურეო გემები – ქანგი და ქანგი, კაპოტურეო ცერვისათვის განკუთვნილი ბარდები და სხვა.

ვიკინგთა სახელმანეთმშენებლად რაკარი უკმაჩნა, მაგრამ კოლით აგებულ ნავს წარმოადგენდა, რომლის ცხენი და კარი მალე ფორმირებული და აბსტრუქციული გადმოდიდა. მოწინააღმდეგის შესაძინებლად ფორმირებული სტილიზებული დრაკონის თავი, ხოლო აბსტრუქციული – კუდი ამოიჭრებოდა. ორჯერ ფორმირებული ადამიანის, ცხოველის, ფრინველის ან გველის თავის ფორმურ ბევ უფრო იყო.

დრაკონების სიგრძე 15-23 მეტრს და სიგანე 2-5 მეტრს აღწევდა, ხოლო წყალქვეშა 2,8-დან 20 ტონამდე ადიოდა. ნავის

**მაგნუს ანდერსენის
დრაკარი „ვიკინგი“**

ზომებიდან გამომდინარე, წყალგაძირი 32-დან 90 სანტიმეტრის ფარგლებში მრეკვება და დრაკარისათვის მდინარეში ცურვა სართულის არ წარმოადგენდა.

თავიდან დრაკარები მხოლოდ ნიშების გამოყენებით დაცურავდნენ და იალქნები მოგვიანებით შემოვიდა, თუმცა ნიშები მაინც რჩებოდა და იგი ვიწრო ფარგატებში, ზღვაში არასასურველი ქარის ან ნაპირიდან სწრაფად გაცლის დროს გამოიყენებოდა.

საჭის მოგალობის მარჯვენა ბორტზე ახტრმტეცვითან სტრაპებით დამკრებული დიდი ნიშაბი ასრულებდა. ნაგების ზომების ზრდასთან ერთად საჭის ნიშაბი დიდი და მძიმე ხეზიდა, ამიტომ საკუთალური დამკრები განდგა.

ნიშებისათვის მოსასმელად ბორტებში პატარა ამანჭურები კოვლებოდა, რომელსაც აგრეთვე ცურვის დროს მრეკელი ფარები მალავდა.

სანტერესოა, რომ დრაკარზე მჭინძეებისათვის დასავალიში მჭრხები გათვალისწინებული არ იყო და ამის მოგალობის მჭინძის საკუთარი სიყრტი ასრულებდა.

ცველაზე მცირე ნავს 10 წყვილი ნიშაბი ჰქონდა. ინგლისზე მოყოლილ თავდასხმებში ძირითადად 16-18 წყვილი ნიშაბი ადუკრეული ნაგები ნაწილობრივდნენ. XI საუკუნიდან ვიკინგმა გემთმშენებლებმა ნაგებზე ნიშების რაოდენობა 25, 30 და 35 წყვილამდე გაზარდეს.

ღია ზღვაში ცურვისას დრაკარის გეპაჟი ერთ დიდი ზომის, თითქმის, ზოლიან აფრას იყენებდა.

კორპუსის გარსამოსი ფერების ერთმანეთზე გადფარვით იცვრებოდა და შანპოუტებზე ტყავის თასებით მავრდებოდა. უფრო გვიანდელ ნაგებში ტყავის თასები რკინის ლურსმანს შეცვალა.

დრაკარს ბორტზე ან თოქზე ჩამოული პატარა კანკლი ყოველთვის თან ახლდა. აუცილებელ საგნებს მიეკუთვნებოდა კარავი, რომელსაც ყოველ საღამოს ნაპირზე და

იშვითად ცურვის დროს ნავზე შლიდნენ.

ვიკინგების საზღვაო ბრძოლის ტაქტიკა სახმელეთოსაგან დიდად არ განსხვავდებოდა. ნაგები სოლისებურად ქუჩობდნენ, რომელსაც სათავეში მთავარი ნავი ევგა. აბრღეთი შეტაკებას წინ უსწრებდა ისრებით, შეტების და ქვეითი ერთმანეთის გამასხიბლება, რომლის დროსაც მჭინძის მჭირე ადამიანი ფრთხილ იცავდა.

ღრითა განმსვლბაში დავროილი სანაფეგაციო ცოდნა ვიკინგებს ატლანტის ოკეანეში ხანგრძლივი ხნით ცურვის საშუალებას აძლევდა. სასურველი მამართლებით ორიენტრებისათვის პოლარულ ვარსკვლავს, მზესა და პრიმიტიულ ხელსაწყოებს იყენებდნენ. შორეულ მხარეებისაკენ ძირითადად ზაფხულში იმობით დაცურავდნენ, როცა ნისლი, ღრუბლიანი ამინდი და შტორმი ნაკლებად მოსალოდნელი იყო.

ვიკინგების ცხოვრება ზღვასთან იმდენად მჭიდროდ იყო დაკავშირებული, რომ ბელადები თავიანთი საბრძოლო ნაგები იკრძალებოდნენ. ნაპირზე ამოტანილ დრაკარში გარდაცვლილს თავის აბრავითა და საჭირი ნივთებით ათავსებდნენ. შემდეგ ნავსარკიფავს ღრმა ორბოში უშვებდნენ, ზემოდაც ქვის კამარას უკეთებდნენ და მიწის ყორღანით ფარავდნენ.

თანამედროვე ვიკინგები

1904 წელს ოსლო-ფიორდის მახლობლად ისტავერგეში ქვიშის ბორცვის ქვეშ 21 მეტრის, მდიდრული ხის ორნამენტებით მორთული, კარგად შენახული ნავი აღმოჩნდა. ამ ნავით თავის ბოლო მოგზაურობაში დედოფალი ასა გაემგზავრა. მასზე ნაპირი იქნა კარგად შენახული სიყრები, საწოლები, საწაფი დაზგა ნაწილობრივად მოქსოვილი ნაჭრით, ცხენების, ძაღლებისა და ხარის ჩინებები.

ვიკინგების პირველი ნავი 1880 წელს გოცტაში (სამხრეთ ნორვეგია) იპოვეს. დაახლოებით 900 წელს აგებული დრაკარი საკმაოდ კარგად შემონახული აღმოჩნდა. ნავის სიგრძე 23,3 მეტრს და სიგანე 5,2 მეტრს შეადგენდა. ჰქონდა 16 წყვილი ნიშაბი და გეპაჟი 80 კაცს ითვლიდა. სანამ ერთი ცვლა ვახტზე იმყოფებოდა და რაც ძირითადად ნიშების მოძის ნიშნავდა, მჭირე ისვენებდა ან იბრძოდა.

ვიკინგების საჭაპრო გემების შესახებ შედარებით ნაკლები ინფორმაცია მოიპოვება. საბრძოლო ნავისაგან განსხვავებით საჭაპრო გემი მოკლე და განიერი იყო. ჰქონდა მალე წყალზედა ბორტი და მხოლოდ აფრების გამოყენებით დაცურავდა.

1920 წელს დანიელმა მეოცეზებმა კუნძულ ზელანდიაზე ქალაქ როსიკელს მასლობლად სკულდელევასა და როსიკელ-ფიორდის შორის ვიკინგების ჩამძრული ხომალდები აღმოაჩინეს.

XI საუკუნეში მტრის ფლოტის ბორტში შემოღწევის თავიდან ასაცილებლად ქვებით დატვირთული რამდენიმე ხომალდის ჩამძრვით ბორტის შემოსასვლელი გადაიჭრა.

1957 წელს ხომალდების ნაშთების ამოწაწევი საშუალებით დაიწყო და რამდენიმე სეზონზე ყინვარებს ზღვის სიღრმიდან 45 ათასამდე დამხსრვვეი ამოწიეს. ნაშთების სათანადო აღმოჩენების შემდეგ ზუთი ხომალდის ნაწილობრივი რესტავრირება მოხერხდა.

ერთ-ერთი მათგანი 16,3 მეტრი სიგრძის მჭირე — ქარის ტიპის საჭაპრო გემი გამოდგა. გემს ცხერისა და კაჩოზე ნახევრწინაყრული

ნაცმო-უცნობი ყარაბაღში

აზერბაიჯანელთა
ძველანაყოფი შეტყვის წინ

დახასპრუშო.
დახასპრუშო არანაშო №13

ამერიკაგაქსიის სამხედრო ოლქიდან მიღებულმა სხვადასხვა სახის მრავალ-რიცხოვანმა შეიარაღებამ 1992 წლის მეორე ნახევრიდან ორივე მხარეს საბრძოლო მოქმედებათა გაფართოების პირობები შეუქმნა.

სომხური მონაცემებით, 1992 წლის გაზაფხულზე ყარაბაღში აზერბაიჯანის 21-ათასიან არმიასთან ერთად „ომონის“, ტერიტორიული ფორმირებებისა და მოხალისეთა რაზმების 12-ათასიანი კორპუსი მოქმედებდა.

იმავე პერიოდისათვის ყარაბაღის სომხური არმიის რიცხოვნობამ დახსოვებით 8 ათას კაცს მიაღწია, საიდანაც 4500 ადგილობრივი, 3 ათასამდე სომხეთიდან შემოყვანილი სამხედრო და რამდენიმე ასული სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსული სომეხი მოხალისე იყო.

მძიმე შეიარაღებიდან ყარაბაღელები ჯავანტურქების 150 ერთეულსა და 60 სახტრელით სისტემას ფლობდნენ. სულტ მხარედ საპაირო თავდაცვა რჩებოდა. 6 ერთეული 3V-23-2-ის ტიპის საზენიტო ავტომატა, 4 თვითმავალი საზენიტო დანადგარი „მლიკა“, 4 ერთეული C-60-ის ტიპის საზენიტო ქვეყები და რამდენიმე ათეული „სტრელა-2M“ საკმარისი არ იყო. სომხეთიდან მოგვიანებით მიღებული C-60-ის ტიპის 8 ქვეყები და აზერბაიჯანელებისათვის წარმოქმნილი

თითო-თითო 3V-23-2 და „შილაკა“ მფლობელობაზე ბევრად არ ცვლიდა.

საბრძოლო მოქმედებებში გარდატეხის შესატანად ყარაბაღის არმიამ 1992 წლის ივნისის მეორე ნახევარში შეტევა შაუშთან რაიონიდან ქალაქ ხანლარის მიმართულებით დაუწყო და ოპერაციის წინ მესანგრეები შესაძლო მიმართულებების ნაღებისაგან გაუსუფთავებს შეუდგნენ.

ჩანაფიქრი აზერბაიჯანელმა სამხედროებმა დროულად ამოიცნეს და გენერალური შტაბის უფროსის გენერალ-ლეიტენანტ ვალენტ ბარშაღლის ხელმძღვანელობით მსხვილმასშტაბიანი შეტევითი ოპერაცია მომზადდა.

1992 წლის 12 ივნისს აზერბაიჯანის არმიის ოთხი ათასიანმა დავაულებამ (მე-3 განსაკუთრებული მოტივსრული და მე-4 სატანკო ბრიგადები, 6 ტერიტორიული ბატალიონი, ბატალიონი „გურტულუმი“, მინაგანი ჯარის ნაწილები) ზედა ყარაბაღში ხანლარ-ნაფთაღანის რაიონიდან შაუშანის მიმართულებით არტერიის, საბრძოლო შეუდგურებისა და მთიერი თვითმფრინავების მხარდაჭერით მოუღონდელი და მთიერი დარტყმა განახორციელა. იმდროულად შეტევითი ხასიათის მოქმედებები ადგილზე (მარაგაქრტი) სამხრეთის და ასერანის ჩრდილოეთისა და სამხრეთის მიმართულებებზე შესრულდა.

ორ დღეში ლიკვდაცია გაუქმდა ყარაბაღის არმიის მოგვიანების გამაგრე-

ქმნდა. ასეთი გეგმის ჩრდილო ატლანტიკაში ისლანდიასა და გრენლანდიაში ცურვის დროს იცვლებოდა.

ვიკინგების საზღვაო ლაშქრობების გასამართლებად და ნავების საზღვაოსანი შესაძლებლობათა შესაძლებლად ქრონოსატებმა დრეკარის არა ერთი ასლი ააგეს და ზღვაში გამოცადეს.

1893 წელს კაპიტანი მარტენ ანდერსენი 12 თანამოაზრესთან ერთად დრეკარი „ვიკინგი“ ბერგენიდან რიკგაში 40 დღე სვავდა და ნავის მძღალი საზღვაოსანი თვისებები დამტკიცა. ცუდი ამინდის მოუხდევად, „ვიკინგი“ დაახლოებით 10 კანის უკენებდა.

ოკენებში უკენებდა, ღია და დაბადობრივანი ნავით ცურვა ძალზე სახიფათო და სარისკო საქმეა. ამის დადასტურება 1950 წელს მომხდარი ტრაველია გახდა, როცა ბალტიის ზღვაში დრეკარი „კორმენ ფრისკი“ მთელი კიპაით უკენებდა დაიკარგა.

2007 წლის 14 აგვისტოს ვიკინგების რეკონსტრუირებული დრეკარი „სავსინგსენ ფრა გელნდალუ“ ირლანდიის პორტ დუბლინში შევიდა. დანიური რისკილუდან ცურვა 44 დღე გაგრძელდა და 1700 კილომეტრი დაიფარა. ცურვა მხოლოდ აფრებისა და ნიშების გამოყენებით მიმდინარეობდა. 30-მეტრიანი ნავი კიპაით 16-დან 64 წლამდე ასაკის 40 მძაყასა და 25 ქალს თვლიდა. ისტორიულად დადასტურებულია, რომ ვიკინგები დასავლეთ საქართველოშიც იმყოფებოდნენ. XI საუკუნეში 3 ათასამდე ვიკინგი საქართველოს მოადგა და 700 მთავანი დრეკარებით რაიონის შესარაივად მდინარეს აღმა აუფრა.

საქართველოში ვიკინგების ერთ-ერთი შემოსევა ინგვარის მოგზაურობასთან არის დაკავშირებული და შეფერვა საზოგადოება „ვიტერანები“ ამ მოგზაურობის გასამართლებად გოცქვადში ნაპირით ერთ-ერთი კანონის მიხედვით 2001 წელს მისი ასლი აგო. კანონის სახელად „ჰიმინგლევა“ დაარქვს.

„ჰიმინგლევა“ სიგრძით 9,75 მეტრი და სიგანით 1,86 მეტრი იყო. ჰქონდა 16 კვადრატული მეტრი აფრა და 3 წველი ნიჩაბი. კიპატი 9 კაციანი შედგებოდა.

ექსპლიცია 2004 წლის გაზაფხულზე ურანიის სამხრეთში გამაღსენსკიიდან (ძველი შვედური სოფელი) არე ახლანდელი ზმიევიდან დაიწყო. „ჰიმინგლევა“ ფოთამდე ყირიბის ნახევარკუნძულისა და რუსეთის კავკასიის სანაპიროს გავლით მოაწვია.

რაიონი შევდები საქართველოს სიღრმეში შემოვიდნენ და მტკუნებდნენ მისაღწევად კანონის სამხედრო გზით გადატანა მოუწიათ. მოგზაურობა ბაქოში დასრულდა, რთაც შედგმა მოგზაურობა ძველ დროში მსგავსი გზის არსებობის შესაძლებლობა დამტკიცეს.

თეიმურ ჩაჩანიძე

ბულ რაიონის ასერანის მიმართულებაზე ბრძოლებმა მძიმე ხასიათი მიიღო და 6 სოფლის დაკარგვის შემდეგ სომხებმა აზერბაიჯანელთა შეტევის შეჩერება მოახერხეს.

4 ივლისის აზერბაიჯანის არმიის 703-ე ბრიგადამ და ცალკეულმა ბატალიონებმა მძიმე ბრძოლებით ყარაბაღის სიდილით მჭიდრო ქალაქი აგდერე დაიბრუნეს.

3 ივლისის ეუთოს მინსკის ჯგუფმა მხარეებს 9 ივლისიდან 30-დღიანი ცეცხლის შეწყვეტის თხოვნით მიმართა. პაუზებს მხარეები ჩვეულებრივ ძალთა დასვენება-გადაჯგუფებისათვის იყენებდნენ და ეს მომენტი ხელიდან არც ამჯერად გაუშვეს. 15 ივლისის ყარაბაღის არმია კონტრშეტევაზე გადავიდა, ტერიტორიის ნაწილი უკან დაიბრუნა და აგდერეს მიუახლოვდა.

ავესტოს დასაწყისში აზერბაიჯანის არმიამ შეუხვედრი დარტყმებით სომხებს ისევ უკან დაახევინა, ყარაბაღის ტერიტორიის შესაძლებელ და აგდერე-ქალაქვარის საუკეთესო მდებარეობის 121-კილომეტრიან მონაკვეთზე კონტროლი აღადგინა.

ამ ოპერაციის შედეგად სომხეთის არმიამ მნიშვნელოვანი დანაკარგები განიცადა. აზერბაიჯანელთა მხრიდან მე-3 ბრიგადის სამოქმედო რაიონში სომხებს 2 ათასამდე მოკლულ-დაჭრილი ჰყავდათ.

თმის შემდგომი პერიოდი მილიანად ლაჩინის კორიდორისათვის მიმდინარე ბრძოლებს დაუკავშირდა და მისმა დაცვა სომხეთის არმიისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა შეიძინა. კორიდორის მიუღწევარ პერიოდებზე პოზიციების გამაგრება და სხვადასხვა ღრის საცეცხლე საშუალებებით არმად ემულირებულთა თავდაცვითი ზღუდეების შექმნა მიმდინარეობდა.

საფორტიფიკაციო საშუალებებისათვის ხელის შეშლის აზერბაიჯანი შორსმსროლელი და რეაქტიული არტილერიით, ხოლო ავგისტოდან ავიაციით ცდილობდა.

აზერბაიჯანელები ბომბდამშენებად მოიერიშნენ Cy-25-ებს, სასწავლო-საწვრთნელ L-29-ს, აგრეთვე MiG-25PB და Cy-24P ტიპის შვედურ თვითმფრინავებს იყენებდნენ, თუმცა ამ უკანასკნელ ბომბებს სისტრეზულად სათანადო გადაკეთება ესაჭიროებოდა. ასეთი ბომბდამშენის მფრინავი სამიზნეს ვიზუალურად ირჩევდა და დაბომბვები მეტწილად მშვიდობიანი მოსახლეობის მსხვერპლით მთავრდებოდა.

საავიაციო კადრების ნაკლებობის სათანადო ანაზღაურების სანაცვლოდ

ყარაბაღის არმიის მებრძოლები

ყოფილი საბჭოთა არმიის მფრინავები ავსებდნენ და ერთ-ერთი მათგანი იური ბელიჩენკო ტყვედ ჩავარდა, როცა 1992 წლის 20 ავგისტოს ყარაბაღის საზენიტო საშუალებებმა აზერბაიჯანელთა MiG-25 ჩამოაგდეს. ყარაბაღელებმა კიდევ ერთი რუსი მფრინავი ანატოლი ჩისტაკოვი დაატყვევეს, როცა 18 სექტემბერს აზერბაიჯანელთა MiG-21 დავალების შესრულებისას ჩამოვარდა.

სექტემბრის დასაწყისში გენერალი ვალენტ ბარშადლი გენშტაბის უფროსის თანადეობიდან გადადგა. ზემო ყარაბაღში მიმდინარე ოპერაციის გაგრძელებაზე უარი ითქვა და მთელი ყურადღება ლაჩინზე იქნა გადმოტანილი.

ლაჩინის კორიდორი ყარაბაღისაკენ შეუფერხებლად ატარებდა სომხეთის არმიის ნაწილებს, მძიმე ტექნიკასა და საბრძოლო საშუალებებს. ამ უმნიშვნელოვანესი სატრანსპორტო მაგისტრალის გადაკეტვის მიზნით 18 სექტემბერს კორიდორის ჩრდილოეთის მონაკვეთზე აზერბაიჯანელთა მე-2 საარმიო კორპუსმა გენერალ დალდაშ რზაევის მეთაურობით შეტევა წამოიწყო.

პარალელურად მე-3 სამთომსროლელი პოლკის ქვედანაყოფებმა და AH-2-ის ტიპის თვითმფრინავებიდან გადამოსხმულმა სპეცრაზმის საპარაშუტო ღესანტმა ყარაბაღის ქედებიან შუშას შეუტია. შესაძლებელია ყარაბაღის

სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში რაიკეტრ ზოჯავენდის (მართუნის) მიმართულებით განხორციელდა.

ორდღიან ბრძოლებში აზერბაიჯანის არმიამ მოწინააღმდეგის პოზიციებში ღრმად შეჭრა შეძლო და ლაჩინის კორიდორში კომუნიკაციები რამდენიმე ადგილზე გადაიკეტა. 19 სექტემბერს 704-ე ბრიგადის ორმა ბატალიონმა ზოჯავენდი დაიკავა, ხოლო მე-2 საარმიო კორპუსს ლაჩინამდე რამდენიმე კილომეტრი ამოერბდა, მაგრამ მძიმე ბრძოლებით სომხეთის არმიამ მდგომარეობის აღდგენა მოახერხა.

21 სექტემბრიდან მოვლენებში ისევ რუსეთი ჩაერთო და მხარეებს მოლაპარაკებების პროცესი მოახვია, ხოლო თავდაცვის მინისტრი რამიზ გაზიევი არაზულსაყრელი პირობებით ცეცხლის შეწყვეტას დათანხმდა.

შეთანხმების დაცვა მაინც არ მოხერხდა და აზერბაიჯანის საბრძოლო მოქმედებებში გარდატეხის შეტანისათვის ხელსაყრელი მომენტი ხელიდან გაუშვა. რეზერვების შეცვანით სომხეთის არმა აქტიურ მოქმედებებზე გადავიდა, აღდამის რაიონში რამდენიმე სოფელი დაიკავა და 16 ნოემბერს ყარაბაღის გარეთ შუმაველასის დამაკავშირებელ გზაზე მდებარე ქალაქ ალდაშს სამხრეთიდან მოუახლოვდა. ბაქოს სამხედრო სასწავლებლის კურსანტთა თვადიდებამ ალდაშ გადა-

არჩინა და სომხეთის არმია საწყისი პოზიციებისაკენ მიაბრუნა.

სომხების კიდევ ერთი შეტევა აზერბაიჯან-სომხეთის საზღვრის სამხრეთ სექტორში ზანგილანის რაიონში განვიტარდა, სადაც რვა სოფლის დაკავება მოხერხდა.

სასაზღვრე აზერბაიჯანი ფრონტისპირა ზოლში სომხეთის ტერიტორიაზე მდებარე სამრეწველო და ენერგეტიკული ობიექტების საპროტექციო-სააგაციო შემაწვებელ დაბოძებაზე გადავიდა. დაიბოძა ღაფანი, გორისი, ვარდენისი, კრასნოსელსკი, იეკვანი, რასაც თან შეეძლია დამოსახლების მსხვერპლი ახლდა.

1992 წელს აზერბაიჯანმა მდგომარეობის გამოსწორება ვერ შეძლო და ყარაღისის ტერიტორიის დიდ ნაწილს კვლავინდებურად სომხეთი აკონტროლებდა.

1993 წლის კამპანია აზერბაიჯანის არმიაში მკაცრ ზამთრის პირობებში 15 ანგარს ჩილდირინ-სირხავენდის რაიონიდან სტეფანაკერტისაკენ გაჭრის მცდელობით დაიწყო, მაგრამ ოპერაციის დაგეგმვის დროს დაშვებულ შეცდომებს, აკაოროდინრეულ მოქმედებებს და რეზერვების შეგროვებად დაგვიანებას ამოცანის შეუსრულებლობა მოჰყვა.

ინგარის ბოლოს აზერბაიჯანის თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით, პოლკოვნიკმა სურეთ პუსეინოვმა მე-2 საარმიო კორპუსის ნაწილები ფრონტთან მოხსნა და განჯის რაიონში გადაიყვანა. სანაყვლოდ ფრონტის ხაზი ნაკლებად მომზადებულია ქვედანაყოფებმა დაიკავეს.

ამ ბრძანების შედეგები მიმდებარეობდა 5 თებერვლის სომხეთის არმია აფერი რაიონში მასირებული საარტილერიო ცეცხლის თანხლებით შეტევაზე გადავიდა და აზერბაიჯანს კიდევ რამდენიმე დასახლებული პუნქტის დატოვება მოუხდა. ოპერაციაში აღინიშნა რუსეთის არმიის გეოგრაფიის 127-ე დივიზიის 128-ე მოტომსროლელი პოლკის პირადი შემადგენლობის, ღონისა და ყუბანის კახეთა ფორმირებების მონაწილეობა.

მარცხს სახალხო ფრონტის განცხადება მოჰყვა, სადაც აღნიშნული იყო, რომ სურეთ პუსეინოვმა სომხეთისათვის სოფლების ჩასაბრუნებლად ჯარები აფერის რაიონიდან შეგროვებულად გაიყვანა. განჯაში რუსეთის არმიის 104-ე დივიზიის მფესანტეთა დაცვის ქვეშ მყოფ პუსეინოვის განიარაღება არ ხერხდებოდა.

მარცხის გამო 20 თებერვლის თავდაცვის მინისტრი რაგიმ გაზაიევი მოხსნა და მისი ადგილი დაიღმა რაგემა დიაკაევი.

1993 წლის გაზაფხულში სომხეთის

თის არმია ლაჩინის კორიდორისათვის ჩრდილოეთიდან და სამხრეთიდან უსაფრთხოების ზონების შესაქმნელ მოქმედებებზე გადავიდა, რითაც მიმდებარე აზერბაიჯანული რაიონების დაპყრობას შეუდეგა. ამ ამოცანის შესაბამისად პირველი შეტევის სამიზნე კორიდორის ჩრდილოეთით — ქალბაჯარის რაიონი გახდა.

აზერბაიჯანის დანარჩენი ტერიტორიიდან პრაქტიკულად იზოლირებული ქალბაჯარი სომხეთსა და ყარაბაღს შორის იყო მოქმედებული და ოლი სამიზნე ჩანდა. მით უფრო, რომ მაღალმთიან რაიონს აზერბაიჯანული მცირერიცხოვანი ძალები იცავდა, რომლის მომარაგება და უზრუნველყოფა მხოლოდ ავიაციით თუ ხერხდებოდა.

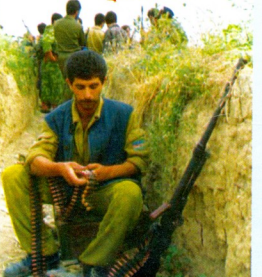
სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებას გადატანა ერევანში ყარაბაღის ძალების მხრიდან თავდაცვის იძულებით ღონისძიებად წარმოადგინა, რომლებიც ქალბაჯარიდან და აღდამიდან აზერბაიჯანელთა ერთდროული დარტყმებით ყარაბაღის შუაზე გაყოფა აღიკვეთა.

სომხეთის არმია შეტევა 25 მარტს ვარდენის-ჯერმუკის რაიონიდან და ლაჩინის კორიდორიდან განავითარა. აზერბაიჯანულ მონაცემებით, სომხების მხარედახმარ შეტევაში რუსეთის არმიის გეოგრაფიის 127-ე მოტომსროლელი დივიზიის ქვედანაყოფები, ლაგოდენის სპეცდანიშნულების მე-12 ბრიგადის ბატალიონი, ტანკები, საბრძოლო შეუღლებუნიები და დაუდგენელი წარმომავლობის მოიერიშე თვითმფრინავები მონაწილეობდნენ.

2 აპრილს სომხეთის არმია ქალბაჯარ-განჯის გზის ბლოკირება მოახდინა და მეორე დღეს ქალბაჯარში შევიდა. 5 აპრილს ომაღის უღელტეხილის დაკავებით განჯასთან დამაკავშირებელი გზა ჩაიკეტა.

სახზე იყო აგრესია, რომელსაც 6 აპრილს აზერბაიჯანმა საფრთხილო მო-

ბრძოლების შორის შესვენების დროს

ბილიზაციის გამოცხადებით უნახა.

ახლა საფრთხე ყარაბაღის სამხრეთით ფიზულის, გუბადლის, ზანგილანისა და ჯაბრალის რაიონებს დაემუქრა, მაგრამ დროებით ამ რაიონებში მდგომარეობის შენარჩუნება მოხერხდა.

4 ივნისს აზერბაიჯანის სამთავრობო ჯარები განჯაში პოლკოვნიკ სურეთ პუსეინოვის 709-ე ბრიგადის განიარაღებას შეეცადნენ, მაგრამ შეიარაღებული წინააღმდეგობა დახვდათ და ქვეყანაში თავად აღმოჩნდნენ. ამის შემდეგ განჯაში ძალაუფლება სურეთ პუსეინოვის ხელში გადავიდა და მაშაზეთა ქვედანაყოფები ბაქოსკენ დაიძრნენ.

ივნისის იმ ტრაგიკულ დღეებში მამინდელმა ხელისუფლებამ გამოსავალი ჰიბარ ალიევის სახელმწიფო თანამდებობაზე ოფიციალურად მოწვევაში დაინახა და 24 ივნისისა დას პრეზიდენტის უფლებებით აღმურვა.

პოლიტიკური მიზეზებით ქვეყანაში შექმნილი არასტაბილური მდგომარეობა საბრძოლო მოქმედებათა მსვლელობაზე შესაძლებელ გადუნებას ახდენდა და მოპირდაპირე მხარის მიზნების შესრულებას უადვილებდა.

შექმნილი მდგომარეობით სომხეთმა ისარგებლა და ცენტრალურ ფრონტზე აფერეს მიმართულებით შეტევა 6-თახიანი დაჯგუფებით განავითარა. ქვეითებს მხარდაჭერას ჯავანტექნიკის 75 ერთეული, არტილერია და საბრძოლო შეუღლებული ფრეზები უკეთებდნენ.

შეტევის მოგერიება ავიაციისა და შორისმოროლელი საზღვაო არტილერიის გამოყენებით მოხერხდა, ხოლო 18 ივნისს ბრძოლებში რეზერვების შეყვანით მდგომარეობა გამოსწორდა.

25 ივნისს სომხეთის არმია აღდამ-აფერეს საავტომობილო გზა გადაჭრა, ქალაქის გარშემო სტრატეგიული სიმაღლეები დაიკავა და პოზიციური უპირატესობის მიღწევის შემდეგ მეორე დღეს აფერე აიღო.

სომხების შეტევის მომდევნო სამიზნე აღდამ იყო, რომელსაც ყარაბაღში „აგრესიის ბუღს“ ეძახდნენ. ქაბაქის მახლობლად აზერბაიჯანის არმიის საბრძოლო საშუალებათა დიდი საწყობები და საარტილერიო ბატარეები იყო განლაგებული, საიდანაც სომხეთის არმიის პოზიციები რეგულარულად იბომბებოდა.

აღდამზე გამავალი საავტომობილო გზები ფიზულის, გუბადლის, ზანგილანისა და ჯაბრალის რაიონებთან სატრანსპორტო კავშირს უზრუნველყოფდა და ქალაქის ადგილი სომხეთის არმიისათვის ლაჩინის სამხრეთით მდებარე აზერბაიჯანუ-

„ალბანის“ ტიპის რაკეტების
თვითნაკეთი გამშვები დანადგარი

ლი რაიონების დაკავების ამოცანა ბევრად მარტივდება.

ივლისის პირველ რიცხვებში სომხეთის არმიის 6 ათასი სამხედრო მოსამსახურე ჯავშანტექნიკის 140 ერთეულის, 100 საარტილერიო სისტემისა და 8 საბრძოლო შეველმფრენის მხარდაჭერით აღდამისკენ დაიძრა.

ქალაქს 10 ათასამდე კაცი (708-ე ბრიგადა, შინაგანი ჯარის ქვედანაყოფები, ტერიტორიული ბატალიონები და მოხალისეთა რაზმები) იცავდა. 3-4 ივლისს სომხურმა ფორმირებებმა ძლიერი დარტყმებით აღდამის ფრონტს ჩრდილო და სამხრეთ მონაკვეთებზე გააღრმავეს და ქალაქის გარეუბნებში შევიდნენ, მაგრამ 708-ე ბრიგადამ შეტევის მოკერძოება მოახერხა.

22 ივლისს ძლიერი საარტილერიო მომზადების შემდეგ სომხეთის არმიამ ტანკებისა და შეველმფრენების მხარდაჭერით აღდამს სამი მხრიდან შეუტია და ქალაქი აიღო.

აზერბაიჯანის არმიის მარცხის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ე.წ. „სამხედრო ოპოზიციის“ არაკომპეტენტურობა გახდა, რომელიც ხშირად არასწორ გადაწყვეტილებებს იღებდა.

11 აგვისტოს სომხეთის არმიამ შეტევა ყარაბაღის სამხრეთით ფიზული-ჯაბრადლის მიმართულებით განაგრძო და 20 რიცხვში ჯაბრადლი, ხოლო 22-ში კი – ფიზული დაიკავა. 31 აგვისტოს აზერბაიჯანის ბოლო მნიშვნელოვანი ქალაქი გუბადლი დაეკა.

მოსპო ღამინის კორდონის ბლოკირების საფრთხე სამხრეთიდან და სექტემბრის დასაწყისში სოხეთის არმია ირანის საზღვარს 4-5 კილომეტრით მოუხლოა. 23 ოქტომბერს სომხებმა პორადიზი,

28 ოქტომბერს რკინიგზის საღვური მონჯივანი და 1-ელ ნოემბერს რაიკენტრი ზანგილანი დაიკავეს. აზერბაიჯანელთა პოლი შეიარაღებთა და საბრძოლო ტექნიკით თბულებით ირანში გადავიდა.

აზერბაიჯანმა თავისი ტერიტორიის კიდევ 6 რაიონი დაკარგა და საბრძოლო მოქმედებებმა ყარაბაღიდან აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე გადმოინაცვლა.

აზერბაიჯანის სათავეში ჰეიდარ ალიევის მოსვლით ქვეყანაში სტაბილური მდგომარეობის ნიშნები გაჩნდა. დამოუკიდებელი ფორმირებები და არმიის ბრძოლისუნარიანობის ამაღლებისათვის კარგი პირობები შეიქმნა. განხორციელდა საბრძოლო შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის შეძენა, გადაიჭრა სამხედრო კადრების მომზადების საკითხი.

ოკუპირებული ტერიტორიების დასაბრუნებლად 1993 წლის 15 დეკემბერს აზერბაიჯანის არმია ერთდროულად ფიზულის, ზოჯაენდის, აღდამის, აფერენისა და ქალაქგარის მიმართულებით კონტრშეტევაზე გადავიდა.

შეტევის მთავარი მიმართულება ფიზულის რაიონში მდინარე არაქსის გაყოფილით განითავდა. გათავისუფლდა 11 სოფელი და 8 იანვარს 702-ე ბრიგადის მებრძოლებმა ქალაქი პორადიზი და არაქსზე ზუღაფერინის მნიშვნელოვანი ხიდი დაიბრუნეს. ფიზულთან და ჯაბრადლიდან სომხეთის არმიამ შეტევის შეჩერება მოახერხა.

ფრონტის ჩრდილოეთ მონაკვეთზე 701-ე ბრიგადამ ქალაქგარის რაიონში 12 სოფელი გათავისუფლა და ქალაქგარ-აფერენს გზა გადაჭრა.

შეტევის შესანერგებლად სომხებმა დამატებით 555-ე მოტომოსროლელი პოლკის, გოუმრისა მე-7 და ექიმადინის მე-9 გამაგრებული რაიონების ქვედანა-

ოფები შემოიყვანეს. 1994 წლის 21-22 იანვარს მე-9 რაიონის ერთ-ერთი ბატალიონი აზერბაიჯანელთა ჩასაფრებაში მოხვდა და პირადი შემადგენლობიდან 200-მდე მოკლულ-დაჭრილი ჰყავდა.

აბრეშოში ყარაბაღის გარშემო ვითარება ისევ დაიძაბა. სომხეთის არმია ქალაქ მირზაშირის (ტერტერის) რაიონში შეჭრასა და შემდგომი მოქმედებით ბარდა-ევლახის დაკავებას შეეცადა, რითაც ბაქო-თბილისის საავტომობილო მაგისტრალი იკეტებოდა.

9-10 აპრილს სომხეთის არმიამ დამატებითი ძალებისა და მძიმე ტექნიკის თავმოყრის შემდეგ აფერენს რაიონიდან შეტევა მირზაშირის, თალიშისა და გოულისტანის მიმართულებით წამოიწყო. ძირითად მიმართულებაზე 83-ე მოტომოსროლელი ბრიგადის 2000 სამხედრო 17 ტანკისა და 13 ჯავშანტრანსპორტორის თანხლებით მოქმედებდა.

ხუთგზის შეტევისა და ბრძოლებში დამატებით მე-5 მოტომოსროლელი ბრიგადისა და ცალკეულ მოტომოსროლელ ბატალიონ „იტგან მეტი“ შეყვანის შემდეგ, ფრონტის ხაზის გარღვევა მაინც არ მოხერხდა.

მძიმე ბრძოლების შემდეგ სომხეთის არმიამ აღდამის ჩრდილოეთით და მირზაშირის დასავლეთით მდებარე რამდენიმე დასახლებული პუნქტი დაიკავა.

33-დღიან ბრძოლებში სომხებს 1000 მეტი მოკლული ჰყავდათ და ჯავშანტექნიკის 50 ერთეული დაკარგეს. გაურესდა პირადი შემადგენლობის მორალური მდგომარეობა, მოიმატა დეზერტირობამ, გახშირდა საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობაზე უარისა და ჯგუფურად ტყვედ ჩაბარების შემთხვევები.

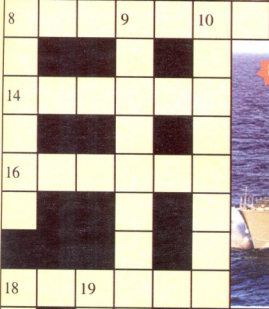
1994 წლის 12 მაისიდან ფრონტის ხაზზე აქტიური მოქმედებები შეწყვეტილია, მაგრამ დროდღრი პატარა-პატარა შეტაკებები მაინც ხდება.

ომის შედეგები ორივე მხარისათვის მძიმე გამოდგა. სომხეთის მონაცემებით, დანაკარგებმა 5856 ადამიანი შეადგინა, საიდანაც 3291 ყარაბაღელი სომეხი იყო. აზერბაიჯანელთა დანაკარგები 25 ათას ადამიანით არის შეფასებული.

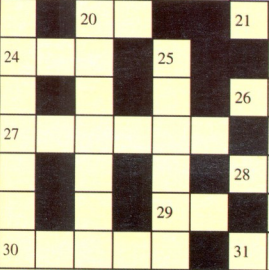
აზერბაიჯანელი ინფორმაციით, ომში 20 ათასი ადამიანი დაღუპა, 50 ათასი მეტი დაიჭრა, ხოლო 4 ათასი ტყვედ ჩავარდა, მძევლად იქნა აყვანილი თ უკვალოდ დარჩა. მილიონზე მეტმა ადამიანმა თავისი საცხოვრებელი მატიონი და ლტოლვილი გახდა. აზერბაიჯანის ტერიტორიის 20%-ის ამჟამად ყარაბაღის დეფაქტო ხელისუფლება აკონტროლებს.

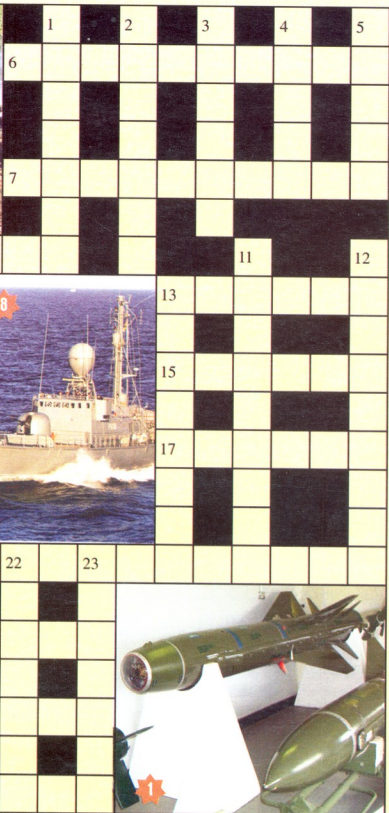
26

8

1

ქართული ენების საერთაშორისო კონგრესი

თარგმანად

6. სპორტის სახეობა; 7. სხვადასხვა ტიპის ცეცხლსასროლი იარაღის მქონე მებრძოლები; 8. გერმანული სარაკეტო კატერი, „ალბატროსის“ ტიპი; 13. იაპონური ავტომობილი; 14. შეჯიბრების დაწყების მომენტი; 15. დაბა სვანეთში; 16. ამორტიზატორი; 17. ამერიკული სამხედრო ავტომობილი; 18. ჩეხური რევოლვერი; 20. რთული სიტყვის პირველი ნაწილი, აღნიშნავს გაორმაგებას; 21. რჩეულ მსროლელთა ნაწილის კარაბინით შეიარაღებული ჯარისკაცი დასავლეთ ევროპის არმიებში IX ს-ის შუა წლებში;

ბამდე; 24. ბედ-ილაღი; 26. სლოვაკური თვითმავალი პაუბიკი; 27. პოლიტიკური პარტიის ხელმძღვანელი; 28. რეზინისძირიანი სპორტული ფეხსაცმელი; 29. ამერიკელი მომღერალი — კოკერი; 30. ამერიკული პისტოლეტი; 31. ძველებური საბრძოლო იარაღი.

შვითად: 1. ფრანგული საავიაციო ანტირადიოლოკაციური მართული რაკეტა; 2. ჯარისკაცების წყბლა მწყევში სიმაღლის მიხედვით; 3. ყანაღი, ფირალი; 4. მექსიკური პისტოლეტი; 5. სპირტიანი სასმელი; 6. კუბელი დიქტატორი; 9. რუსული

პისტოლეტი; 10. ამერიკული პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი; 11. ძირფასფენიანი მტაცებელი მუშაუნაირი ცხოველი; 12. უმცროსი მეთაურთა შემადგენლობის პირი სამხედრო-საზღვაო ფლოტში, რომელსაც აპარია სურსათითა და ნივთებით მომარაგება; 13. საზღვაო ბაზირების ამერიკული ფრთოსანი რაკეტა; 18. გერმანული პისტოლეტი; 19. აშშ-ის ერთ-ერთი უდიდესი სამხედრო პოლიგონი; 22. აშშ-ის საზღვაო-ჰაერო ჯარების ავიაბაზა; 23. დომას „სამი მუშავეტერის“ პერსონაჟი; 25. სამხედრო ფორმის ფარავა.

ქართული წინა ნიშნები გამოყენებულია „არსენალური“ პასუხები: **თარგმანად:** 5. სერდუკოვი; 6. შენბერგერი; 9. ევლბრომი; 11. სტერლინგი; 14. კაისი; 15. შუბოვი; 16. ლენინი; 17. პითროვი; 19. ვალე; 20. მონდო; 21. ნეი; 22. კოკი; 24. ვალენსია; 27. აია; 28. პეკი; 30. ერმა; 31. პო; 32. გლოკი; 33. ენცი; 34. ბრივანტინი. **შვითად:** 1. რეზერვი; 2. ციხე; 3. ტორენო; 4. ცირკი; 7. ბილი; 8. რუბიკონი; 10. მოტოროლიერი; 11. სოკოლოვსკი; 12. რაიკონენი; 13. ინიციატევა; 17. პინი; 18. თინე; 23. კლერონი; 25. ლორინგი; 26. ნაიმორი; 29. ეპიკა.

აპერიკული ლულისქვეშა ყუმბარისაბჟორონი M203

ყუმბარის რამდენიმე ასეულ მეტრზე ტყორცნის შესაძლებლობა თითოეული ჯარისკაცი „მინიარტილერიად“ აქცია.

ყუმბარა „ჩაესვა“ შენიობის ფანჯარაში. მუხედვად ამისა, M79-ს ერთი მნიშვნელოვანი ნაკლი ჰქონდა, — M79-ის მსროლელს სხვა ცეცხლსასროლი იარაღიც უნდა ჰქონოდა თავდასაცავად. ამიტომაც 1971 წელს M79-ები აშშ-ის არმიაში ჩაანაცვლა ყუმბარსატყორცნმა M203-მა, რომელიც შაშხანა M16-ის ლულის ქვეშ სპეციალურ კრონშტეინზე ყენდებოდა.

ჯარისკაცმა მიიღო ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღისა და ყუმბარსატყორცნის გაერთიანებული საბრძოლო კომპლექსი, რომელიც ცეცხლის გასხნის დიდ არეუვანს სთავაზობდა მებრძოლებს. M203-ის პირველმა ვებემლარებმა მოასწრეს საბრძოლო გამოცდის გავლა

იდეა, ბრილიის ველზე რევით ჯარისკაცს მოწინააღმდეგე ტყვეების გარდა სხვანაირადაც რომ დაეზიანებინა, დიდი ხანია არსებობდა. იდეას ზორცი ხელყუმბარების სახით შეესხა, მაგრამ მათი ტყორცნა (მასის მიხედვით) კაცს 20-40 მეტრზე თუ შეუძლია, რაც, ბუნებრივია არასაკმარისი მანძილია. უკვე მეორე მსოფლიო ომის დროს გამოჩნდა სპეციალური ყუმბარები, რომლებიც ლულის ბოლოს ჩამოეცეოდა შაშხანას და მათ ფუჭი ვახნის საშუალებით ტყორცნიდნენ. თუმც, ეს ყუმბარებიც არასრულყოფილი გამოდგა და არც მათი სროლის სიზუსტე იყო მისაღები.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, 1952 წელს, აშშ-ის არმიათვის შეიქმნა M79 ტიპის ყუმბარსატყორცნი, რომლის ლულა სანადირო თოფოვით იხსნებოდა და 40მმ კალიბრის ყუმბარის 300 მეტრზე შორს ისროდა. ამერიკელებმა 300 ათასი(!) M79 გამოუშვეს და ფართოდ გამოიყენეს კიდევ ვიეტნამის ომში. მაშინ შეიქნა ცხადი, რომ M79 საიმედო და იოლად მოსახმარი იარაღი იყო, — მარჯვე მსროლელს შეეძლო 150 მეტრის სიშორიდან პირველივე

სახელდროის დაყენების შემთხვევაში M203-ის დამოუკიდებლად გამოყენება...

ვიეტნამის ომში და ჯარისკაცების მოწონებაც დაიმსახურეს.

ამ სტატის ავტორმა M16A2 ტიპის ავტომატური შაშხანის ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნი პირველად 1997 წელს უკრაინაში, იაგოროვსკის პოლიგონზე გამოცადა. საშუალება მოეცემა, ასევე, საბჭოთა ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნ ΠΠ-25-ით გვესროლა, რომელიც AK-74-ის ლულისქვეშ იყო დამაგრებული.

ორივეს სროლის შემდგომი შთაბეჭდილების შედარებისას, აღმოჩნდა, რომ M203-ის გასროლის შემდეგ წარმოქმნილი უკუდარტყმის ძალა ბევრად უფრო ნაკლებტკივნეულად აღიქება, ვიდრე ΠΠ-25-ის გასროლის შემდეგ (სწორედ ამიტომაც უკეთებენ ყუმბარსატყორცნთან

ჩვენი დროი: ამერიკული
ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნ
M203-ის სიგრძე 380მმ-ია, მასა
ყუმბარის გარეშე 1,36 კგ-
სრის ეფექტიანი მანძილი
ერთი სამიზნის მიმართულებით
1508-მდე, ხოლო ველზე გა-
დაშლილი სამიზნეებისკენ 350
მეტრამდე.

„კალაშნიკოვების“ კონდახის სეციალ-
ურ რეზინის ამორტიზატორებს).

M203-ის დასამიზნებელი მოწყობი-
ლობა (რომლის მარკირება 50-დან 250
მ-მდე დამიზნების საშუალებას იძლევა)
უფრო მოსახერხებელია. საჭიროების
შემთხვევაში, M16-ს გადასატან სახე-
ლურზე ზემოდან უყენდება დამატებითი
სამიზნე, რომლის მაქსიმალური გრადუსი-

ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნის M203 დაყენება M16-ის გარდა
შეიძლება MP5-ზე, G3-ზე, AUG-ზე და თვით „კალაშნიკოვზეც“ კი

MP5

G3

AUG

AK

ბა 400 მეტრამდე აღის.

M203-ის დასატყენად საჭიროა მისი
ლულის წინ გაწევა. ამ დროს ხდება
გასროლილი ყუმბარების პილზის ავტომა-
ტური ექსტრაქცია, მსროლილი ლულა-
ში ახალ ყუმბარას ჩადებს და ლულას
თავისკენ მოსწევს.

ამ მხრივ საბჭოთა ГП-25 უფრო
მოხერხებული ჩანს, რადგან მის ყუმ-
ბარას БОГ-25-ის პილზა არ გააჩნია
და იგი ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნ-
ში წინიდან, ლულის პირიდან იტყენება.
სამაგიეროდ, БОГ-25 უფრო რთული
კონსტრუქციისაა და ძვირიც ღირს (ცალი
20-30 დოლარი).

ამასთანავე M203-ით უფრო მეტი სხ-
ვადასხვა ტიპისა და დანიშნულების ყუმ-
ბარის სროლა, შეიძლება ვიდრე ГП-25-
ით. M203-ით ყუმბარის გასროლის ხმაც
უფრო ნაკლებია.

M203-ის დაყენება შეიძლება თითქ-
მის ყველა ტიპის ავტომატურ შაშხ-
ანაზე და ზოგიერთ პისტოლეტ-ტყვიამ-
ფრქვევზეც. ბულგარეთიც კი აწარმოებს
M203-ის მოდიფიკაციას, რომელიც
„კალაშნიკოვზეც“ კი მკარდება.

ავტომატური კარაბინებისათვის – M4-
ებისთვის გამოშვებულია M203-ის ვარი-
ანტი, რომლის ლულა 76 მმ-ითაა დამოკ-
ლებული.

იმის გამო, რომ საქართველოს შეიარ-
აღებული ძალები, ისევე როგორც შსს-ს
დანაყოფები, ძირითადად, ამერიკულ M4-
ზე გადადიან, საჭიროა მათი ნაწილის
(ათეულში ერთი-ორის) ინტენსიურად აღ-
ჭურვა ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნ
M203-ებით.

ირაკლი ალადაშვილი

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԲԱՆԴԱՅԻՆ զԵՆԻՏ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԲԱՆԴԱՅԻՆ զԵՆԻՏ

M203

ISSN 1987-5061

